

Förhandlingarna leddes till en början av herr tredje vice talmannen.

§ 1 Samhällets konsumentpolitik m. m.

Föredrogs näringsutskottets betänkande nr 40 i anledning av propositionen 1972:33 med förslag till riktlinjer för och organisation av samhällets konsumentpolitik m. m. jämte motioner.

Genom en den 3 mars 1972 dagtecknad proposition, 1972:33, hade Kungl. Maj:t under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden föreslagit riksdagen att

i fråga om riktlinjer för och organisation av samhällets konsumentpolitik

1. godkänna av chefen för handelsdepartementet förordade riktlinjer för samhällets konsumentpolitik m. m.,

2. besluta att statens institut för konsumentfrågor och statens konsumentråd skulle upphöra vid utgången av år 1972,

3. besluta att den 1 januari 1973 skulle inrättas en central myndighet med uppgift att bedriva konsumentpolitisk verksamhet enligt de riktlinjer chefen för handelsdepartementet förordat,

4. bemyndiga Kungl. Maj:t att inrätta en ordinarie tjänst med beteckningen p för verkschefen och två extra ordinarie tjänster för chefer för avdelningar,

5. bemyndiga Kungl. Maj:t att vidta de övergångsordningar och åtgärder i övrigt som behövdes för förslagets genomförande,

6. anta ett inom handelsdepartementet upprättat förslag till lag om ändring i livsmedelslagen (1971:511),

i fråga om anslag för budgetåret 1972/73

1. till Statens institut för konsumentfrågor: Förvaltningskostnader under tionde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 3 708 000 kronor,

2. till Statens institut för konsumentfrågor: Undersökningar och upplysningsmateriel m. m. under tionde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 200 000 kronor,

3. till Statens konsumentråd under tionde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 2 050 000 kronor,

4. till Varudeklarationsnämnden under tionde huvudtiteln anvisa ett anslag av 940 000 kronor,

5. till Konsumentverket: Förvaltningskostnader under tionde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 6 748 000 kronor,

6. till Konsumentverket: Forskning m. m. under tionde huvudtiteln

Fredagen den
26 maj 1972

Samhällets konsumentpolitik m. m.

anvisa ett reservationsanslag av 600 000 kronor,

7. till Konsumentverket: Allmänna reklamationsnämnden under tionde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 800 000 kronor.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes bl. a. följande:

”Ett konsumentverk föreslås inrättas den 1 januari 1973. Därvid förutsätts att verksamheten vid statens konsumentråd, statens institut för konsumentfrågor och varudeklarationsnämnden upphör. Det nya verket anses böra delta i försöksverksamheten med programbudgetering. Verksamheten föreslås bli indelad i ett program för utredning och producentkontakt och ett program för information och utbildning. En huvuduppgift för det förstnämnda programmet blir att skaffa kunskaper om konsumenternas förhållanden i olika avseenden samt att ange möjligheter till ett resursutnyttjande som ger konsumenterna bättre förutsättningar att tillfredsställa de egna behoven. En annan uppgift blir att påverka producenterna så att de anpassar sin verksamhet efter konsumenternas behov. Slutligen skall en uppgift vara att fästa uppmärksamheten vid sådana problem som faller inom andra myndigheters ansvarsområde och som bör behandlas av dessa myndigheter. För programmet information och utbildning blir det huvudsakliga målet att ge konsumenterna den information som blir resultatet av utredningsverksamheten. Härutöver bör även annan information lämnas som är av intresse för konsumenterna.

Konsumentverket föreslås få en styrelse med sju ledamöter. Styrelsen avses få en sammansättning som säkerställer att verkets arbete inriktas på att tillvarata konsumenternas intressen. Det förutsätts att personer med skiftande erfarenhetsbakgrund skall beredas plats i styrelsen.

För verksamheten inom programmet utredning och producentkontakt förordas två utredningsavdelningar, den ena för mathållning och bostad m. m. och den andra för beklädnad, fritid och resor m. m. Vidare föreslås en teknisk enhet, en informationsenhet, en administrativ enhet samt ett planeringssekretariat.”

I detta sammanhang hade behandlats

motionen 1972:153 av herr Helén m. fl. (fp) vari hemställdes

A. att riksdagen skulle besluta

1. att obligatorisk varudeklaration skulle införas för dyrbarare tekniska hushållsapparater, bilar, fritidsbåtar samt lägenheter,

2. att en katalog med konsumentinformation skulle utdelas till landets samtliga hushåll,

3. att regionala reklamationsnämnder skulle inrättas,

B. att riksdagen skulle hos Kungl. Maj:t begära att berörda myndigheter gavs i uppdrag att ta initiativet till en internationell dokumentationscentral för varufakta,

motionen 1972:269 av herr Andersson i Örebro m. fl. (fp) vari hemställdes att riksdagen skulle hos Kungl. Maj:t begära att varudeklaration infördes för skor som uppfyllde vissa minimivillkor i vad gällde kvalitet,

motionen 1972:1509 av herr Henmark m. fl. (fp, c, m) vari hemställdts att riksdagen skulle besluta

dels att med hänsyn till arbetsbelastningen inom Kristianstads län en av de nyinrättade hemkonsulenttjänsterna placerades därstädes,

dels att antalet hemkonsulenttjänster som nyinrättades ökades till tolv, så att i samtliga län med över 200 000 invånare kunde placeras två tjänster,

motionen 1972:1510 av herr Hovhammar m. fl. (m, c, fp) vari hemställdts att riksdagen skulle hos Kungl. Maj:t anhålla om att konsumentverkets styrelse skulle bestå av tretton ledamöter, varav fyra ledamöter skulle representera de viktigaste organisationerna i näringslivets tillverknings- och handelsled,

motionen 1972:1511 av herr Nordgren m. fl. (m, s, c, fp),

motionen 1972:1549 av herr Brundin m. fl. (m) vari hemställdts att riksdagen skulle

1. besluta att konsumentverkets styrelse skulle bestå av tretton ledamöter,

2. uttala att principfrågor rörande den framtida varudeklarationsverksamheten borde underställas riksdagens prövning,

motionen 1972:1550 av herr Gustafsson i Byske m. fl. (c, fp, m) vari hemställdts att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag till en utbyggnad av hemkonsulentorganisationen med en tjänst i vardera av Västerbottens, Västernorrlands, Jämtlands, Gotlands och Norrbottens län,

motionen 1972:1551 av herr Helén m. fl. (fp) vari hemställdts att riksdagen skulle hos Kungl. Maj:t begära

1. att ett vetenskapligt råd upprättades inom konsumentverket för granskning av metoder i samband med informations- och upplysningsverksamheten,

2. att en enhet för konsumentskyddsfrågor upprättades inom konsumentverket,

3. att förslag om bestämmelser för prisangivelser förelades riksdagen, att riksdagen skulle under tionde huvudtiteln till Konsumentverket: Forskning m. m. utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit anvisa 300 000 kronor,

att riksdagen skulle besluta

a) att konsumentverkets styrelse skulle bestå av elva ledamöter i enlighet med vad som anförts i motionen,

b) att utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit ytterligare sex nya hemkonsulenttjänster inrättades så att samtliga län med över 200 000 invånare erhöi minst två tjänster,

att riksdagen skulle ge Kungl. Maj:t till känna vad som i motionen anförts om stöd till kommunal konsumentverksamhet,

Fredagen den
26 maj 1972

Samhällets konsumentpolitik m. m.

motionen 1972:1552 av fru Lewén-Eliasson m. fl. (s) vari hemställdts att riksdagen skulle hos Kungl. Maj:t begära en snar utredning om lokal konsumentverksamhet inom handelsdepartementet i samverkan med såväl konsumentrådet som kommunförbundet, varvid särskilt borde prövas

- a) om en ändring av kommunallagarna var nödvändig för att en kommunal konsumentnämnd skulle kunna agera på samma sätt som de i dag fungerande lokala konsumentkommittéerna,
- b) hur avgränsningen skulle göras mellan en konsumentnämnds och andra kommunala nämnders verksamhetsfält,
- c) hur informationskanalerna mellan lokala, regionala och centrala organ skulle utformas,
- d) om möjlighet fanns att medelst statsmedel stimulera kommunerna att inrätta konsumentnämnder,

motionen 1972:1553 av herr Magnusson i Borås m. fl. (m, fp),

motionen 1972:1554 av fru Nordlander m. fl. (vpk) vari hemställdts att riksdagen skulle uttala

1. att det kommande konsumentverket gavs en klar juridisk kompetens till aktiv konsumentpåverkan genom rätt att ingripa i styrningen av företagens produktplanering,
2. att verksamheten i syfte att vidga tillämpningen av varudeklaration gavs stor prioritet inom konsumentverket och vid dess organisatoriska uppbyggnad,
3. att frågan om formerna för samordning av verksamheten inom statens pris- och kartellnämnd (SPK), eventuellt genom att viss del av nämndens verksamhet inordnades i konsumentverket i syfte att aktivt hävda konsumentintressena på prisområdet, med förtur upptogs till prövning inom regeringen,
4. att den lokala förankringen av konsumentverket byggdes ut på grundval av erfarenheterna av försöksverksamheten med de lokala konsumentkommittéerna och enligt riktlinjer som utarbetades genom konsumentverkets försorg,
5. att kommunerna anmodades att lämna sin medverkan för att åstadkomma lokala, fristående konsumentkommittéer samt att frågan om omfattningen av och formerna för erhållandet av statligt stöd för denna verksamhet upptogs till skyndsam prövning av regeringen,

motionen 1972:1555 av herr Sellgren (fp),

motionen 1972:1556 av herr Sjönell m. fl. (c) vari hemställdts att riksdagen skulle

1. hos Kungl. Maj:t anhålla om förslag beträffande den fortsatta utbyggnaden av den konsumentpolitiska verksamheten på lokal och regional nivå i enlighet med vad som anförts i motionen,
2. hos Kungl. Maj:t anhålla att varudeklarationen av importerade varor och därmed sammanhängande problem togs upp till särskild prövning av den tillsatta utredningen,

3. besluta att konsumentverkets arbetsområde skulle kunna omfatta jämväl information om offentliga tjänster,
4. uttala att en nära samverkan borde etableras mellan de konsumentpolitiska organ som nu skapades och det reguljära utbildningsväsendet,
5. besluta att konsumentverkets styrelse skulle ha högst nio ledamöter,
6. uttala att konsumentverkets styrelse borde ha parlamentariskt inslag,
7. uttala att konsumentverket borde lokaliseras till ort utanför Stockholmsområdet,
8. anta de riktlinjer i övrigt för den framtida konsumentpolitiken som anförts i motionen samt

motionen 1972:1557 av fru Sundberg (m) och fru Olsson i Helsingborg (c).

Utskottet hemställde

1. att riksdagen godkände i propositionen 1972:33 angivna riktlinjer för samhällets konsumentpolitik såvitt de gällde information om offentliga tjänster och fann motionen 1972:1556 punkten 3 besvarad genom vad utskottet anförts i detta ämne,
2. att riksdagen med avslag på motionen 1972:1554 såvitt den gällde producentpåverkan (punkten 1) godkände i propositionen 1972:33 angivna riktlinjer för samhällets konsumentpolitik i motsvarande del,
3. att riksdagen i övrigt godkände i propositionen 1972:33 förordade riktlinjer för samhällets konsumentpolitik m. m. och fann motionerna 1972:1554 såvitt den gällde varudeklarationer (punkten 2), 1972:1556 såvitt den gällde samverkan med utbildningsväsendet och riktlinjer i övrigt för konsumentpolitiken (punkterna 4 och 8) samt 1972:1557 icke föranleda särskild åtgärd,
4. att riksdagen skulle avslå motionen 1972:153 såvitt den gällde införande av obligatorisk varudeklaration för vissa produkter,
5. att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhålla att motionen 1972:269 om obligatorisk varudeklaration av skor och motionen 1972:1556 såvitt den gällde varudeklaration av importerade varor överlämnades till utredningen angående vissa principfrågor i samband med varudeklarationer för beaktande,
6. att riksdagen skulle avslå motionen 1972:1549 såvitt den gällde krav på riksdagsprövning av principfrågor rörande varudeklarationsverksamheten (punkten 2),
7. att riksdagen skulle avslå motionen 1972:1551 såvitt den gällde bestämmelser om prisangivelser,
8. att riksdagen skulle avslå motionen 1972:153 såvitt den gällde utgivning av en katalog med konsumentinformation (punkten A moment 2),
9. att riksdagen skulle avslå motionen 1972:153 såvitt den gällde internationell dokumentationscentral för varufakta,
10. att riksdagen skulle avslå motionen 1972:1511 angående kontroll av bilreparationsverksamhet,

11. att riksdagen med bifall till propositionen 1972:33 i ifrågavarande del beslutade att statens institut för konsumentfrågor och statens konsumentråd skulle upphöra vid utgången av år 1972 samt att en central myndighet med uppgift att bedriva konsumentpolitisk verksamhet (konsumentverket) skulle inrättas den 1 januari 1973.

12. att riksdagen med avslag på motionen 1972:1544 såvitt den gällde samordning mellan konsumentverket och statens pris- och kartellnämnd (punkten 3) godkände vad som anförts i detta ämne i propositionen 1972:33.

13. att riksdagen i anledning av propositionen 1972:33 i ifrågavarande del samt motionerna 1972:1551 i ifrågavarande del, 1972:1552, 1972:1554 punkterna 4 och 5 och 1972:1556 i ifrågavarande del som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anført rörande lokal konsumentverksamhet.

14. att riksdagen godkände vad i propositionen 1972:33 anförts angående hemkonsulentorganisationen och därvid i anledning av motionerna 1972:1509, 1972:1550, 1972:1551 i ifrågavarande del och 1972:1556 i ifrågavarande del som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anført rörande fortsatt utbyggnad av denna organisation.

15. att riksdagen i anledning av propositionen 1972:33 i ifrågavarande del, med bifall till motionen 1972:1556 punkterna 5 och 6 och med avslag på motionerna 1972:1510, 1972:1549 och 1972:1551, den sistnämnda i ifrågavarande del, som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anført rörande sammansättningen av konsumentverkets styrelse.

16. att riksdagen med avslag på motionen 1972:1551 såvitt den gällde inrättande av en enhet för konsumentskyddsfrågor inom konsumentverket godkände de i propositionen 1972:33 angivna riktlinjerna för konsumentverkets organisation.

17. att riksdagen med bifall till propositionen 1972:33 i ifrågavarande del bemyndigade Kungl. Maj:t att

a) vid konsumentverket inrätta en ordinarie tjänst med beteckningen p för verksamhetschefen och två extra ordinarie tjänster för chefer för avdelningar,

b) vidta de övergångsordningar och åtgärder i övrigt som behövdes för förslagets genomförande.

18. att riksdagen skulle avslå motionen 1972:1551 såvitt den gällde inrättande av ett vetenskapligt råd inom konsumentverket.

19. att riksdagen i anledning av propositionen 1972:33 i ifrågavarande del samt med avslag på motionerna 1972:1553, 1972:1555 och 1972:1556, den sistnämnda i ifrågavarande del, som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad utskottet uttalat rörande konsumentverkets lokalisering.

20. att riksdagen skulle avslå motionen 1972:153 såvitt den gällde inrättande av regionala reklamationsnämnder.

21. att riksdagen med bifall till propositionen 1972:33 i ifrågavarande del för budgetåret 1972/73 under tionde huvudtiteln anvisade

a) till Statens institut för konsumentfrågor: Förvaltningskostnader ett förslagsanslag av 3 708 000 kronor,

b) till Statens institut för konsumentfrågor: Undersökningar och upplysningsmateriel m. m. ett reservationsanslag av 200 000 kronor,

c) till Statens konsumentråd ett reservationsanslag av 2 050 000 kronor,

d) till Varudeklarationsnämnden ett anslag av 940 000 kronor,

22. att riksdagen med bifall till propositionen 1972:33 i ifrågavarande del till Konsumentverket: Förvaltningskostnader för budgetåret 1972/73 under tionde huvudtiteln anvisade ett förslagsanslag av 6 748 000 kronor,

23. att riksdagen med bifall till propositionen 1972:33 i ifrågavarande del och med avslag på motionen 1972:1551 i ifrågavarande del till Konsumentverket: Forskning m. m. för budgetåret 1972/73 under tionde huvudtiteln anvisade ett reservationsanslag av 600 000 kronor,

24. att riksdagen med bifall till propositionen 1972:33 i ifrågavarande del till Konsumentverket: Allmänna reklamationsnämnden för budgetåret 1972/73 under tionde huvudtiteln anvisade ett förslagsanslag av 800 000 kronor,

25. att riksdagen skulle anta det i propositionen 1972:33 framlagda förslaget till lag om ändring i livsmedelslagen (1971:511).

Reservationer hade avgivits

1. beträffande *information om offentliga tjänster* av herrar Regnéll (m), Börjesson i Glömminge (c), Gustafsson i Byske (c) och Hovhammar (m) samt fru Hambracus (c), som ansett att utskottet under 1 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1972:1556 punkten 3 och i anledning av propositionen 1972:33 i motsvarande del uttalade att konsumentverkets arbetsområde borde kunna omfatta även information om offentliga tjänster,

2. beträffande *producentpåverkan* av herr Hallgren (vpk), som ansett att utskottet under 2 bort hemställa,

att riksdagen i anledning av motionen 1972:1554 punkten 1 och propositionen 1972:33 i motsvarande del hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om förslag till bestämmelser som gav konsumentverket möjlighet till aktiv producentpåverkan genom rätt att ingripa i styrningen av företagens produktplanering,

3. beträffande *obligatorisk varudeklaration* av herrar Rydén (fp) och Möller i Göteborg (fp), som ansett att utskottet under 4 bort hemställa,

att riksdagen i anledning av motionen 1972:153 punkten A moment 1 hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om förslag rörande obligatorisk varudeklaration för dyrbarare tekniska hushållsapparater, bilar, fritidsbåtar och lägenheter,

4. beträffande *riksdagsprövning av principfrågor rörande varudeklarationsverksamheten* av herrar Regnéll (m) och Hovhammar (m), som ansett att utskottet under 6 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1972:1549 punkten 2 som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört om riksdaysprövning av principfrågor rörande varudeklarationsverksamheten,

Fredagen den
26 maj 1972

*Samhällets konsu-
mentpolitik m. m.*

5. beträffande *bestämmelser om prisangivelser* av herrar Rydén (fp) och Möller i Göteborg (fp), som ansett att utskottet under 7 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1972:1551 i ifrågavarande del hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om förslag till bestämmelser om prisangivelser enligt vad reservanterna anfört,

6. beträffande *samordning mellan konsumentverket och statens pris- och kartellnämnd* av herr Hallgren (vpk), som ansett att utskottet under 12 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1972:1554 punkten 3 och i anledning av propositionen 1972:33 i ifrågavarande del som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanten anfört rörande prövning av frågan om samordning mellan konsumentverket och statens pris- och kartellnämnd,

7. beträffande *hemkonsulentorganisationen* av herrar Rydén (fp) och Möller i Göteborg (fp), som ansett att utskottet under 14 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionerna 1972:1509 och 1972:1551, den sistnämnda i ifrågavarande del, och i anledning av motionerna 1972:1550 och 1972:1556, den sistnämnda i ifrågavarande del, gav som sin mening Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört rörande ytterligare utbyggnad av hemkonsulentorganisationen samt i övrigt godkände vad i propositionen 1972:33 anförts angående denna organisation,

8. beträffande *sammansättningen av konsumentverkets styrelse* av herrar Regnéll (m), Hovhammar (m), Rydén (fp) och Möller i Göteborg (fp), som ansett att utskottet under 15 bort hemställa,

att riksdagen i anledning av propositionen 1972:33 i ifrågavarande del samt motionerna 1972:1510 och 1972:1549, med bifall till motionen 1972:1551 i ifrågavarande del samt med avslag på motionen 1972:1556 punkterna 5 och 6 som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört rörande sammansättningen av konsumentverkets styrelse,

9. beträffande *vetenskapligt råd inom konsumentverket* av herrar Rydén (fp) och Möller i Göteborg (fp), som ansett att utskottet under 18 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1972:1551 i ifrågavarande del hos Kungl. Maj:t begärde att ett vetenskapligt råd upprättades inom konsumentverket för granskning av metoder i samband med informations- och upplysningsverksamheten,

10. beträffande *anslag till Konsumentverket: Forskning m. m.* av herrar Rydén (fp) och Möller i Göteborg (fp), som ansett att utskottet under 23 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1972:1551 i ifrågavarande del och i anledning av propositionen 1972:33 i ifrågavarande del till

Till betänkandet hade fogats särskilda yttranden beträffande lokal konsumentverksamhet

1. av herrar Rydén (fp) och Möller i Göteborg (fp) samt
2. av fru Hansson (s).

Herr MÖLLER i Göteborg (fp):

Herr talman! Konsumentverkets nya styrelse bör uppmärksamma ett viktigt faktum i näringsutskottets betänkande nr 40, på s. 15, där det står att "utskottet förutsätter att uppslaget" - om en konsumentkatalog till alla landets hushåll - "prövas av konsumentverket".

För konsumentupplysningen behövs en konsumentkatalog med enkla och slagkraftiga upplysningar om konsumentens rättigheter och möjligheter och hur de kan tas till vara. Folkpartiet begärde i partimotionen 153 återigen en sådan liten publikation, där det lättfattligt kunde stå hur man skaffar sig ökad kunskap om varor och tjänster genom bl. a. hemkonsulenterna och konsumentorganen, hur man läser en varudeklaration, hur man kan klaga hos konsumentombudsmannen eller allmänna reklamationsnämnden, vilka huvuddrag de lagar innehåller som skyddar konsumenten osv.

Beslutet i dag om ett konsumentverk innebär i stort sett att man sammanslår tre enheter -- konsumentinstitutet, konsumentrådet och varudeklarationsnämnden -- till ett enda verk. Om vi emellertid inte inom kort gör mycket åt en rad viktiga problem kring konsumentverket, så kommer konsumentpolitiken att likna en schweizerost -- det blir mest hålen som syns.

Det finns speciellt två sådana "kringproblem" som vi måste uppmärksamma, nämligen dels konsumentkunskapen i skolundervisningen, dels konsumentpolitikens lokala förankring ute i landet.

Konsumentkunskap är inte ett särskilt ämne i grundskolan. Den skall tas upp inom olika ämnen i sitt s. k. naturliga sammanhang, men det betyder att ämnet lätt kommer bort. Ett minimikrav är därför, att det blir en särskild studieplan för konsumentkunskapen, så att bättre hållpunkter och regler finns för undervisningens innehåll. I gymnasieskolan är läget ännu allvarligare än i grundskolan -- och där går ca 80 procent av varje årskull. På de treåriga gymnasielinjerna saknas ämnet helt på schemat. På de tvååriga är det på 20 linjer av 22 bara ett av flera frivilliga ämnen -- en klar försämring mot förut, då det i varje fall var obligatoriskt på fackskolans sociala linje. Här måste en ändring ske. Att en förbättrad utbildning av lärarna då bör ges är också klart, liksom att viss konsumentundervisning bör ske redan på förskolenivån.

Varför nämner jag dessa utbildningsfrågor då det i dag är konsumentpolitikens organisation m. m. som vi skall besluta om? Jo, därför att ett av konsumentpolitikens fundament kommer att misskötas, så länge undervisningen i skolorna inte får effektiva former. Jag vill direkt fråga utskottets ordförande om han nu när konsumentverket blir beslutat är villig att arbeta tillsammans med handelsministern och utbildningsmi-

nistern för att man skall se över undervisningsfrågor av denna typ.

Ett annat fundament för konsumentpolitiken är lagskyddet, som är viktigt men som jag inte går in på mer i dag än att jag betonar våra krav på dels obligatoriska varudeklarationer för vissa dyrbara varuslag, dels vidgade bestämmelser för prisangivelser. Ångerveckan, konsumentombudsmannen och lagarna mot otillbörliga reklamåtgärder och avtalsvillkor utgör redan ett bra stöd. Det är viktigt att vi härigenom har fått medel mot en sådan reklam och sådana säljformer som är klart felaktiga.

Det finns ännu ett, ett tredje stöd, som konsumentpolitiken fordrar -- utöver bättre skolundervisning och utökad lagskydd -- och det är *en effektiv regional och lokal förankring*. Det är här jag anser att propositionens och utskottsmajoritetens förslag har en av sina verkligt stora blottor.

Det behövs en konsumentverksamhet ute i landet, därför att det är där som ändå de flesta människorna bor. Konsumentverket får inte bli en isolerad skyskrapa. Ett brett lokalt stöd skulle syfta till

1. att hjälpa medborgarna lokalt med reklamationer och information,
2. att fungera som problemuppfångare för bl. a. konsumentverket, och
3. att utgöra ett rikt kontaktnät varigenom konsumentverkets resultat och intentioner kan föras ut till konsumenterna.

För att få denna lokala förankring förordar vi i folkpartiet flera åtgärder. För det första regionala reklamationsnämnder; eftersom handelsministern nu skall se över reklamationsnämndens ställning har vi inte reserverat oss i år men hoppas verkligen på snara resultat. För det andra fordras en hemkonsulentverksamhet som kan leva upp till de förhoppningar och krav, som man rimligen kan ställa på den. Men med regeringens förslag -- och utskottets helt otillräckliga skrivning -- blir det i sex av landets län fortfarande bara en hemkonsulent, trots att vart och ett av dem har över 200 000 invånare. Vi kräver både i den stora partimotionen 1551 och i motionen 1509 av herr Henmark m. fl. två tjänster i varje sådant län. Det vore ett viktigt stöd för konsumenterna i de län det här gäller, nämligen Gävleborgs, Jönköpings, Kristianstads, Södermanlands, Västernorrlands och Örebro län. Låginkomsttagare och folket ute i landet och i glesbygderna har rätt till god information lik den man kan få i Stockholm.

För det tredje har herr Rydén och jag i ett särskilt yttrande understrukit den stora vikt vi inom folkpartiet fäster vid att kommunala konsumentnämnder kommer till stånd. Så högt som skattetrycket blivit -- genom beslut som vi oftast varit ense om, men också genom regeringens politik som inte tillräckligt har satsat på tillväxt och stabilare priser -- vill vi inte ålägga kommunerna att införa sådana nämnder. Men vi vill att de lokala och centrala konsumentorganen verkligen går in för att genom råd och upplysningar till kommunerna *stimulera fram* sådana nämnder; för den uppgiften vore det för övrigt bra om hemkonsulenterna utökades så som jag nyss nämnde. Låt mig också betona att de kommuner som satsar på en sådan här parlamentariskt sammansatt nämnd inte behöver tveka av fruktan för några stora kostnader. För att ge verksamheten stadga bör det i flertalet fall räcka med att nämnden får hjälp av en tjänsteman på deltid, en inte orimlig tilldelning som vid

omorganisationer ofta borde kunna åstadkommas i kommunerna.

Herr talman! Utan dessa satsningar på utbildning och på en lokal förankring riskerar, som jag visat, konsumentpolitiken att bli rump-huggen.

Till slut några synpunkter på själva konsumentverket. Det är med glädje vi ser dess tillkomst, eftersom det betyder en slagkraftigare och rationellare organisation av den centrala, nu alltför splittrade verksamheten. Låt oss bara förstå -- och få opinionen att inse -- att det inte i sig själv är någon stor reform som nu skall ske. Ändrad organisation och en 15-procentig ökning av antalet tjänster -- efter det att konsumentorganisationernas utvidgningsplaner varit satta på svältkost sedan 1967 med hänvisning till att konsumentutredningen arbetade -- betyder inga underverk. Det är det *inhåll* som kommer att gjutas i den nya organisationen som blir avgörande.

För önskemålet att snabbt få fram ett bra och nytt innehåll är det allvarligt att forskningsverksamheten inom verket och utom det har satts på sparlåga. Det är inte mycket pengar det här är fråga om. Men de är väsentliga, om vi inte här skall få en flaskhals för den framtida politikens utformning. Vårt krav på en 50-procentig ökning är därför viktigt för konsumenterna.

Vi har också förordat ett vetenskapligt råd inom konsumentverket som ett stöd för dess verksamhet.

Viktig är också en annan fråga, nämligen styrelsens sammansättning. Jag hade hoppats att vi här kunde ha fått en uppgörelse i utskottet för att i klara ordalag säkerställa att kunnande från industri och handel skulle komma konsumentverket till del i dess styrelse. Ökningen från sju till nio ledamöter är ett steg på vägen, men det är dels i knappaste laget, dels är inte parlamentariker i just denna sin egenskap det som konsumentverkets styrelse ytterligare främst behöver.

Låt mig betona att konsumentverket givetvis skall ha en majoritet av så att säga vanliga konsumenter och duktigt folk i styrelsen och att eftersatta konsumentgrupper bör finnas med. Vi reser vanter begär inte att de personer som skall tillföra verkets styrelse kunnande från industri och handel behöver vara representanter, utsedda av näringslivsorganisationer. Men själva kunskapen borde finnas där. Varför skall riksdagen vara rädd för att säga ifrån att det är värdefullt om en minoritet (som kan bli t. ex. tre personer) med näringslivskunnande kommer med? En rad åtgärder på konsumentområdet kan ju inte beslutas om genom lagstiftning. Då är en samtalspartner som är dels kunnig, dels villig att arbeta för frivilliga ändringar något av det värdefullaste man kan ha.

Till sist, herr talman, en allmän bekännelse. Marknadsekonomin har utgjort en omistlig grundval för den välförbättring som vi haft under lång tid i Sverige. Det decentraliserade beslutsfattandet i tusentals och åter tusentals företag är en garanti för att en okontrollerbar maktkoncentration inte sker.

Men marknadsekonomin har otvetydiga brister. Därför behövs mycket av social lagstiftning, som sätter upp ramar för verksamheten. Och det behövs en konsumentpolitik. Konsumenten kan inte vara expert på varje varuslag -- men det är företaget som säljer just den varan. Det ställer

Nr 90

Fredagen den
26 maj 1972

Samhällets konsumentpolitik m. m.

Fredagen den
26 maj 1972

—
*Samhällets konsu-
mentpolitik m. m.*

konsumenten i ett underläge. Allt större företag, allt fler varor och ofta skenbara produktskillnader är andra omständigheter som visar, att det fordras insatser och upplysning till konsumenternas hjälp.

Här återstår mycket. Om konsumentpolitiken i Sverige kan sägas detsamma som signaturen Sander i Dagens Nyheter skrev härförleden om en annan viktig fråga: "Konsumentstödet är nu genomfört i teorin och i viss lagstiftning. Nu återstår bara verkligheten."

Jag yrkar bifall till reservationerna 3, 5, 7, 8, 9 och 10.

I detta anförande instämde herr Gustafson i Göteborg (fp).

Herr HOVIAMMAR (m):

Herr talman! Som det anføres i motionen 1549 av herr Brundin m. fl. bekräftar erfarenheterna av olika ekonomiska system uppfattningen att näringslivet även i framtiden bör bygga på enskilt ägande, fri prisbildning och konkurrens. För detta talar nämligen både effektivitets-skäl och överväganden om maktbalans och demokrati. En konsumentpolitik som syftar till att öka medborgarnas möjlighet att via sina köp styra produktionen efter sina egna preferenser och önskemål ligger väl i linje med min uppfattning om samhällets roll att fastlägga ramar, inom vilka ett fritt näringsliv bör verka. Jag välkomnar således konsumentverkets tillkomst. Låt mig också säga att inskränkningar i marknadssystemet om möjligt bör vara generella och inte av detaljreglerande slag. Vilka organisationsformer som än skapas vill jag dock vidhålla att konsumenterna, betraktade som grupp, är det mest tillförlitliga efterfrågeinstrumentet.

I propositionen 33 berörs mycket rapsodiskt den framtida VDN-verksamheten, och det trots att två utredningar pågår rörande varudeklarationsarbetet. Det framgår inte av propositionen, om principfrågorna rörande varudeklarationen kommer att föreläggas riksdagen i form av en proposition. Eftersom de moderata utskottsrepresentanterna anser att dessa frågor är av sådan vikt att de bör bli föremål för riksdagsbehandling, har vi i reservation 4 önskat att så blev fallet, och jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till nämnda reservation i näringsutskottets betänkande nr 40.

Samtidigt ber jag att få yrka bifall till reservationen I, som uttalar att konsumentverket i sina arbetsformer även bör inrymma information om offentliga tjänster.

I egenskap av reservant och huvudmotionär till motionen 1510 av representanter från de tre icke-socialistiska partierna skall jag också be att få nämna några ord om innehållet i dessa aktstycken, nämligen konsumentverkets styrelse och dess storlek.

Konsumentutredningens majoritet förordade som bekant en styrelse på 13 ledamöter och ansåg vidare att styrelsen skulle ha en så bred förankring som möjligt i olika intressegrupper. Det uttalades mycket bestämt från det hållet. För att sakkunskap skall finnas beträffande olika delar av näringslivet och för att förbindelserna med näringslivet skall säkerställas ansåg man att antalet ledamöter från näringslivet borde vara minst fyra. I annat fall skulle dessa inte kunna representera de viktigaste

organisationerna i tillverknings- och inte minst handelsleden.

Detta anser jag vara riktigt. Konsumentens sida skulle således ha klar majoritet och utgöra mer än två tredjedelar av styrelsen. Detta anser jag också vara riktigt. Jag ifrågasätter alltså inte konsumenternas majoritet i styrelsen, tvärtom. Vad jag efterlyser är däremot en samverkan inom konsumentverkets kommande styrelse mellan representanter för producent- och konsumentens sida. Där skulle man kunna lösa problem av skilda slag och verkligen kunna ta itu med de frågor som kommer upp, och det lär bli många. Man skulle alltså slippa gå utanför verket för att lösa en situation. Sannolikt skulle det också vara av värde just för konsumenterna om näringslivet var representerat i styrelsen. De konsumentpolitiska intentionerna skulle föras ut på fältet snabbare. Näringslivsrepresentanternas dokumenterade erfarenhet och kunskap borde endast vara till glädje för styrelsen i dess arbete. Slutligen har jag en känsla av att företagen skulle bli lugnade av vissheten om att representanter från deras sida satt med i verkets styrelse.

Ett förverkligande av reservationen 8, där det yrkas att styrelsens antal utökas från föreslagna 9 till 11 ledamöter, borde tillgodose de synpunkter jag här har försökt framföra och motivera.

Med detta, herr talman, ber jag att å egna och mina medmotionärers vägnar få yrka bifall till reservationen 8 i näringsutskottets betänkande nr 40.

I detta anförande instämde herr Nordgren (m).

Herr GUSTAFSSON i Byske (c):

Herr talman! Allra först vill jag gärna säga att det är med tillfredsställelse som vi i centerpartiet hälsar den tillkomst av riktlinjer för och organisation av samhällets konsumentpolitik som det föreliggande förslaget och antagligen det kommande beslutet innebär. Ett länge känt behov på ett viktigt samhällsområde blir härmed tillgodosatt, och det finns anledning att önska det nya konsumentverket framgång i dess uppgifter.

Låt mig sedan främst få beröra två reservationer som fogats till näringsutskottets betänkande nr 40. Ett motionsyrkande av herr Sjönell har i reservationen 1 fått sin uppföljning. Det gäller frågan om vad informationen om de konsumentpolitiska åtgärderna skall innefatta. Vi reserverar oss menar att den sammanflätning av s. k. marknadsmässiga och mera allmänna tjänster som finns borde motivera ett vidare intresseområde än vad utskottsmajoriteten velat vara med om. Vi anser att det nya verkets arbetsområde borde utökas till att gälla även information om offentliga tjänster.

Den andra reservationen som jag vill säga några ord om är avgiven av två folkpartister och gäller punkten 14. Jag är minst sagt förvånad över att denna reservation över huvud taget förekommer. Vid den preliminära behandlingen av proposition och motioner i utskottet rådde allmän enighet om att en samskrivning i anledning av bl. a. motionsyrkanden till förmån för flera hemkonsulenter skulle ske. Så blev också fallet, och utskottet uttalar mycket klart att motionsyrkandena bör tillgodoses och

Nr 90

Fredagen den
26 maj 1972

Samhällets konsumentpolitik m. m.

Fredagen den
26 maj 1972

*Samhällets konsu-
mentpolitik m. m.*

föreslår skrivelse härom till Kungl. Maj:t. När man fått en motion bifallen av ett utskott brukar man ju inte reservera sig — detta har emellertid folkpartisterna gjort i denna fråga. Det är tyvärr möjligt att reservationens förekomst på denna punkt kan medföra att hela frågan får en något egendomlig profil, inte minst hos Kungl. Maj:t. När man träffar en kompromiss måste ryggraden vara så pass stark att man inte efteråt försöker leka biskop Brask. Naturligtvis har jag ingen som helst anledning tro att socialdemokrater, moderater, vpk:are och centerpartister skall börja svaja -- också.

Låt mig sedan i anledning av punkten om konsumentverkets styrelse få säga att utökningen av ledamotsantalet från propositionens sju till utskottets nio enligt min mening är betydelsefull. Det blir nu möjligt att ge verksstyrelsen parlamentariskt inslag, vilket jag tror är viktigt. Den reservation vid denna punkt som förordar elva ledamöter grundar sig bl. a. på motionsyrkande om representation för producentsidan. Det har ju här också pläderats för denna. Jag tror det vore föga ägnat att ge det nya verket en god start om den tanken vann gehör och blev beslut av riksdagen, vilket naturligtvis förefaller otroligt.

Med stöd av vad jag anfört yrkar jag bifall till reservationen 1 och på övriga punkter i utskottets betänkande bifall till utskottets hemställan.

Fru NORDLANDER (vpk):

Herr talman! I propositionen nr 33 om förslag till en utbyggd organisation för konsumentverksamheten finns en målsättning som vi alla kan vara överens om. Det sägs i propositionen att det huvudsakliga målet för denna verksamhet skall vara att stödja konsumenterna och förbättra deras ställning på marknaden. Men när det gäller vägen att nå detta mål är enigheten inte lika stor. Av propositionen framgår att detta mål i första hand skall nås genom att hushållen ges bättre möjlighet att planera den egna verksamheten, bl. a. genom bättre information om marknadens utbud och om olika sätt att tillgodose de egna behoven. Informationsflödet från konsumenterna till producenterna bör ökas och förbättras så att produktionen anpassas bättre till konsumenternas behov.

Vänsterpartiet kommunisterna tror inte att frågan är så enkel; producenterna låter sig inte påverkas av information från olika håll. I vår motion nr 1554 har slagits fast att den kapitalistiska produktionen inte vägleds av ett tillfredsställande av folkets behov, utan att den helt är inriktad på vilken vinst producerandet av de olika varorna ger och i vilken utsträckning man kan få avsättning för dessa varor. Att detta är riktigt kan vem som helst som besöker en butik för ett eller annat inköp konstatera. Valet av rätt vara från behovssynpunkt är inte lätt för någon konsument, men svårast blir det för dem som har små ekonomiska resurser och som ofta inte kan planera sina inköp. Med det ständigt ökade utbudet av produkter som ofta sker på bekostnad av kvaliteter har "slit och släng" mer och mer blivit en tvingande nödvändighet för konsumenterna. Reklamen från olika tillverkare är också inriktad efter samma motto, vinstintresset, och det är svårt för enskilda människor att i dagens marknadsläge på egen hand skapa sig en uppfattning om det rika, tekniskt komplicerade och genom avancerade marknadsföringsmetoder

distribuerade utbudet av varor och tjänster. Reklamen söker ständigt nya svagheter hos oss människor att rikta in sin marknadsföring på. Kosmetika och hygienartiklar är ett typiskt exempel på detta. Tillverkarna av dessa preparat tycks tro att folk inte ens kan tvätta sig på egen hand. Ideligen återkommer reklamen med nya s. k. råd om hur man blir ren och luktfri m. m. genom att använda just vissa preparat. Ingen reklam talar däremot om att tvålar, hudkrämer, rakkremer och shamponeringsmedel innehåller ungefär detsamma vilket märkesnamn de än har, eller uppmanar folk att köpa det billigaste märket, som är lika bra eller lika dåligt som ett dyrare. Straffbart borde det väl också vara då vissa medel för kroppsvård i reklamen lovas ha en speciell, välgörande effekt på hälsan. Men reklamen har fått den enastående ställningen att man i många sammanhang tolererar att den är icke-hederlig. Reklam är säljhjälp, och då anses det att man inte kan begära att den skall ge korrekta informationer.

Nästan 10 miljoner kronor om året lägger tandkrämsfabrikanterna ut på reklam. Tandkräm är i förhållande till omsättningen den mest reklamerade varan i Sverige. Men när det gäller forskningen på detta område har man inte kommit särskilt långt. Är tandkrämen med tanke på reklamen särskilt lukrativ från försäljningssynpunkt?

Samma ovederhäftiga reklam förekommer på alla områden, tyvärr också i fråga om livsmedel. Fel näringstillförsel är orsak till många av våra folksjukdomar i dag. Men trots att man vet vad som vore nyttig näring för människorna och som kunde medverka till en bättre hälsa är det märkvärdigt hur litet som görs för att de nyttiga födoämnen skall komma i förgrunden och de mindre nyttiga bli undanträngda. Detta kunde lösas genom en annan prispolitik. Även varor som har en skadlig effekt tolereras av samhället och får tillverkas. Men något ansvar för de hälsovådliga följderna vill inte tillverkarna ta.

Det räcker inte att genom varudeklarationer och testning tro att hushållen har fått den hjälp de behöver. Det huvudsakliga är inte att skilja mellan olika fabrikat av samma varor. Det är oväsentligt om jag köper Findus eller Felix köttsoffa, för att ta ett exempel; innehållet är i stort detsamma.

Det väsentliga är att den enskilde individen vet vilket matprogram som skall följas så att hans näringsbehov tillgodoses. Utredningen talar också om fysiskt, psykiskt och socialt välbefinnande som målet för de åtgärder som bör vidtagas. Därför är det anmärkningsvärt att både i propositionen och i utskottets betänkande avvisas tanken på en direkt producentpåverkan som ett medel att nå detta mål. Man anser det naturligt att i första hand försöka åstadkomma resultat genom ett frivilligt samarbete med producenterna i som man säger obundna former och att det aktuella syftet i allt väsentligt bör kunna uppnås genom ett frivilligt samarbete mellan konsumentverket och näringslivet.

Med denna motivering avstyrkes yrkandet i vpk:s motion att det kommande konsumentverket borde ges en klar juridisk kompetens till aktiv konsumentpåverkan genom rätt att ingripa i styrningen av företagens produktpåverkan. Är inte det ganska blåögt att tro att man med frivilligt samarbete kan påverka näringslivet i ett system där hela

Fredagen den
26 maj 1972

Samhällets konsumentpolitik m. m.

produktionen är inriktad på profittänkandet utan hänsyn till människans behov? Det är inte bara vpk som tvivlar på näringslivets vilja till samarbete. Av konsumentutredningens lägesrapport framgick klart som en viktig uppgift för samhällets konsumentpolitik att genom producentpåverkan söka förbättra produktutveckling, produktinformation, sortiments- och prispolitik. Stora organisationer som LO, TCO och KF har i sitt gemensamma remissyttrande hävdat, att konsumentverkets möjligheter att påverka producenterna bör utvidgas med lagregler av den typ som finns för konkurrenspolitiken och marknadspolitiken. Härigenom skulle samhällets politiska organ få möjlighet att göra sig gällande även gentemot producenter som inte frivilligt anpassar sig efter de önskemål som framställts utifrån konsumenternas intressen.

Prissättningen av nödvändiga förbrukningsartiklar är *en* fråga, som inte kan skiljas bort från frågeställningen i en aktiv konsumentpolitik och som också har intimt samband med utbudet av varor. Därför har vpk i sin motion hävdat att en samordning bör ske av konsumentverket och statens pris- och kartellnämnds verksamhet. Det räcker inte med, som nu sker, en registrering av prisutvecklingen; en aktiv påverkan av priserna är nödvändig i första hand när det gäller livsnödvändiga varor. Prissättning och varudeklaration är två komponenter i konsumentpolitiken som jag i varje fall har svårt att skilja åt. Vpk har understrukit betydelsen av klara riktlinjer för samarbetet mellan konsumentverket och SPK.

Konsumenten är den viktigaste figuren i det ekonomiska livet. Trots detta har konsumenten i dag mycket små möjligheter att påverka sin egen situation. Därför var det med tillfredsställelse man tog del av konsumentutredningens ambitioner, som så tydligt framkom i lägesrapporten som presenterades i december 1970. Av denna framgick att konsumenten i framtiden inte bara skulle vara en passiv mottagare för information utan genom det kommande konsumentverket skulle få möjlighet att förbättra sin egen situation. De skulle få makt att hävda sina intressen gentemot producenten. I uppföljningen av lägesrapporten "Riktlinjer och organisation för konsumentpolitiken" var de planerna borta. "En utslätad utredning" var kommentaren av en recensent i Aftonbladet.

Ett beslut om inrättande av ett konsumentverk är inte tillräckligt. Man måste nå de grupper som av olika anledningar inte har egna förutsättningar att hävda sina intressen som konsument. De grupper som bäst behöver hjälp är låginkomsttagare, barnfamiljer, grupper med dålig utbildning, invandrargrupper m. fl. Dessa grupper kan endast nås genom en utbyggnad av den lokala konsumentverksamheten. Inte heller här föreligger något konkret förslag trots att utredningen, många motionärer, departementschefen och utskottet har uttalat värdet av kommunalt engagemang i konsumentpolitiska frågor.

Erfarenheten från den försöksverksamhet som bedrivits med lokala konsumentkommittéer understryker behovet av en lokal förankring av konsumentpolitiken. Det är, som här har sagts, ute på fältet som man når och kan hjälpa de enskilda fallen. Det är ute på det lokala planet som problemen skall uppfångas och föras vidare till konsumentverket. Om inte denna problemuppfångande verksamhet finns, riskeras att konsumentverket blir enbart en byråkratisk, isolerad administrativ enhet, ett

Fredagen den
26 maj 1972

Samhällets konsumentpolitik m. m.

huvud utan kropp.

Därför är det viktigt att understryka vad utskottet säger till detta. Jag citerar: "Utskottet förutsätter emellertid att Kungl. Maj:t och de konsumentpolitiska organen själva kommer att betrakta en vidareutveckling av den begränsade lokala verksamheten som en angelägen uppgift och så snart som möjligt framlägga de förslag som ytterligare erfarenheter och överväganden kan ge anledning till."

De ytterligare erfarenheter som man eventuellt anser sig behöva – vilket jag betvivlar – kan man få ganska omgäende. Stockholms stad har sedan många år bedrivit konsumentpolitisk verksamhet. Ett stödande av den verksamheten skulle vara värdefullt för båda parter, då det just är frågan, hur man skall nå de grupper vilka är svagast i samhället och har svårast att hävda sina konsumentintressen, som sysselsatt den lokala konsumentverksamheten under den senaste tiden. Jag vill i samband med detta passa på att uppmana riksdagsmännen att besöka hemkonsulenternas utställning på Drottninggatan 20. Det är inte lång promenad härifrån. Den utställningen är egentligen ett inlägg i miljödebatten men kan också vara ett värdefullt debattinlägg i frågan om konsumentverket och konsumenternas möjlighet att påverka sin egen situation. Den valfrihet som den fria konkurrensen sägs ge existerar inte i dag.

Herr talman! Det är många frågor rörande konsumentpolitiken som tagits upp i propositionen och i motionerna till denna och det finns mycket att säga till detta. Men jag har nöjt mig med att beröra de frågor som jag anser viktigast. Det blir säkert anledning att återkomma i olika sammanhang, innan konsumentverket kommer att fungera. Det gäller frågor om utbildning, forskning, själva organisationen, den regionala och lokala verksamheten m. m.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till reservationerna 2 och 6 vid näringsutskottets betänkande nr 40.

Herr SVANBERG (s):

Herr talman! När man ser den långa listan över talare här i kväll skulle man kunna föreställa sig att detta är ett ärende där det finns stora motsättningar. Låt mig därför säga att utskottet i allt väsentligt är enigt i de stora principfrågorna. Skiljaktigheterna – så långt jag ser det – gäller detaljer, i många fall små detaljer som jag uppfattar som petitesser.

Vad vi nu sysslar med är riktlinjer för och organisation av samhällets konsumentpolitik. I propositionen anges några karakteristiska drag i det ekonomiska system som vi har. Där sägs det att ett växande utbyte av varor och tjänster, en accelererande produktförnyelse och nya former för marknadsföring är utmärkande drag för marknadsekonomin. Teoretiskt sett avgörs naturligtvis utbudets innehåll och sammansättning inom marknadsekonomin genom konsumenternas fria val; det är vad man brukar ange som typiskt för marknadsekonomin. Men i praktiken vet alla – och erkänner väl också i dag – att det inte är riktigt så idealiskt. Konsumentens reella möjligheter att överblicka hela problemkomplexet, värdera vad som erbjuds och verkligen styra det fortsatta utbudet av varor och tjänster är minimala. Till detta behövs väsentlig hjälp från samhället.

Fredagen den
26 maj 1972

*Samhällets konsu-
mentpolitik m. m.*

Om de riktlinjer som anges här kan man säga med propositionens ord, att de är i huvudsak ägnade att "stödja konsumenterna och förbättra deras ställning på marknaden". Detta mål anses i första hand kunna nås "genom att hushållen ges bättre möjlighet att planera den egna verksamheten". Vi är, så långt jag förstår, helt överens om den inriktningen.

Tidigare har insatserna i konsumentarbetet tagit formen av lagstiftning och inrättande av ett antal institutioner. Jag kan nämna konsumentombudsmannen och marknadsrådet. Åren 1970 och 1971 tillkom lagar om otillbörlig marknadsföring och otillbörliga avtalsvillkor. Ett nytt steg på vägen blir införandet av en särskild konsumentköplag.

Dessa saker är delar i ett konsumentpolitiskt program. Vad som nu sker är att det från den 1 juli 1973 inrättas ett konsumentverk, som skall överta en del av dessa institutioners uppgifter och på ett bättre sätt kunna hjälpa konsumenterna — jag vill betona ytterligare att detta är konsumenternas organ med hänsyn till vad jag sedan kommer att säga.

Trots att man tydligen är överens om väsentliga ting har propositionen föranlett en mängd motioner och ett stort antal reservationer. Folkpartiet står i stor utsträckning för reservationerna. Jag skall bara ta upp några av dem — en annan företrädare för utskottet kommer att beröra övriga reservationer.

En av reservationerna gäller sammansättningen av konsumentverkets styrelse. I motionerna finns mycket skiftande förslag om sammansättningen av konsumentverkets styrelse. I propositionen framhålls att det bör vara en liten, koncentrerad styrelse, som verkligen kan arbeta effektivt, och därför föreslås sju ledamöter. Reservationsvis har föreslagits nio, elva eller tretton ledamöter. I en del av dessa motioner, framför allt där det föreslås tretton ledamöter, sägs att en sådan utökning skall möjliggöra för styrelsen att inom sig få representanter för olika organisationer inom näringslivet, alltså direkta partsrepresentanter.

Utskottets majoritet finner det vara tämligen orimligt, om man på det sättet skulle få representanter för näringslivet med i konsumentverkets styrelse. Vi är helt överens med propositionen, där det sägs att ledamöterna i styrelsen bör ha skiftande erfarenhetsbakgrund. Självklart är det värdefullt med människor som upplevt litet olika miljöer i samhället. Ingen har väl heller tänkt sig att man skulle ha sju eller nio ledamöter med samma erfarenhetsbakgrund. Men vi betraktar det som helt omöjligt att någon av dessa valts för att representera en viss grupp, fabrikanter, köpmän eller någon annan grupp i samhället. De skall representera konsumenterna och sig själva.

Därför har vi inom utskottet gjort en kompromiss och föreslagit nio ledamöter men med ett klart uttalande av att dessa icke får vara partsrepresentanter. Genom att utöka antalet till nio ges som det sägs i en motion möjlighet att också få ett parlamentariskt inslag. På den punkten är vi överens, utom vad det i fråga om styrelsen gäller folkpartiet och de moderata. Detta var några synpunkter på reservationen 8.

I reservationen 9 talas om inrättandet av ett slags organ till hjälp för konsumentverket när det gäller forsknings- och upplysningsarbete. Avsikten är att åstadkomma insyn och påverkan i konsumentverket. Om konsumentverket blir utsatt för anklagelser för att inte vara opartiskt och

inte handla med oväld, säger motionärerna ungefärligen, skulle befintligheten av ett sådant vetenskapligt råd kunna hjälpa verket att verkligen hävda att man varit opartisk.

Vi andra i utskottet har med undantag av de två folkpartirepresentanterna svårt att förstå att detta skulle vara en vettig linje. Vi har till och med svårt att förstå hur man har tänkt sig att detta organ skall se ut; det är ganska oklart på den punkten. Därför avstyrker vi bestämt förslaget och finner att det inte kan vara en rimlig väg att här i riksdagen besluta om ett sådant organ. Om behov av någonting i denna stil uppkommer, om man behöver en kontroll och uppföljning av verkets arbete, så står det konsumentverket fritt att självt föranstalta om det. Detta vill jag påpeka.

Reservationen 10 upplever jag endast som en *petitess*. Den är ett sätt att säga att vi reserverar lite mera generösa än de andra. I propositionen föreslås att man skall avsätta 600 000 kronor till forskningsverksamhet inom konsumentverket i första omgången. Folkpartireservanterna anser på denna punkt att beloppet bör vara 900 000 kronor.

Herr talman! Jag tycker inte att jag behöver ägna många ord åt detta. Självklart kan vi satsa 900 000, vi kan satsa ett par miljoner kronor, men alla vet att det finns gränser för våra ekonomiska resurser. Att komma och spåda på några kronor här och några där och sedan säga att vi nu fått fram den ideala summan, tycker jag faktiskt är litet övermaga.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag, som innebär samma belopp som propositionen föreslår, 600 000 kronor.

Jag tror att kammarens ledamöter håller mig räkning för om jag inte fortsätter mitt anförande. Jag vill med dessa ord yrka bifall till utskottets förslag på alla de punkter där vi är överens, och med avslag på reservationerna 8, 9 och 10 yrkar jag bifall till punkterna 15, 18 och 23.

Herr MÖLLER i Göteborg (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Svanberg säger att det är en *petitess* att föreslå en höjning av ett forskningsanslag med 300 000 kronor. Det är fel. Det är som jag sade en ökning med 50 procent, vilket på ett helt annat sätt klagör dess betydelse. Dessutom betonar konsumentutredningen att man, nu när ett konsumentverk inrättas, inte exakt vet vad det kommer att syssla med. Konsumentverket skall börja sitt arbete med att göra en hel del probleminventeringar, identifiera problemen och tränga djupare in i dem. Då är det verkligen viktigt att ha tillräckligt med medel för forskningsändamål. För vår del ser vi därför inte den här saken som en *petitess*. I andra sammanhang brukar man inte betrakta 50-procentiga anslagsändringar för forskningsändamål som små ting att ta hänsyn till.

Låt mig tillägga bara en sak. Den rör det vetenskapliga rådet som vi föreslagit att konsumentverket skall få. För några år sedan gjordes en undersökning av TV-apparater där resultaten starkt ifrågasattes, särskilt av en storproducent. Det är möjligt för en stor producent med en bred reklamapparat och med en stor stab som kan skriva artiklar och propagera att ifrågasätta resultaten av undersökningar – hur värdefulla de är eller hur grundligt de än har utförts. Man har helt andra möjligheter än

småföretag och medelstora företag att göra detta.

Ett vetenskapligt råd, vars precisa utformning vi i vår reservation begär att Kungl. Maj:t i så fall skall framlägga förslag om, vore därför värdefullt för att ge opartiskhet och därmed inte minst kunna stärka den mindre och medelstora företagsamheten, som inte har samma chans att föra fram berättigad kritik av undersökningar.

Herr HOVHAMMAR (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag är mycket förvånad över att man från regeringspartiets sida och nu senast från herr Svanbergs sida är så rädd för att få in folk från näringslivet i konsumentverkets styrelse.

Vi har sagt i vår reservation och vi har fört den debatten inom utskottet att vi tror att den sakkunskap som härvidlag skulle komma fram vore av stort värde för arbetet i styrelsen. Dessutom vill jag noga understryka att vi aldrig har begärt att få något slags majoritet.

Här talas det om skiftande erfarenhetsbakgrund. Ja, herr Svanberg, det är just en erfarenhetsbakgrund av icke oväsentligt slag som kan tillföras konsumentverket genom folk från näringslivet i dess styrelse.

Därför har vi, herr talman, yrkat på ett större antal ledamöter i styrelsen.

Herr SVANBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag råkade säga, upplystes det mig, att konsumentverket skulle inrättas den 1 juli 1973, men det skall vara den 1 januari 1973.

Vad beträffar 600 000 kronor eller 900 000 kronor anser jag nog att 600 000 kronor är ett lämpligt belopp att starta med. Jag kan för övrigt använda ett fulare ord än *petitess* om det här. Herr Möller, det är ett försök att framställa sig själv som mer intresserad av frågan än andra partier. Jag tror att intresset hos de andra partierna är minst lika stort, och den saken behöver vi inte diskutera ytterligare.

I vad sedan gäller frågan om detta forskningsråd eller rådgivande nämnd – vad man nu skall kalla det – finns det väl alla möjligheter för konsumentverkets styrelse att i speciella projekt engagera de forskare och medhjälpare man behöver. Det behöver inte tillsättas ett särskilt råd för det, vilket vi har påpekat skulle vara mycket svårt.

Vad beträffar konsumentverkets styrelse har varken jag eller utskottet sagt att det inte får finnas folk från näringslivet där. Självfallet skall det finnas enskilda sådana representanter. Jag har inte ens någonting att invända mot att herr Hovhammar skulle vara med i styrelsen, men icke som representant för den organisation han tillhör utan som privatperson med den erfarenhet han har. Det är ju det som sägs i betänkandet, att det är viktigt med olika erfarenhetsbakgrund. Vad vi icke vill vara med om är att personer som representerar t. ex. småföretagare eller affärsidkare väljs in i styrelsen. Man skall icke vara bunden till någon bestämd grupp, märkvärdigare än så är inte motsättningarna här.

Herr MÖLLER i Göteborg (fp) kort genmäle:

Herr talman! Beträffande forskningen har vi gjort olika avvägningar och har uppenbarligen olika uppfattningar, vilket kammaren här bara kan

notera.

I fråga om näringslivet står det alldeles tydligt i reservationen 8 att det är värdefullt om sakkunskap från näringslivets tillverknings- och handelsled finns företräd i styrelsen. Det gäller alltså icke *representanter* utsedda eller föreslagna av näringslivsorganisationer utan folk som har en aktuell och god kunskap från näringslivet. I mitt första anförande framhöll jag att man borde ha kunnat komma överens om att från riksdagens och utskottets sida säga att det vore värdefullt att tillförsäkra konsumentverkets styrelse sådan sakkunskap. Eftersom man väl tänker i någon mån försöka få in ett sådant kunnande, tror jag också att regeringen och utskottsmajoriteten psykologiskt hade vunnit en hel del på längre sikt genom att visa den generositeten att man vågade sätta några ord på papper och då se till, att det blev en bättre täckning i sak när det gäller denna sortens kunskap i konsumentverket än vad jag fruktar att det nu kan bli.

Herr HOVHAMMAR (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag noterar med tillfredsställelse att definitionen "skiftande erfarenhetsbakgrund" nu tolkas så av herr Svanberg att näringslivet kommer att få representanter i den nya styrelsen.

Herr SVANBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag tycker det är ett väldigt underligt resonemang, herr Möller i Göteborg, att säga att det är nödvändigt med elva representanter för att få erfarenheter från näringslivet. Vad är detta för nonsens? Vi säger att det räcker med nio ledamöter och att de skall ha skiftande erfarenhetsbakgrund. Härigenom finns möjligheter att få med folk från näringslivet som enskilda personer, icke som representanter för en grupp. Det är i en motion som det uttalats att det skall vara partsrepresentation men det står inte i reservationen.

Jag skall emellertid gärna instämma med herr Möller så till vida att jag verkligen tycker att det hade bort gå att komma överens, men det är med adress till reservanterna. Jag håller verkligen med herr Gustafsson i Byske då han säger att det borde ha gått att bli sams på den här punkten. Jag tror inte det ser ut så i det här samhället att man måste utöka antalet ledamöter till elva för att få med någon från näringslivet. Vi har inte ifrågasatt att någonting sådant inte skall kunna ske.

Herr Hovhammar noterade detta, men jag vill bara framhålla att jag inte sagt att det skall finnas människor från näringslivet med. Jag har sagt att det finns möjligheter till detta. Det är inte jag som tillsätter de här representanterna, det är handelsministern och han har möjlighet att välja vilka han vill.

Fru HANSSON (s):

Herr talman! Vid näringsutskottets betänkande nr 40 har det fogats ett antal reservationer, föranledda av motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 33 om samhällets konsumentpolitik.

Med anledning av att vi har tidsbrist här i kammaren och bör försöka korta av inläggen skall jag avstå från att fördjupa mig i motionerna och i

stället gå direkt på reservationerna och något kommentera dem och utskottets betänkande.

I reservationen 1 av herr Regnéll m. fl. angående information om offentliga tjänster vill man att riksdagen klart uttalar att konsumentverkets arbetsområde bör omfatta även information om offentliga tjänster. Till kategorin producenter är, påpekas det i propositionen, inte bara att räkna enskilda utan också offentliga företag och institutioner, som bjuder ut varor och tjänster på marknaden. Begreppet konsumentpolitik bör avse de problem som sammanhänger med konsumenternas köp och användning av varor och tjänster, som bjuds ut på den privata marknaden eller på marknader som arbetar enligt likartade principer.

Den angivna definitionen lämnar ju konsumentverket betydande utrymme för information även om offentliga tjänster när de tillhandahålls enligt marknadsmässiga principer. Det är t. ex. självklart att konsumentverket när det gäller information om fritidsaktiviteter och resor även måste behandla SJ:s och andra offentligt ägda transportföretags tjänster. Vi som tillhör utskottsmajoriteten menar således att vi kan ansluta oss till departementschefens yttrande, nämligen att konsumentverket har stora befogenheter och ett betydande utrymme för information även i fråga om offentliga tjänster.

Reservationen 2 av herr Hallgren gäller producentpåverkan och innehåller önskemål om förslag till bestämmelser som ger konsumentverket möjlighet till aktiv producentpåverkan genom rätt att ingripa i styrningen av företagens produktplanering.

Utskottsmajoriteten har på denna punkt följt departementschefens linje och anser, att man i första hand bör söka åstadkomma ett frivilligt samarbete med producenterna när det gäller att förbättra produktplanering, produktinformation, sortiment, prispolitik m. m. Men jag vill i detta sammanhang påpeka att departementschefen har höjt ett varnande pekfinger och framhållit att, om det inte visar sig möjligt att på detta sätt tillvarata väsentliga konsumentintressen, andra former bör övervägas. Möjligheter finns alltså för konsumentverket att ta initiativ i den riktning reservanterna anger, om frivilliglinjen inte ger resultat.

Med anledning av reservationen 3 av herrar Rydén och Möller i Göteborg angående obligatorisk varudeklaration vill jag bara hänvisa till att en sakkunnig nyligen fått i uppdrag att utreda vissa principfrågor i samband med varudeklarationer och att en arbetsgrupp med representanter för statens konsumentråd och varudeklarationsnämnden har påbörjat ett utvecklingsarbete, som syftar till att göra varudeklarationerna bättre anpassade till konsumenternas informationsbehov. Det finns, anser utskottsmajoriteten, med hänsyn till detta ingen anledning för riksdagen att göra något särskilt uttalande beträffande varudeklarationerna.

I reservationen 4 av herrar Regnéll och Hovhammar hemställs att riksdagen skall göra ett uttalande om sin önskan att få ta ställning till de principfrågor rörande det framtida varudeklarationssystemet som kan bli aktuella. Utskottsmajoriteten utgår från att Kungl. Maj:t i detta hänseende kommer att följa vanliga principer. Hithörande frågor kan ju tänkas komma under riksdagens prövning både i budget- och i lagstiftningssammanhang. Ett system med obligatorisk varudeklaration kan

knappast införas utan riksdagens medverkan. Vi anser alltså att något särskilt uttalande, som föreslås av reservanterna, inte är erforderligt.

Utskottsmajoriteten kan inte heller tillstyrka det i reservationen 5 av herrar Rydén och Möller i Göteborg framförda kravet på en framställning till Kungl. Maj:t om att ett lagstadgat system för prisangivelser skall införas. Vi anser att det bör ankomma på de konsumentpolitiska organen, inklusive statens pris- och kartellnämnd, att i första hand ta ställning till vilka åtgärder som kan vara lämpliga på detta område. Man har inom pris- och kartellnämnden erfarenheter från kampanjen "Klart pris" och mot bakgrund därav också de bästa möjligheterna att föreslå åtgärder på det här området.

Reservationen 6 av herr Hallgren innehåller en begäran om att riksdagen skall ge Kungl. Maj:t till känna att en prövning av frågan om en samordning mellan konsumentverket och statens pris- och kartellnämnd skall tas upp med förtur. Man menar att detta är förutsättningen för att åstadkomma rimliga konsumentpriser. Utskottsmajoriteten ansluter sig till departementschefens uppfattning rörande relationerna mellan konsumentverket och statens pris- och kartellnämnd, innebärande att man inte nu skall inordna SPK:s verksamhet under konsumentverket. Jag vill i detta sammanhang erinra om att Kungl. Maj:t nyligen uppdragit åt SPK att i samråd med statskontoret utreda frågan om pris- och kartellnämndens organisation m. m. Utredningen skall också skaffa fram underlag för den avsedda prövningen av huruvida någon del av SPK:s verksamhet bör inordnas under konsumentverket. Man kan alltså säga att reservanternas önskemål redan är föremål för uppmärksamhet.

Reservationen 7 av herrar Rydén och Möller i Göteborg gäller hemkonsulentorganisationen. Reservanterna vill ha ytterligare sex hemkonsulenter utöver de sex departementschefen föreslagit. Utskottsmajoriteten har understrukit värdet av det arbete som hemkonsulenterna utför och delar motionärernas uppfattning att en fortsatt utbyggnad av hemkonsulentorganisationen är önskvärd. Man är emellertid inte beredd att i dagens läge förorda inrättande av fler nya tjänster än de sex propositionen föreslår, men utskottet förutsätter att Kungl. Maj:t, när resurser bedöms föreligga, kommer att föreslå ytterligare tjänster.

Herr talman! Med hänvisning till det jag nu har sagt och till vad herr Svanberg har anfört beträffande de övriga tre reservationerna vill jag yrka bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter och avslag på de av mig kommenterade reservationerna.

Sedan vill jag ta kammarens tid i anspråk några minuter till med anledning av mitt särskilda yttrande i anslutning till punkten 13 i utskottets hemställan, som gäller den lokala konsumentverksamheten. Utskottet har varit allmänt positivt i sin skrivning på den punkten, och jag kan väl instämma i den, men jag anser att den lokala verksamheten är så viktig att jag velat ytterligare understryka dess värde.

Under de år som de lokala konsumentkommittéerna på försök verkat i sex städer har det visat sig att de haft en utomordentlig betydelse för stora grupper konsumenter. Man har fått fler och större ärenden att handlägga, allteftersom åren gått, på vissa håll så många att man inte haft personella resurser att ta sig an alla ärenden. Vi skall också komma ihåg

Fredagen den
26 maj 1972

Samhällets konsumentpolitik m. m.

att de lokala kommittéerna inte alltid har haft de ekonomiska resurser de behövt för att kunna annonsera och presentera sin verksamhet på ett effektivt sätt. Trots det har genom frivillig medverkan av de organisationer som ingått i de lokala kommittéerna, genom artiklar i pressen och program i lokalradion information spritts till konsumenterna om att det finns en instans att vända sig till för att få hjälp i för dem besvärliga frågor.

Kommittéernas tjänster har också mer och mer utnyttjats. Första året kom det in ca 250 ärenden. Under fjärde årets första sex månader har ca 1 000 ärenden inkommit till de lokala konsumentkommittéerna. Det bevisar ju den betydelse de här kommittéerna har. Då är ändå inte inräknade alla ärenden som kunnat avgöras per telefon. Efter vad jag fått veta rör det sig om kanske det tredubbla antalet ärenden.

I motionen 1552, där Anna Lisa Lewén-Eliasson står som första namn och jag är en av medmotionärerna, uttrycks också besvikelse över att den här verksamheten skall upphöra i nuvarande former och i stället bli en frivillig angelägenhet för kommunerna. Statsbidrag skall inte utgå, och då kan man ju mycket väl förstå, med tanke på det kärva ekonomiska läge som de flesta kommuner nu befinner sig i, att många kommuner kommer att tveka att bibehålla den verksamhet som redan finns eller inrätta nya lokala nämnder. Vi understryker också i motionen att arbetet i konsumentverket knappast kommer att lyckas utan en lokal förankring. Det centrala arbetet måste baseras på en lokal problemuppfångning. Många konsumentproblem är också av den arten att de kan och bör lösas lokalt och inte centralt. Man kommer också ifrån en onödig byråkratisering på det sättet.

Herr talman! Jag har inget särskilt yrkande, men jag har velat understryka vikten av de lokala konsumentnämnderna. Det är min förhoppning att konsumentverket kommer att ge verkligt stöd och information i konsumentfrågor till de regionala organisationerna och den lokala verksamhet som kan komma till stånd samt att man ständigt uppmuntrar kommunerna att inrätta konsumentnämnder och ger dem den hjälp och det stöd de behöver. Det är också min förhoppning att konsumentverkets kommande styrelse tar del av de motioner som väckts under denna punkt, av utskottsbetänkandet och de särskilda yttranden som bilagts samt med uppmärksamhet följer frågan och vidtar de åtgärder som är erforderliga för att en framtida vidareutveckling av den kommunala konsumentverksamhet som jag tror blir nödvändig inte skall fördröjas.

Fru NORDLANDER (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Herr Svanberg sade att vi i stort var överens om principfrågorna och att det bara är detaljfrågor som vi diskuterar. Jag tycker inte att det är riktigt. Den fråga som jag tog upp om producentpåverkan är enligt min uppfattning inte någon detaljfråga. Det är verkligen en avgörande fråga för hur konsumentverket skall fungera. Och jag framhöll i mitt anförande att vi inte är ensamma om den uppfattningen. LO, TCO och KF omfattar en stor del av det svenska folket. Det var också utredningens uppfattning i första omgången att en

producentpåverkan var nödvändig.

Fru Hansson sade visserligen här att handelsministern höjt ett litet pekfinger, men jag tror inte det är tillräckligt, och jag vill erinra om några frågor som finns i remissvaret som LO, TCO och KF har avgett. De frågar hur man skall klara saken, om man inte skall lagstifta om producentpåverkan. Skall verket påkalla överläggning med producenterna? Kan det begära redovisning av vidtagna åtgärder? Hur skall verket agera där företag ej beaktar framförda synpunkter? I vad mån kan tvingande föreskrifter utfärdas?

Jag hoppas nu på svar på dessa frågor.

KF har haft en brevkurs i ämnet, och bland författarna till den fanns det åtminstone en som också deltog i konsumentutredningen. I slutet av denna brevkurs gör man olika sammanfattningar av vad de olika partierna tycker. Jag skall bara återge vad som gäller socialdemokraterna eftersom det är det väsentliga i denna fråga i dag. De säger enligt brevkursen så här:

”Det råder en rätt långtgående partipolitisk enighet om behovet av en starkare satsning på konsumentpolitiken. Man vill att resurserna för upplysning och forskning på konsumentområdet skall förstärkas. Men det räcker inte härmed. Enligt vår uppfattning skall man med konsumentpolitiken också sörja för en välbehövlig sanering av produktion och marknadsföring. Detta kan uppnås på flera sätt. Bl. a. måste konsumentintressena få bättre möjligheter att mera direkt göra sig gällande i distributionen och produktionen.

Konsumenten är inte rustad för att uppträda på marknaden som jämställd part till företagaren. Vill man råda bot på detta missförhållande är det inte tillräckligt att förbättra informationen och ställa ett ökat kunskapsmaterial till konsumenternas förfogande. Till skydd för konsumenten måste samhället ingripa mot osunda affärsmetoder, försäljningsjippon och vilseledande reklam. Effekten härav bör också kunna bli en välgörande sanering av varusortimentet. Vi måste på sikt åstadkomma en sådan anpassning av produktionen att i första hand de angelägna konsumtionsbehoven kan mötas. Konsumenterna och löntagarna bör få delta i styrningen av produktionsprocessen. På något sätt bör de tillförsäkras möjlighet att göra sitt inflytande gällande direkt och inte endast i egenskap av köpare över en i många hänseenden ofullkomligt fungerande varumarknad.”

Men vad säger socialdemokraterna i dag?

Herr SELLGREN (fp):

Herr talman! Jag har begärt ordet i denna fråga för att beröra en enda punkt i propositionen, nämligen konsumentverkets lokalisering.

I propositionen har två meningar redovisats: konsumentutredningens som anser att verket bör vara förlagt till Stockholm, och delegationens för lokalisering av statlig verksamhet, som i sitt remissyttrande förordrar att verket förläggs utanför Stockholm. Departementschefen delade delegationens uppfattning men var inte beredd att faststå förläggningsort förrän delegationens förslag föreligger.

För egen del har jag i motionen 1555 föreslagit att konsumentverket förläggs till Sundsvall. Det måste vara fördelaktigt att det nya verket

Fredagen den
26 maj 1972

*Samhällets konsu-
mentpolitik m. m.*

redan från starten får sin definitiva placering. Eftersom det är fråga om en ny institution som skall byggas upp vore det en fördel även för de anställda om de redan från början vet var den slutliga arbetsplatsen kommer att bli förlagd.

Men nu har det intressanta inträffat att delegationen för lokalisering av statlig verksamhet redovisar sina förslag nästan samma dag som näringsutskottet justerar sitt betänkande. Delegationen har emellertid inte avgivit något som helst förslag beträffande konsumentverket och framhåller att någon ytterligare omlokalisering inte kommer att föreslås av delegationen. Vad blir det då av konsumentverket? Det ser ut som om delegationen varit för tidigt ute med sin rapport. Den borde rimligen ha utrett lokaliseringen av konsumentverket så att ett reellt förslag redan nu kunnat avlämnas.

Näringsutskottet går i sitt uttalande inte längre än till att framhålla att frågan om verkets lokalisering bör avgöras i samband med andra frågor om lokalisering av statlig verksamhet. Utskottet utgår från att frågan prövas av riksdagen i samband med de övriga omlokaliseringsfrågorna och förutsätter att Kungl. Maj:t noga överväger möjligheterna att förlägga konsumentverket till annan ort än Stockholm.

Som motionär är jag givetvis inte tillfreds med den oklarhet som råder kring den slutliga lokaliseringen av verket. Jag kan nu bara uttrycka förhoppningen, att den proposition som riksdagen får att behandla på grundval av delegationens förslag och det remissmaterial som kommer in även kommer att omfatta konsumentverkets slutliga lokalisering och att lokaliseringsorten blir Sundsvall.

Herr handelsministern FELDT:

Herr talman! Efter de inlägg som har gjorts av företrädarna för utskottsmajoriteten och med hänsyn till sakfrågans faktiska läge tänker jag inte gå in i debatten mellan reservanter och utskottsmajoritet. Men jag känner ett behov av att säga några ord om den lokala konsumentpolitiska verksamheten, bl. a. i anledning av fru Hanssons särskilda yttrande och av vad utskottet skriver.

Jag tror mig förstå att många gärna velat se ett mera energiskt handlande för att få till stånd åtgärder på detta område. Jag har mött den inställningen bl. a. från fackföreningshåll. Jag har full förståelse för kravet på en aktiv lokal konsumentpolitisk verksamhet. Vi skriver också i propositionen att det av flera skäl är värdefullt med ett kommunalt engagemang i dessa frågor. De kommunala organen kan på ett helt annat sätt än ett centralt verk komma i kontakt med de enskilda konsumenterna. Samtidigt är konsumentverket beroende av att få en direkt kanal ut till människorna, som det hela tiden är fråga om, och på så sätt få en uppfattning om vilka problem konsumenterna ställs inför. I själva verket torde det vara få verksamheter som i så hög grad är beroende av många kontaktpunkter ute i landet för att kunna nå ett vettigt resultat.

Samtidigt vet vi vilken ekonomisk situation som flertalet av landets kommuner i dag befinner sig i. Jag kan därför förstå kommunernas tvivksamhet att ge sig in i nya kostsamma engagemang. Men nu tror jag inte att en kommunal insats i den här frågan skulle behöva betyda någon

nämnavärd belastning på kommunernas ekonomi.

Jag vill i det här sammanhanget göra klart att vad som sägs i propositionen inte innebär någon begränsning av kommunernas möjligheter att engagera sig i konsumentpolitiska frågor. I propositionen skisseras några alternativ, som jag efter kontakt med Kommunförbundets ledning har bedömt som möjliga med hänsyn till de invändningar som har framförts från kommunalt håll. Det är min förhoppning att samtliga landets kommuner skall finna att detta är ett alternativ som ligger inom möjligheternas gräns, men det är också min förhoppning att det skall finnas kommuner som anser sig ha möjlighet att göra mera än vad de här alternativen skisserar – större och mera energiska insatser. Vi vet att bl. a. Stockholms kommun redan bedriver en mycket aktiv verksamhet på det här området, och jag hoppas självfallet att den kommer att fortsätta och vidareutvecklas.

Jag vill nämna att vi har börjat förbereda arbetet på en utbildning av landets hemkonsulenter för att de skall kunna bistå kommunerna. Den utbildningen startar redan i höst för att de den 1 januari skall vara färdiga att gå in i verksamheten och därmed ge den bästa stimulansen åt de kommuner som vill komma i gång fort.

Sedan bör det vara konsumentverkets uppgift att efter en tid se över den kommunala verksamheten för att vi skall kunna bedöma vilka resultat som faktiskt har åstadkommits. Om en sådan bedömning visar att ytterligare insatser behövs, då skall vi försöka hitta medel och metoder för dessa.

Herr PALM (s):

Herr talman! Jag är på det hela taget nöjd med den proposition som har framlämnats. Genom handelsministerns deklARATION har vi också fått bekräftat att det finns en stark vilja hos regeringen att effektuera önskemålet om att få lokala konsumentkommittéer, som har framförts från så många håll. Jag vill bara i korthet erinra om att initiativet från början kommer från socialdemokratiskt håll. Förslaget har en lång bakgrundshistoria. Det var i Skoglundsgruppens rapport 1966 man föreslog, att sådana här lokala konsumentkommittéer skulle komma till stånd. Som en del här i kammaren kanske erinrar sig var det LO, TCO, Kooperativa kvinnogillesrörelsen, Husmodersförbundet, ABF och TBV som stod fadder för den här verksamheten, men litet senare har också konsumentrådet inkopplats.

Jag vill gratulera regeringen till det mycket positiva mottagande som propositionen har fått i den debatt som har förts här. Stämningen är här i kammaren nästan pastoral, men jag kan försäkra att vi inte väntar oss att samma fridfulla stämning alltid skall finnas när man skall tangera konsumentfrågorna på litet närmare håll. Vi har ju skaffat oss en del erfarenheter under årens lopp.

Jag lyssnade till herr Möller i Göteborg och herr Hovhammar, som talade om det angelägna i att få kunnandet representerat i konsumentverkets styrelse genom näringslivet. Nu finner utskottet en betydligt bättre lösning, nämligen att den mångsidigare representationen bäst säkras genom ett parlamentariskt inslag i styrelsen. Vi tror att det är en

Nr 90

Fredagen den
26 maj 1972

Samhällets konsumentpolitik m. m.

Fredagen den
26 maj 1972

Samhällets konsumentpolitik m. m.

avsevärt bättre väg än den som har föreslagits av folkpartisterna och moderaterna.

När det gäller de lokala konsumentkommittéerna säger utskottet att man vill avvakta ytterligare erfarenheter. Vi som har skrivit den socialdemokratiska motionen säger att det knappast behövs. Här har pågått en försöksverksamhet från 1967 fram till nu.

Vi har av flera skäl velat trycka mycket hårt på att dessa åtgärder vidtas. Det mest bärande skälet är att vi måste se till att alla byråkratiseringstendenser motverkas genom en levande dialog mellan det nya verkets tjänstemän och de stora medborgargrupperna. Mot den bakgrunden utgör de lokala konsumentkommittéerna en mycket väsentlig kontaktyta för att verksamheten skall kunna fungera tillfredsställande. Enbart det faktum – det har också fru Hansson här erinrat något om – att de lokala konsumentkommittéerna på de sex försöksorterna under det första året hade en tillströmning med 250 ärenden, det andra året med 600, det tredje året med 1 350 och det fjärde året med 3 200 visar hur stort behovet är av sådana organ och att det definitivt inte var något hugskott som Skoglundgruppen lanserade 1966.

Ett annat exempel på en levande kontakt är den allmänna reklamationenämnden. Den startades på försök av statens konsumentråd 1968 och kontaktas numera dagligen av ett 60-tal personer. Läger vi till detta den verksamhet som bedrivs av konsumentombudsmannaämbetet – som ju ligger helt utanför den fråga som nu behandlas – finner vi ytterligare ett talande exempel på behovet av att statsmakterna håller dörrarna öppna för konsumenterna. Konsumentombudsmannen hade närmare 3 000 ärenden att behandla under fjolåret.

En tredje möjlighet för en levande kontakt som måste tillvaratas i det nya verket utgör den statliga konsumenttidsskrift som omtalas i propositionen. I en sådan publicistisk verksamhet blir det i än högre grad angeläget att envägskommunikationen ersätts med en levande dialog – en tvåvägskommunikation mellan verk och konsument.

Av dessa exempel får vi en god uppfattning om allmänhetens behov av att komma i kontakt med samhällliga organ som sysslar med konsumentfrågor. För den enskilde konsumenten är det inte lätt att orientera sig, då vi torde ha ca 200 000 olika varor och tjänster att välja på. Mot den bakgrunden upplever vi starkt hur allvarligt underförsörjd den statliga informationsverksamheten är på detta område.

Under onsdagens riksdagsdebatt om reklamskatten lovordade många talare reklamen, som den hittills kommit till uttryck, men det blev inte många ord sagda om behovet av att satsa på en objektiv konsumentupplysning. På detta område råder i dag minst sagt en besvärande bristande balans.

Låt mig ta ett enda exempel. Det gäller reklamkostnaderna i anslutning till de mycket uppmärksammade färg-TV-undersökningarna – herr Möller var inne på detta för en stund sedan – som gjordes på uppdrag av statens konsumentråd 1969 och 1970. Konsumentrådet lät göra en undersökning av relationerna mellan reklam och redaktionell text beträffande färg-TV. Denna undersökning visade att under en tremåna-

dersperiod var den objektiva konsumentupplysningen långt mindre än en tiondel av den samlade annonsmängden om TV – detta trots den osedvanligt stora satsning som gjordes genom en statlig informationsverksamhet vid detta tillfälle. Enbart ett företag – ett av de kända multinationella – hade annonser som var tre gånger så omfattande som hela den samlade statliga konsumentupplysningen.

En annan undersökning visade att den statliga konsumentupplysningen beträffande alla varor och tjänster utgjorde mindre än 1 promille av all märkesvarureklam. Denna undersökning gjordes vid ungefär samma tidpunkt, och den bekostades av Annonsörföreningen och Tidningsutgivareföreningen.

Detta visar de disproportjoner som råder mellan det välrustade enskilda näringslivet och den relativt svältfödda statliga konsumentupplysningen. Någon känsla av att vi lever i ett samhälle som präglas av en helt harmonisk blandekonomi finns inte på detta område, och det kommer den nya verksledningen snart att få erfara genom de uppgifter som man nu kommer att ta itu med. Därför finns det många som sysslar med dessa frågor som förväntar att beslutet om reklamskatt skall kunna ge ökade resurser och att åtminstone en del av dessa pengar skall kunna anvisas för att skapa en nödvändig balans i den informationsverksamhet som skall riktas till konsumenterna.

Herr talman! Jag vill uttala tillfredsställelse över regeringens många aktiva insatser under senare tid för att angripa de konsumentpolitiska problemen. Vi befinner oss uppenbarligen i ett progressivt skede på detta område. Vi som har signerat den socialdemokratiska motionen förväntar och kan nu säkert förlita oss på att åtgärder vidtages för att ge det nya verket en nödvändig lokal anknytning i dess verksamhet, för att kunna stå i så nära kontakt som möjligt med de medborgare som verket ytterst har att betjäna.

Fru LEWÉN-ELIASSON (s):

Herr talman! Jag har för avsikt att uppehålla mig vid ett par tre frågor inom det område som vi nu diskuterar. Emellertid skulle jag först vilja göra några mer allmänna kommentarer inför det ställningstagande till den framtida konsumentpolitiken, som vi nu står inför, och säga att regeringen har ju under de senaste åren visat stor aktivitet i fråga om att vidta åtgärder till nytta för konsumenterna. Nya organ har kommit till som snabbt fått verkningskraft – jag tänker t. ex. på KO. Lagstiftning till stöd för konsumenterna har initierats. Allt detta hälsas med tillfredsställelse.

Och i dag har vi att bedöma ett förslag till organisation av konsumentpolitiken och dess institutioner, ett förslag som har kommit fram efter många års utredningsarbete och, skulle jag vilja säga, en debatt som faktiskt har varit ganska väl förankrad i olika aktiva konsumentgrupper av typen studiecirklar, fackföreningar och kvinnoklubbar.

De remissvar som lämnades i anslutning till konsumentutredningens betänkande är en mycket intressant läsning. Dessa svar vittnar om den vikt som man numera lägger vid konsumentpolitikens inriktning. Man är faktiskt beredd till nya grepp för att trygga konsumenternas intressen.

Fredagen den
26 maj 1972

Samhällets konsumentpolitik m. m.

Här har redan återopats yttrandet från LO, TCO och KF, och även jag vill gärna återopa detta. Det är på något sätt epokgörande. Själv vill jag emellertid referera en liten del av det remissvar som det socialdemokratiska kvinnoförbundet avgivit och då ta upp det avsnitt som handlar om den s. k. producentpåverkan. Förbundet konstaterar – och återopar därvidlag Skoglundsrapporten – att den klassiska nationalekonomins teoretiska modell med konsumenternas styrning av produktionen inte har någon förankring i verkligheten och att det framstått som nödvändigt att ingripa mera aktivt i produktionsprocessen för att anpassa den till konsumenterna och då i första hand till de resurssvaga. Därefter säger förbundet att den övertygelse om möjlighet till frivilligt samarbete, som skall bestå i att vid kontakter med näringslivet söka stimulera detta att i någon fråga anpassa sin politik efter de av verket belysta konsumentbehoven, grundas inte på någon som helst analys av konsumenternas respektive producenternas situation och ställning i samhället i stort. Den är endast grundad på allmänna antaganden om en intressegemenskap mellan producenter och konsumenter. Enligt förbundets uppfattning finns det en viss sådan intressegemenskap så länge konsumenternas intressen sammanfaller med företagets lönsamhetssträvanden. Men i den mån konsumenternas intressen avviker från lönsamhetsintressena i det enskilda företaget eller i den enskilda branschen uppstår konflikter. I detta läge är det nödvändigt att samhället har styrmedel till förfogande som ger möjlighet att hävda konsumenternas intressen gentemot producenternas. Det borde i konsumentutredningens betänkande ha funnits en analys av tänkbara konflikt-situationer och mot bakgrund därav förslag om lämpliga styrmedel, säger Kvinnoförbundet.

Nu har handelsministern valt att i första hand försöka åstadkomma resultat genom att anbefalla ett frivilligt samarbete med producenterna i obundna former – dock med det tillägget att om det inte visar sig möjligt att på detta sätt tillvarata väsentliga konsumentintressen, så bör andra former övervägas. Vi får nu se vilken utvecklingen blir – erfarenheten från andra konsumentområden har visat att frivilligt samarbete inte alltid lyckas. De organisationer som bevakar konsumenternas intressen kommer nu att följa utvecklingen med uppmärksamhet, och naturligtvis kommer de att begära vidtagande av de ytterligare åtgärder som kan bli erforderliga. Producenterna kan ju inte rimligen få bestämma konsumentpolitiken.

Jag vill vid detta tillfälle uttrycka min tillfredsställelse med att man i propositionen har samordnat verksamheten inom konsumentområdet, och jag vill uttala min glädje över att man har gjort en bestämd avgränsning av det som man skall göra i förhållande till vad man inte skall syssla med.

Var vi än möter konsumentfrågorna framstår ett hittills olöst problem: hur når man de s. k. svaga konsumenterna, de med dålig ekonomi, de handikappade, de gamla, de dåligt utbildade, invandrarna osv.? Samhället som producent söker alltmer ta hänsyn till de konsumenterna, men på den s. k. marknaden där köpkraften bestämmer sackar det efter. Dessa människor är inte intressanta för producenter och säljare. Samhällsansvaret förutsätts fungera även på områden som annars är helt kommersiella.

Varudistributionen i glesbygd och läromedlen för specialklasseselever -- för att här ta bara ett par just nu aktuella exempel -- förväntas lösas genom samhällets försorg och med skattepengar. Jag skall här bara om de svaga konsumenterna tillägga, att här kvarstår många olösta frågor. Hur skall deras intressen tillgodoses och av vem, och hur skall vi nå dem med information?

Vidare vill jag något beröra spørsmålet om hur konsumenterna skall kunna göra sitt inflytande gällande. Vi har vissa föreställningar om vilka organisationer som kan sägas stå för konsumenterna, och det har blivit praxis att hämta representanterna därifrån. Naturligtvis kan jag inte ha någon mera riktig uppfattning om detta än alla andra, men jag kan spekulera en smula. Och jag är benägen att påstå, att det är svårt att hitta organisationer med entydiga konsumentintressen. Men jag tycker mig ha funnit en: hyresgäströrelsen. Konsumentkooperationen, denna kraftkälla i vår blandekonomi och garant för konkurrensen, är naturligen en bas för konsumentintressena i olika avseenden. Det finns många exempel på det. Bl. a. stärker den allmänhetens medvetenhet och kunskaper som konsumenter. Men naturligtvis representerar kooperationen också företagarintressen som gör att dess företrädare inte kan sägas bara representera konsumentnyttan.

Löntagarorganisationerna dä? Skall man ta representanterna därifrån, när man skall hävda konsumenternas intressen? Det framstår väl som ändamålsenligt och sammanfaller också med organisationernas primära uppgifter. Dessutom finns det där goda kunskaper om människors villkor samt insikter i näringslivets förhållanden och om företagen. Men om jag nu fullföljer granskningen med den avsikt jag har måste jag konstatera, att det stundom uppträder intressekonflikter för en fackföreningsman som representant för konsumenterna. De handelsanställdas syn på butiksöppet är exempelvis inte riktigt densamma som konsumenternas, för att här ta ett exempel som vi vet en del om. Ingridanden inom konsumentpolitiken som påverkar ett företag eller en bransch kan också vara väl förenliga med den allmänna konsumentnyttan men stå i strid med de anställdas i varje fall kortsiktiga intressen. Sådana exempel finns också. Och det visar hur sammansatt hela denna fråga är, samtidigt som det är en av de viktigaste: Hur och genom vem skall konsumentgruppernas intressen bevakas?

Samtidigt är den speciellt viktig därför att motparten-företagaren-distributören oftast har ett försteg i det samspel eller den dragkamp som utvecklas då konsumentpolitiska frågor avgörs. På den sidan om bordet sitter det ju människor med stor sakkunskap, tunga yrkesinsikter och -- det vill jag betona -- med ett helt maskineri bakom ryggen. Vad har konsumentrepresentanterna att ställa upp med då? Jag skall inte besvara den frågan heller, men jag vill säga att det räcker inte med intresse och ambitioner.

Mätte nu konsumentverket bli en kraftkälla att ösa ur för konsumentrepresentanter, var de än skall sitta -- i livsmedelsverk, i reklamationsnämnder, ute i kommunernas organ eller annorstädes. Bra representanter kan förstärka konsumenternas makt, och den behöver förstärkas.

Ett annat sätt att förbättra konsumenternas ställning är att förankra

Nr 90

Fredagen den
26 maj 1972

Samhällets konsumentpolitik m. m.

den här politiken på det lokala planet. Om detta har mycket sagts, och jag skall avstå från att kommentera det närmare. Jag skall bara passa på att tacka handelsministern för det besked han här har givit. Jag tror det var utomordentligt viktigt att det kom fram att man inte har tänkt färdigt utan att man aktivt skall verka för en förankring i en lokal verksamhet. Får jag då bara skicka med önskemålet att man startar med att göra en analys av kommittéernas arbete och dess effekter. De har i och för sig varit framgångsrika, men jag tror att det är åtskilligt angående deras verksamhet som är fördolt och som det kan vara ytterst angeläget att klara ut. Har kommittéerna nått effekter av mera allmän karaktär? Har de kunnat påverka förhållandena på orten så att dessa i några viktiga avseenden skiljer sig från förhållandena på orter där man inte haft kommittéer? Vilka konsumentgrupper har kommittéerna kommit i kontakt med? Har de tagit upp problemområdena? Har de nått de unga familjerna, har de nått personer med särskilt dålig ekonomi, har de samarbetat med sociala myndigheter etc.?

Om denna lokala verksamhet skulle jag också vilja säga att jag tror att det är ytterst viktigt att man inte bara verkar för en eller annan befattningshavare anknuten till administrationen i kommunen utan att man också får till stånd förtroendemannanämnder. Det är väl så viktigt att man har en sådan ordning på detta område som att man har det på andra kommunala områden.

Herr talman! Sammanfattningsvis har jag alltså för det första velat framhålla hur avgörande jag anser att frågan om påverkan på produktionen är. Jag är alls inte främmande för att det behövs andra former för den än de som nu föreslås i propositionen, men jag är beredd att avvakta. Jag har för det andra velat lägga stor vikt vid metoderna för bevakandet av konsumentintresset vid val av representanter och vid understödandet av dem i deras verksamhet, så att de blir jämnstarka med den motpart de möter. För det tredje och sista har jag i anslutning till motionen 1552 och det särskilda yttrandet av fru Hansson velat säga att det nu är ofrånkomligt att man i departementet lika väl som i konsumentverket tar itu med frågan om den lokala verksamheten. Kommunernas intresse tror jag kan väckas med helt vanliga politiska metoder – det behöver inte konsumentverket befatta sig med – men råd och anvisningar för verksamheten måste man från kommunerna kunna inhämta när organisationen är beslutad och man börjar fundera över detta.

I detta anförande instämde fru Nilsson i Sunne, fru Sundström och herr Bergqvist (samtliga s).

Herr LINDAHL (s):

Herr talman! Jag tycker att det är bra – ett framsteg – att vi har fått denna proposition med riktlinjer för en utbyggd och förnyad konsumentpolitik. Målet för denna är ju att vi vill stödja konsumenterna och förbättra deras ställning på marknaden. Man har länge krävt och får nu en organisatorisk samordning av den konsumentpolitiska verksamheten. Splittringen på många olika organ kommer att upphöra.

Vad beträffar pris- och kartellnämndens förhållande till konsument-

verket är det några omständigheter som det är viktigt att komma ihåg. Pris- och kartellnämnden har haft ett utmärkt samarbete med både konsumentinstitutet och varudeklarationsnämnden, och det finns all anledning att tro att detta skall bli fallet även med det nya konsumentverket. När t. ex. konsumentverket, som vi hoppas, börjar utge en brett upplagd, slagkraftig konsumenttidsskrift, inriktad på att nå ut till stora medborgargrupper, kan man vara säker på att SPK kommer att förse den tidningen med åtskilligt intressant material, på samma sätt som man har gjort beträffande Råd och Rön. Låt mig erinra om att SPK för något år sedan upphörde med utgivningen av sin tidskrift Prisaktuellt just för att inte i onödan konkurrera med Råd och Rön om allmänhetens uppmärksamhet. I stället gick man in för ett utvidgat samarbete med institutets tidning. Som ett annat aktuellt exempel på samverkan kan nämnas den särskilda arbetsgrupp för jämförpriser som SPK tillsatt men där också representanter för konsumentinstitutet och VDN ingår.

Jag vet att SPK:s ledning gärna medverkar till en ytterligare utvidgning av detta samarbete. Det är självfallet av stort intresse att t. ex. en prisundersökning kan kombineras med kvalitets- och funktionsstudier av motsvarande vara. Och omvänt bör en kvalitetstestning i möjligaste mån kompletteras med undersökning och information också om prisförhållandena.

Men jag tror att man gör ett misstag om man av detta drar slutsatsen att en sammanslagning av SPK med det nya konsumentverket skulle vara behövlig eller att ett överförande av funktioner från nämnden till verket skulle öka effektiviteten. Båda institutionerna behövs, lika väl som vi till konsumenternas skydd och bistånd även behöver myndigheter som t. ex. konsumentombudsmannen, näringsfrihetsombudsmannen och marknadsrådet.

I folkpartimotionen riktar man in sig på ett särskilt område, nämligen prisangivelserna, och begär lagstiftning om detta. När det gäller prisangivelserna är det ju så – som för övrigt fru Hansson erinrade om i sitt anförande – att SPK sedan ett drygt år tillbaka bedriver en kampanj kallad Klart Pris. Den syftar ju bl. a. till att jämförpriser skall anges på en mängd varor som väger tungt i hushållens budget, framför allt livsmedel och andra dagligvaror. Den arbetsgrupp jag tidigare nämnde har anvisat handeln ett 15-tal varugrupper där sådana jämförpriser bör införas. Kampanjen har på begränsade områden gett resultat, men mycket återstår att göra.

Jag tycker det är rimligt att man från samhällets sida under ytterligare någon tid – t. ex. ett halvår – fortsätter försöket att med information, opinionsbildning och överläggningar få detta genomfört på frivillig väg. Skulle detta inte gå – låt oss säga att man ännu en bit in på 1973 måste konstatera att handeln inte har följt upp detta på ett från konsumentens synpunkt tillfredsställande sätt – skall jag gärna vara med om att diskutera det mera tvångsmässiga förfarandet som folkpartiet vill tillgripa redan nu. Jag kan för övrigt upplysa om att ett nytt sammanträffande mellan arbetsgruppen för jämförpriser och företrädare för handeln kommer att äga rum redan i nästa vecka. Jag tror det finns förutsättningar för att redan då ett nytt steg kan tas i detta arbete. De praktiska effekterna skall

Fredagen den
26 maj 1972

Samhällets konsumentpolitik m. m.

vi sedan i sommar och i höst med gemensamt intresse avläsa ute i butikerna, och mot denna bakgrund kan vi sedan vidtaga erforderliga åtgärder.

Herr talman! Det blir en mjukstart för det nya konsumentverket. Medelsanvisningen är inte generös. Det blir naturligtvis en ökning av antalet verksamma personer på området, men den är i knappaste laget. Det positiva är emellertid att vi nu kan köra i gång och får tillfälle att pröva oss fram så att vi sedan kan komma igen och vidta kompletterande och erforderliga åtgärder.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Fru LUNDBLAD (s):

Herr talman! Jag tycker det är mycket väsentligt att detta förslag om ett konsumentverk snarast genomförs, så att vi kan få en förnyad konsumentpolitik med det klara syftet att förbättra konsumenternas ställning på marknaden. Medlen för detta har angivits i propositionen, och utskottet har tillstyrkt propositionens förslag, nämligen att man skall ha en bättre information om varorna och en riktigare anpassning av produktionen efter konsumenternas behov men också en direkt samverkan och påverkan mellan konsumentorganen och producenterna. Men trots att man så klart har skisserat målen och även angivit vilka medel man vill använda, kan ändå innehållet i den nya konsumentpolitiken bli uttunnat, om inte det nya konsumentverket blir ett verkligt uttryck för en starkare konsumentmakt.

Ibland sägs det från industrihåll att vi alla är konsumenter. Även näringslivets representanter är konsumenter. De förklarar sig verkligen stödja konsumenterna. Men den som har försökt medverka till att föra konsumenternas talan i samverkan med industrins representanter vet att verkligheten just på detta område inte är så skön som dikten. Det kanske man kan se av en nyligen utkommen skrift från Industriförbundet. Den heter: Hur skall konsumenten bestämma? Just i denna skrift ger Industriförbundet sin syn på konsumentverksamheten. Där deklarerar man klart sin kärlek till marknadsekonomins förmåga att vara konsumentvänlig, om man bara kan rätta till vissa skönhetsfläckar — det är s. k. kritiska synpunkter. I den skriften hävdas det bl. a. att marknadsekonomi låter de enskilda konsumenterna själva välja. Det gör de utan vidare bara de går i en affär. Det tycker man är en både bättre och enklare garanti för att deras egna värderingar styr valet.

Det kan verkligen ifrågasättas vilken valfrihet konsumenterna har när de inte fått bestämma vilka varor de skall ha att välja mellan. Man säger också att marknadsmekanismen automatiskt låter konsumenter och producenter via prisbildningen informera varandra. Det är alltså på detta sätt industrin vill vara konsumentvänlig. Det säger ju litet om hur man har tänkt sig konsumentpolitiken. Jag har också i de borgerliga motionerna i detta ärende funnit vissa formuleringar som liknar dem i denna skrift.

Jag ville gärna tala litet om de lokala konsumentnämnderna, men eftersom handelsministern här har givit en deklARATION, som vi hoppas skall innebära att det uppskjutna ställningstagandet till de kommunala konsumentnämnderna inte kommer att medföra dödsstöten för dem och

för de människor som idealistiskt ställer sig till förfogande för att arbeta för konsumenternas väl i dessa nämnder, skall jag inte ta upp tiden med denna sak. Just för att begränsa både mig själv och debatten vill jag avsluta mitt anförande med några konstateranden.

Jag tycker det är bra att utskottet har uttalat att det bör vara ett parlamentariskt inslag i konsumentverkets styrelse. Jag anser det nämligen riktigt att lagstiftningen och utformningen i verkligheten följs åt. Jag understryker också Anna Lisa Lewén-Eliassons konstaterande att konsumenternas representanter får verklig sekreterarhjälp och experthjälp till förfogande när de skall medverka i styrelsen.

När utskottet och departementschefen uttalar sig för att personer med olika erfarenhetsbakgrund skall finnas representerade i styrelsen, kan jag hålla med om det, men jag vill gärna tolka uttalandet på det sättet att klara konsumentintressen bör ha en majoritet i styrelsen. I en splittrad styrelse med korporativ sammansättning genom olika organisationers representanter blir det lätt så att de följer sina uppdragsgivare och inte enbart för konsumenternas talan.

Jag vill gärna här slå fast att det är just arbetet på ett annat område av konsumentpolitiken som rent praktiskt och påtagligt har givit mig dessa erfarenheter. Här vädjar jag till statsrådet att låta sådana erfarenheter bli vägledande när styrelsen för konsumentverket skall utses. Annars föreligger risk för att den nya och förnyade konsumentpolitiken inte blir vad man trott att den skulle bli. Med sådana förutsättningar blir det mycket svårare att föra ut propositionens intentioner om en starkare konsumentmakt.

Herr talman! Med dessa få ord vill jag yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkten 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av herr Regnéll m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Börjesson i Glömminge begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 40 punkten 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herr Regnéll m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Börjesson i Glömminge begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Den omröstning gav följande resultat:

Ja	-	194
Nej	-	87
Avstår	-	6

Nr 90

Fredagen den
26 maj 1972

Samhällets konsumentpolitik m. m.

Fredagen den
26 maj 1972

*Samhällets konsu-
mentpolitik m. m.*

Punkten 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av herr Hallgren, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Nordlander begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 40 punkten 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av herr Hallgren.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Nordlander begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	--	271
Nej	--	12
Avstår	--	4

Punkten 3

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 4

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 3 av herrar Rydén och Möller i Göteborg, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Möller i Göteborg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 40 punkten 4 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 3 av herrar Rydén och Möller i Göteborg.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Möller i Göteborg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	--	240
Nej	--	43
Avstår	--	4

Punkten 5

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 6

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 4 av herrar Regnéll och Hovhammar, och förklarades

den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Hovhammar begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Nr 90

Fredagen den
26 maj 1972

Samhällets konsumentpolitik m. m.

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 40 punkten 6 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 4 av herrar Regnéll och Hovhammar.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hovhammar begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	–	245
Nej	–	36
Avstår	–	7

Punkten 7

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 5 av herrar Rydén och Möller i Göteborg, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Möller i Göteborg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 40 punkten 7 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 5 av herrar Rydén och Möller i Göteborg.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Möller i Göteborg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	–	243
Nej	–	39
Avstår	–	6

Punkterna 8–11

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 12

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 6 av herr Hallgren, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Nordlander begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 40 punkten 12 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 6 av herr Hallgren.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen.

Punkten 13

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 14

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 7 av herrar Rydén och Möller i Göteborg, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Möller i Göteborg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 40 punkten 14 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 7 av herrar Rydén och Möller i Göteborg.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Möller i Göteborg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja -- 233
Nej -- 46
Avstår -- 7

Punkten 15

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 8 av herr Regnéll m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Hovhammar begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 40 punkten 15 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 8 av herr Regnéll m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hovhammar begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja -- 209
Nej -- 75
Avstår -- 5

Punkterna 16 och 17

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 18

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 9 av herrar Rydén och Möller i Göteborg, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 19–22

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 23

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 10 av herrar Rydén och Möller i Göteborg, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Möller i Göteborg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 40 punkten 23 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 10 av herrar Rydén och Möller i Göteborg.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Möller i Göteborg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Den omröstning gav följande resultat:

Ja	–	244
Nej	–	41
Avstår	–	3

Punkterna 24 och 25

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

§ 2 Föredrogs skatteutskottets betänkande nr 31 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1972:93 med förslag till lag om ändring i kommunal-skattelagen (1928:370) jämte motion.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 3 Uppsägning av hyreskontrakt vid bristande hyresbetalning

Föredrogs lagutskottets betänkande nr 12 i anledning av motion angående uppsägning av hyreskontrakt vid bristande hyresbetalning.

I detta betänkande behandlades motionen 1972:48 av herr Sjöholm (fp) vari yrkats att riksdagen skulle för sin del anta följande tillägg till 12

Nr 90

Fredagen den
26 maj 1972

*Uppsägning av
hyreskontrakt vid
bristande hyresbe-
talning*

Fredagen den
26 maj 1972

*Uppsägning av
hyreskontrakt vid
bristande hyresbe-
talning*

kap. 44 § jordabalken att infogas som ett andra stycke:

”Uppsägning är giltig endast om däri tydligt anges förutsättningarna för hyresrättens återvinnande enligt första stycket.”

Utskottet hemställde

att riksdagen i anledning av motionen 1972:48 gav Kungl. Maj:t till känna vad utskottet i betänkandet anförde.

Reservation hade avgivits av herr Sjöholm (fp), vilken ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1972:48 för sin del skulle anta av reservanten framfört förslag till lag om ändring i jordabalken.

Herr SJÖHOLM (fp):

Herr talman! Det vi nu skall behandla är en mycket enkel men principiellt viktig fråga. Jag skall ta ett exempel som bäst klargör vad det är tal om. En hyresgäst uraktlåter av någon anledning, och den kan vara ursäktlig, att erlægga hyra. Efter det blir han uppsagd, och sedan kan han efter en viss tid bli vräkt från bostaden. Det kan han inte förhindra. Katastrofen är ett faktum – det är nämligen en katastrof att bli utkastad från sitt hem. Den här katastrofen hade kunnat undvikas, om hyresgästen hade känt till den lagliga rätt som statsmakterna garanterat honom, nämligen rätten att betala hyran inom tolv dagar efter uppsägningen. Då kan vräkning inte komma till stånd.

Jag hoppas att fler än jag i denna kammare tycker att det är otillfredsställande att enskilda medborgare skall råka illa ut endast av den anledningen att de saknar kännedom om den rätt riksdagen och statsmakterna tillerkänt dem. Jag frågar om det någonsin kan vara fel att man utökar medborgarens möjligheter att handla på grundval av den lag som stiftats till hans skydd. Det är det som är principfrågan. Och sakfrågan här i dag gäller mitt förslag att det i uppsägningen skall stå angivet att hyresgästen har denna rätt att erlægga hyra inom tolv dagar för att alltså rädda hyresrätten för framtiden. Det förslaget har tillstyrkts i remissvar från Svea hovrätt, länsstyrelsen i Stockholms län och Hyresgästernas riksförbund.

Men lagutskottet är, som jag ser det, rätt kallsinnigt och vill alltså inte gå med på att ytterligare accentuera hyreslagstiftningens karaktär av en social lagstiftning, som är tillkommen för att skydda den svagare parten mot den starkare. Vi har just diskuterat hur man skall skydda konsumenten, och här är det alltså hyreskonsumenten som behöver skyddas. Vad majoriteten i lagutskottet kommit fram till är några välvilliga fraser, men de hjälper inte den som sitter på gatan med sitt bohag och med en skingrad familj.

Jag skall nöja mig med detta, herr talman, och yrkar med osedvanligt stor övertygelse bifall till reservationen.

I detta anförande, under vilket herr talmannen övertog ledningen av kammarens förhandlingar, instämde herrar Taube (fp) och Lundberg (s).

Herr WIKLUND i Stockholm (fp):

Herr talman! Hyreslagen, dvs. 12 kap. jordabalken, föreskriver att hyresgäst som inte betalar sin hyra inom två vardagar efter förfallodagen får hyresrätten förverkad och kan således bli uppsagd till avflyttning. Hyresgästen kan dock återvinna hyresrätten, nämligen om han senast tolfte vardagen från det han blev uppsagd betalar hyran till hyresvärden eller nedsätter denna hos överexekutor.

I herr Sjöholms motion framhålls att hyresgästerna påfallande ofta saknar kännedom om denna återvinningsmöjlighet och därför på grund av sin bristande kännedom om lagen lätt kan bli av med lägenheten. Motionären har därför yrkat att hyreslagen skall ändras så att hyresvärden åläggs skyldighet att vid uppsägningen underrätta hyresgästen om hans möjlighet att återvinna hyresrätten.

I hyreslagen finns ett välbekant fall, där hyresvärd har en sådan upplysningskyldighet, nämligen då han vid kontraktstidens utgång säger upp hyresavtalet för att t. ex. få ändrade hyresvillkor. Hyresvärden skall då underrätta hyresgästen om att han, om han inte vill flytta, inom viss tid skall vända sig till hyresnämnden. Motsvarande underrättelskyldighet åvilar jordägare vid uppsägning av arrendeavtal vid jordbruksarrende och bostadsarrende. I lagutskottets betänkande nr 17, som riksdagen tidigare i dag godkänt, har utskottet tillstyrkt Kungl. Maj:ts förslag att motsvarande underrättelskyldighet införs vid uppsägning av lokaler och anläggningsarrenden.

De fall som jag nu nämnt skiljer sig visserligen, herr talman, principiellt från herr Sjöholms fall. I de fall jag nämnt är det ju *hyresvärden* som tar initiativ till kontraktets upphörande, medan i herr Sjöholms fall det är *hyresgästen* som föranleder uppsägningen genom att han inte fullgör sin skyldighet att betala hyra i rätt tid.

Utskottet har dock funnit övervägande skäl tala för att man även i det av herr Sjöholm åberopade fallet inför bestämmelser, som säkerställer att inte hyresgästen på grund av bristande kunskap om lagen blir av med sin lägenhet. En vräkning medför ju ofta svåra problem, ibland ren katastrof för hyresgästen och hans familj, såsom herr Sjöholm nyss betonade.

På denna punkt är utskottet enigt. Det som skiljer utskottets majoritet från reservanten är att utskottet anser att frågan hur en lagändring skall ske bör undersökas av Kungl. Maj:t, medan herr Sjöholm vill att riksdagen redan nu skall företa en lagändring. Såsom framgår av reservationen får en lagändring i här aktuella hänseende till konsekvens även vissa andra ändringar i uppsägningsreglerna. Utskottet har vidare ansett att en motsvarande reglering bör ske när det gäller arrendereglerna, som på detta område, såsom jag redan tidigare sagt, har nära anknytning till hyresreglerna. Utskottet har inte funnit det möjligt att på den korta tid som nu ställt utskottet till buds överblicka alla konsekvenser av en lagändring.

Avgörande för majoritetens ståndpunktstagande har vidare varit, att i justitiedepartementet pågår en översyn av hyreslagen. En PM har upprättats och utsänts på remiss. Remisstiden går ut i dagarna. Avsikten är att det skall läggas en proposition på riksdagens bord i slutet av höstsessionen eller i början av 1973 års riksdag. Utskottet har ansett det

Nr 90

Fredagen den
26 maj 1972

*Uppsägning av
hyreskontrakt vid
bristande hyresbe-
talning*

Fredagen den
26 maj 1972

*Uppsägning av
hyreskontrakt vid
bristande hyresbe-
talning*

lämpligt att den av utskottet uttryckligen önskade översynen av uppsägningsreglerna vid bristande betalning av hyra görs av Kungl. Maj:t vid utarbetandet av den väntade propositionen, som alltså kan ligga på riksdagens bord om något halvår.

Jag vill påpeka att den av herr Sjöholm önskade omedelbara lagändringen knappast kan träda i kraft mycket tidigare. Kungl. Maj:t måste först ta ställning till om herr Sjöholms lagförslag täcker vad som behövs och därför kan accepteras av Kungl. Maj:t. Eftersom det är fråga om ändringar i jordabalken, skall Kungl. Maj:t dessförinnan med all säkerhet också höra lagrådet. Skulle lagrådet göra invändningar av något slag, är gången den, att ärendet måste återgå till riksdagen med ytterligare fördröjning som följd. Det är därför med största sannolikhet inte möjligt att en lagändring skulle kunna, som herr Sjöholm önskar, träda i kraft redan den 1 juli i år.

Skillnad i sak finns alltså inte mellan utskottsmajoriteten och reservanten. Det rör sig om metodiken för att tillgodose reservantens önskemål, som utskottet vitsordar såsom inte bara rimligt utan även angeläget. Enligt min mening är den av utskottet föreslagna lösningen den enda som nu kan anses lämplig.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herr Svanström (c).

Herr SJÖHOLM (fp):

Herr talman! Herr Wiklunds i Stockholm anförande var ju egentligen ett uttryck för den obotfärdiges förhinder. Vill man inte göra något, kan man ju alltid stapla upp svårigheter, och det var vad herr Wiklund gjorde. Frågan hur en lagändring skall ske är det man inte kommit till klarhet om i utskottet, säger herr Wiklund. Lagändring skall ske helt enkelt på det sättet att man för in bestämmelsen att det skall stå i uppsägningen att hyresgästen har rätt att inom 12 dagar erlægga hyran. Jag började med att säga att detta är en enkel fråga, och den är faktiskt enkel, även om det erfordras vissa följdändringar, men dessa finns med i reservationen.

När det gäller arrende finns det inte samma sociala tyngd. De som blir vräkta från sin bostad blir utkastade. Familjen skingras, barnen kommer på barnhem och möblerna får stå på gården eller på gatan. Det är en katastrof. Jag tycker att det är riksdagens skyldighet att snarast möjligt förhindra sådana katastrofer, om det kan ske på ett så enkelt sätt som genom att man upplyser hyresgästen om den rätt som riksdagen tidigare har tillerkänt honom. Jag upprepar att det aldrig någonsin kan vara fel att människor kan grunda sitt handlande på kännedom om de lagregler som statsmakterna har stiftat till deras skydd.

Förra året antog vi en lag om ångervecka vid avbetalningsköp. Det är ungefär detsamma. Ett avbetalningsköp blir inte giltigt om inte säljaren lämnar en blankett som kan användas om köparen ångrar sig. Den bestämmelsen infördes till den svagares skydd, och det är precis detsamma jag vill när det gäller hyreslagstiftningen. Hyresgästernas riksförbund har som sagt tillstyrkt förslaget.

Sedan vill jag bara säga att jag inte har samma djupa tilltro till

regeringen som herr Wiklund tydligen har. Jag tycker att riksdagen kan ta saken i egna händer någon gång. Vi kan säga till att så här vill vi ha det snarast möjligt. Med god vilja kan man genomföra detta, skulle jag tro, till den 1 juli, och då förhindrar vi många ytterligare katastrofer som annars skulle uppstå på grund av att människor inte kan de lagar som är stiftade till deras skydd.

Nr 90

Fredagen den
26 maj 1972

*Inlösen enligt
ensittarlagen*

Herr WIKLUND i Stockholm (fp):

Herr talman! Jag bara konstaterar återigen att utskottets majoritet har exakt samma åsikt i den här frågan som herr Sjöholm har. Det föreligger en skillnad bara i fråga om sättet att gå till väga för att få till stånd den lagändring som herr Sjöholm har föreslagit.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Sjöholm, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Sjöholm begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller lagutskottets hemställan i betänkan-
det nr 12 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Sjöholm.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Sjöholm begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	237
Nej	—	46
Avstår	—	5

§ 4 Inlösen enligt ensittarlagen

Föredrogs lagutskottets betänkande nr 14 i anledning av motion angående inlösen enligt ensittarlagen.

I detta betänkande behandlades motionen 1972:926 av herr Persson i Heden (c) vari yrkats att riksdagen för sin del beslutade sådan ändring i 19 § ensittarlagen att rätt till inlösen enligt lagen åter tillkom nyttjanderättshavare som före kommunsammanläggning haft rätt till inlösen.

Utskottet hemställde att motionen 1972:926 inte skulle föranleda någon riksdagens vidare åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar Wiklund i Stockholm (fp), Börjesson i Falköping (c), Winberg (m), Olsson i Sundsvall (c), Enlund

Fredagen den
26 maj 1972

*Inlösen enligt
ensittarlagen*

(fp), Persson i Heden (c) och Söderström (m), vilka ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen i anledning av motionen 1972:926 gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört.

Herr PERSSON i Heden (c):

Herr talman! Bestämmelserna rörande markinlösen enligt ensittarlagen har gjort det möjligt för ägaren till ett bostadshus på ofri grund att friköpa ett stycke mark som under viss tid och efter vissa bestämmelser arrenderats på såväl privat som viss kommunalt ägd mark. Detta har satt en del människor i stånd att säkerställa möjligheten att i fortsättningen leva vidare i sin egen bostad, en rättviseåtgärd av betydelse.

Undantagna från dessa bestämmelser har varit stad, köping och municipalsamhälle enligt 1 § i denna lag. Kommunreformen, både den redan genomförda och den slutliga sammanläggningen den 1 januari 1974, innebär att stora landsbygdsområden införlivas med tidigare stad, köping eller municipalsamhälle. I dylika kommuner kommer ensittarlagens bestämmelser att sättas ur spel. Det blir sålunda därefter ingen möjlighet för sådana kategorier som annars skulle friköpa ett markområde att göra detta.

I motionen 926 till årets riksdag har jag hemställt att riksdagen beslutar sådan ändring i 19 § ensittarlagen att det medges inlösen för nyttjanderättsinnehavare som före kommunsammanläggningen hade rätt till inlösen. Skulle riksdagen motsätta sig detta kommer ett visst antal husägare som befinner sig i denna situation att diskrimineras, att ställas utanför möjlighet till friköp av tomt omkring sin stuga såvida inte en frivillig överenskommelse med kommunen kan äga rum. Erfarenhetsmässigt kan jag säga att det inte alltid varit så lätt att nå en sådan överenskommelse.

Lagutskottets majoritet, bestående av socialdemokrater och utskottets ende vpk-are, har avstyrkt denna rättvischemställan. Det finns tydligen inget större intresse från utskottsmajoriteten för dessa människor, som ofta befinner sig i små ekonomiska omständigheter men som inget hellre önskar än att få en garanti för att de skall kunna friköpa marken och få bo kvar i sin bostad samt eventuellt göra förbättringar och moderniseringar, som inte kan göras om osäkerhet råder beträffande fortsatt nyttjanderätt av tomtmarken.

Det är i sanning förvånande att utskottsmajoriteten har tagit denna ställning. Utan förvarning berövas dessa s. k. ensittare sin rätt till markinlösen när kommunsammanslagning ägt rum.

Jag vill göra kammarledamöterna uppmärksamma på ensittarlagens sociala karaktär — en lag till skydd oftast för de små i samhället. Man kan därtill lägga att lagens sociala skäl inte har minskat därför att det rör sig om kommunägd mark.

Utskottsmajoriteten motiverar sitt ställningstagande med att lagens giltighetstid är begränsad och att antalet nyttjanderättshavare är litet. Detta är inget skäl för avslag. Även om en enda person berörs skall rättssäkerheten garanteras.

Göta hovrätt, lantbruksstyrelsen och länsstyrelsen i Kronobergs län

har tillstyrkt att åtgärder vidtas för att motionens syfte skall tillgodoses. Lantmäteristyrelsen har avstyrkt med den underliga motiveringen att såvitt styrelsen kan bedöma skulle den eventuella lagändringen få betydelse endast i ett ringa antal fall. Det är samma motivering som utskottets majoritet har anfört. Även Kommunförbundet har mindre intresse för enskilda människors rättssäkerhet gentemot en stor och mäktig kommun. De två sistnämnda remissvaren torde vara ganska ohållbara att grunda ett avslag på i denna fråga.

Herr talman! Jag är angelägen att betona att det inte är fråga om en utökning av rätten enligt lagbestämmelserna utan endast om ett återställande av rätten till den ordning som gällde före kommunreformen.

Vid betänkandet har fogats en reservation vari framhålles att på grund av att frågan har betydelse endast för ett fåtal nyttjanderättshavare och då lagens giltighetstid är begränsad skulle frågan kunna lösas utan någon direkt ändring av 19 § ensittarlagen. Man skulle i stället, i likhet med vad Göta hovrätt har föreslagit, kunna i lag införa möjlighet för Kungl. Maj:t eller myndighet som Kungl. Maj:t förordnar att ge dispens för inlösningsförbud i äsyftade fall. Detta är ett enkelt förfarande som ger den enskilde den rättssäkerhet som krävs. Därmed skulle man kunna reducera verkningarna av den felaktighet – eller glömska, vad man vill kalla det – som uppstått i samband med kommunsanmälningslagarna. Den tidigare lagbestämmelsen skulle på så sätt återfå sin giltighet.

På grund av kammarens tidsnöd skall jag inte närmare redovisa dessa förhållanden. Jag föreställer mig att kammarledamöterna har tagit del av såväl motionen som reservationen och i övrigt de bestämmelser som gäller i detta fall. Jag ber därför, herr talman, att med det sagda få yrka bifall till den vid betänkandet fogade reservationen.

I detta anförande instämde herrar Winberg (m), Turesson (m), Hamrin (fp), Tobé (fp) och Börjesson i Falköping (c).

Herr SVEDBERG (s):

Herr talman! Herr Persson i Heden har redogjort för den här lagstiftningen och dess verkningar i vissa fall för person som innehar nyttjanderätt till kommunägd mark, så jag behöver inte orda så mycket om det. Jag vill bara erinra om vad lantmäteristyrelsen har sagt i sitt remissyttrande, nämligen att antalet förrättningar enligt ensittarlagen under senare år successivt har minskat. Under 1970 gjordes endast 175 framställningar om förrättningar, riktade mot olika ägarkategorier. Andelen kommunägd mark som berördes anses vara mycket liten.

När en kommun förvärvar mark är det väl så gott som alltid för att använda den för bebyggelse eller andra allmänna ändamål. I 2 § tredje stycket ensittarlagen heter det:

”Är fråga om mark, som ingår i stadsplan eller byggnadsplan, må lösningsrätt ej äga rum, därest planens genomförande eller lämplig tomtindelning därigenom försvåras.”

I andra stycket i samma paragraf sägs det att lösningsrätt ej får medföra avsevärd olägenhet för ägaren av marken. Det finns därför spårar som hindrar inlösen när mark är angelägen för bl. a. allmänna

syften. I de försvinnande få fall i övrigt där den här frågan kan aktualiseras för kommunägd mark bör kommunerna kunna avyttra tomterna på rimliga villkor till nyttjanderättshavarna. Såväl lantmäteristyrelsen som Kommunförbundet förutsätter att så sker, och utskottet understryker deras yttranden. Bägge dessa remissinstanser har avstyrkt motionsyrkandet.

Rekommendationen i reservationen att det skulle överlåtas åt Kungl. Maj:t att meddela dispens ter sig även litet konstruerad. Tillvägagångssättet bleve väl att sökanden först vände sig till kommunen för att höra om det vore möjligt att få förvärva mark. Om kommunen då sade sig behöva densamma för angelägna allmänna uppgifter, skulle sökanden kunna gå till Kungl. Maj:t för att få dispens. Meddelades sådan efter prövning, finge sökanden avsända den egentliga ansökningshandlingen till länsstyrelsen, som också enligt lagen finge göra en allmän bedömning av möjligheterna till inlösen. Blir det positivt svar även här tillsättes en förrättningsman, som med biträde av gode män gör en detaljerad utredning med förslag som tillställs parterna.

Blir part inte nöjd, kan ärendet föras till fastighetsdomstol och därifrån vidare till hovrätt och högsta domstolen. Det originella i förfarings sättet vore att Kungl. Maj:t, eller myndighet som Kungl. Maj:t förordnade, liksom bleve första instans, men sedan visste man inte hur ärendet kunde komma att utvecklas i den fortsatta behandlingen och bedömningen. Litet oegentligt kanske man rent av skulle kunna säga, att Kungl. Maj:t bleve både första och sista instans i dessa mål men med mycken grundlig rättsprövning av andra samhällsorgan och dömande myndigheter även däremellan.

Utskottet anser att i de sällsynta fall där inlösenfrågan kan aktualiseras på kommunägd mark som ej behövs för angelägna allmänna uppgifter finns det ingen anledning att förvänta annat än att kommunen visar generositet och överlåter marken på rimliga villkor.

Vi är i utskottet fullt eniga med motionären och reservanterna om att det är angeläget att mark av den här arten får friköpas, om de allmänna intressena inte kommer i kläm. Kommun kan inte ha någon rimlig anledning att hindra ett friköp, om detta inte sätter käppar i hjulet för den kommunala markplaneringen. Lantmäteristyrelsen, som onekligen torde besitta sakkunskap på det här området, framhåller att de sociala skälen för inlösen inte är så påtagliga nu som tidigare. Man erinrar också om att bostadsarrendatorernas rättsställning förstärkts genom ny lag 1968; även det gör motionärernas förslag och synpunkter mindre angelägna.

Herr PERSSON i Heden (c):

Herr talman! Herr Svedberg åberopar i sitt debattinlägg att antalet sökande i ärenden som berör kommunägd mark har minskat och är mycket litet. Det är alldeles riktigt; jag delar herr Svedbergs uppfattning i detta avseende. Men det är inte det det gäller. Även om det skulle vara en enda person, som jag sade i mitt första inlägg, så motiverar det inget avslag, utan det gäller den enskildes rättssäkerhet.

Om det i detta fall skulle röra sig om mark på planerat område och en

inlösningsrätt här skulle försvåra planeringen, så kommer ju kommunerna att få yttra sig innan ärendet går till Kungl. Maj:t. Herr Svedberg har själv redovisat hela förfarandet, och det innebär ju att det inte här heller görs någon mannamån för kommunerna. Men oftast gäller det gamla torp som ligger avskilt, långt ifrån byggnadsplanerade områden och områden som man tänker byggnadsplanera. Jag känner till fall då kommunerna i oginhet inte har velat bevilja människor friköp av mark.

Vi har tidigare här i riksdagen behandlat ändringsförfarande beträffande ensittarlagen i fråga om annan mark – det gällde domänverket. Vi fick en skrivning i utskottsbetänkandet som riksdagen antog enhälligt och som innebar att människor som sökte friköp av markområden kring sina torp men fått avslag av domänverket blev uppmanade att ånyo söka. Det pågår förhandlingar i dessa fall. Det är så man vill ha det gjort, så att man kan få rättssäkerhet till stånd. Det kan vara sådana fall där människor har odlat upp ett gammalt torp och byggt en bostad. För att kunna förbättra denna bostad vill man ha garanti för att man får ha bostaden kvar på ifrågavarande mark. Det gäller både enskilda markägare och allmänna markägare – ingen är härvidlag undantagen.

Jag anser att en förändring av dessa bestämmelser måste ske. Som jag nämnde tidigare har Göta hovrätt föreslagit att man inte skall behöva göra någon direkt lagändring utan att man just i enlighet med vad reservationen har anfört skall kunna ge Kungl. Maj:t möjlighet att bevilja dispens i detta avseende. Det är dit man vill komma.

Lagen skall ju upphöra 1976. Det gäller att till den dagen säkerställa dessa människor som enligt ensittarlagens bestämmelser har möjlighet att söka friköp av sitt markområde. Det är bara detta enkla förfarande man vill ha garanterat. Jag föreställer mig att kammaren skall kunna visa den generositeten i detta avseende – jag använder herr Svedbergs egna ord – och bifalla reservationen och därmed klart garantera möjligheterna för dessa människor att fram till den nämnda tidpunkten söka rätt att friköpa sin mark.

Herr TURESSON (m):

Herr talman! För den som litet grand har sysslat med sådana här frågor och med planering för olika former av bebyggelse ter sig utskottsrepresentantens argumentering osedvanligt ihålig och tom. Hur kan man påstå att det skulle vara större risk för att en lämplig tomtindelning och en ändamålsenlig planläggning försvåras, om den mark, som en stackars liten ensittare vill lösa in, ägs av kommunen än om den ägs av en privat markägare? Det är ju fullkomligt häpnadsväckande att en sådan argumentering kan föras i Sveriges riksdag.

Det är inte fråga om att en inlösen är avsedd att sätta käppar i hjulet för den kommunala markplaneringen i större utsträckning om marken ägs av kommunen än om den ägs av en enskild markägare. Jag tycker det är ett rättfärdighetskrav att vi ger dessa få människor, som vill förvärva marken till sin stuga, rätten att göra det. Herr talman! Jag yrkar därför bifall till reservationen.

Fredagen den
26 maj 1972

*Inlösen enligt
ensittarlagen*

Herr SVEDBERG (s):

Herr talman! När det gäller vad överlantmätaren herr Turesson har sagt om det häpnadsväckande i den argumentering som utskottsmajoriteten och jag skulle ha använt, så går det bara att hänvisa till vad lantmäteristyrelsen har sagt i det här ärendet. Då har väl lantmäteristyrelsen varit lika osaklig.

Herr Persson i Heden sade att kommunerna i vissa fall kan vara besvärliga att ha att göra med för en sökande. Men det är väl ändå på det sättet att en kommun i olika hänseenden har ett ansvar för sina invånare och har skyldighet att i olika situationer vara dem behjälplig. En kommun har alltså socialt ansvar för människorna, och det bör rimligen komma till uttryck även när det gäller bedömningen rörande en eventuell överlåtelse av mark.

Kommunförbundet, som väl får anses besitta auktoritet i sådana här frågor, har också i sitt remissvar framfört synpunkter som överensstämmer med utskottets mening. Enligt min uppfattning – och jag tror att utskottsmajoriteten är av samma uppfattning – har en kommun minst lika stora möjligheter att sakligt bedöma även de sociala aspekterna på sådana här ärenden som Kungl. Maj:t och domstolarna har.

Jag ber, herr talman, att än en gång få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr PERSSON i Heden (c):

Herr talman! Om det nu verkligen är så som herr Svedberg påstår, att kommunerna har ett socialt ansvar i det här fallet – jag ifrågasätter inte detta – torde det inte heller vara några riskmoment förenade med att anta förslaget i reservationen. Det föreligger ingen risk att man visar mannamån mot kommunerna, men man har ändå denna garanti i den händelse det skulle finnas kommuner som vill trilskas. Jag har erfarenhet av dylika fall, men här får man alltså en garanti för den enskilda människans rättssäkerhet i detta hänseende.

Herr SVEDBERG (s):

Herr talman! Om det varit andra än kommunerna som varit ägare till marken, så hade det funnits skäl att vara försiktig. Men i de få ärenden av denna art där kommun äger mark bör vi kunna överlåta åt kommunen och sökanden att själva lösa uppgifterna.

Herr Persson i Heden omnämnde sin kommunala erfarenhet. Jag har i 35 års tid något varit med i kommunalt arbete och även som god man vid sådana här förrättningar. Det har dock aldrig varit fråga om kommunägd mark, och jag har den meningen att det är mycket sällsynt att sådana ärenden förekommer. Men i de fall de förekommer bör det rimligen gå att lösa problemen på ett hyggligt sätt.

Herr PERSSON i Heden (c):

Herr talman! Om vi nu skall vittna om våra kommunala erfarenheter, så har också jag varit god man vid dylika förrättningar, och jag har i vissa fall motsatt uppfattning som herr Svedberg. Jag vill än en gång fråga: Om det är som herr Svedberg påstår att det inte är några problem för

kommunerna, varför är det då en risk förenad med att anta den bestämmelse som här föreslås? Det gäller ju ingenting annat än att återställa ensittarlagens bestämmelser i det skick de hade före kommunsammanläggningen — ja, inte ens det, utan bara att ge Kungl. Maj:ts dispensmöjligheter att följa upp de bestämmelser som gällde före kommunsammanläggningen. Det är bara detta som saken nu gäller.

Herr SVEDBERG (s):

Herr talman! Men det är ett krångligt förfarande. Det går att klara denna sak på ett mycket enklare sätt, om man följer utskottets förslag.

Herr PERSSON i Heden (c):

Herr talman! Utskottets skrivning innebär bara att utskottet har uttalat förståelse för motionen och dess syfte, men utskottet har inte något konkret för att kunna lösa frågan.

Herr SVEDBERG (s):

Herr talman! Såväl Kommunförbundet som lantmäteristyrelsen förutsätter att det går att klara dessa frågor på ett hyggligt sätt, och utskottet anser att det är remissinstanser som man bör ta hänsyn till i detta fall.

Herr PERSSON i Heden (c):

Herr talman! Då vill jag peka på Göta hovrätts remissyttrande, där det klart anges hur man på ett enkelt sätt kan lösa denna fråga och skapa önskade garantier. Eller jag kan hänvisa till länsstyrelsen i Kronobergs län och lantbruksstyrelsen som har deklarerat en positiv syn på motionen.

Kommunförbundet tror liksom herr Svedberg att man kan lita på kommunerna i hela riket, men det kan inte jag göra. Jag vill ha garantier i detta fall. Och när det gäller rättssäkerheten är den enskilda människan värd lika mycket som en stor kommun.

Herr SVEDBERG (s):

Herr talman! När en motionär läser remissyttrandena bör han inte bara se på dem som är positiva till hans motion. I detta fall har Kommunförbundet och lantmäteristyrelsen, som är sakkunniga på detta område, en annan mening, och i utskottet är man van vid att lyssna på olika synpunkter och sedan bilda sig en uppfattning i ett ärende.

Herr PERSSON i Heden (c):

Herr talman! Jag återopade i mitt första anförande både Kommunförbundet och lantmäteristyrelsen och sade att deras motiveringar för ett avslag i huvudsak gick ut på att det endast är ett fåtal människor som berörs av denna lag och att lagen bara skall tillämpas en kort tid. Och de motiveringarna anser jag inte alls vara hållbara i sammanhanget.

Herr SVEDBERG (s):

Herr talman! Det fåtal ärenden som rör kommunerna gäller mark som från planerings- och andra synpunkter inte är särskilt angelägen, och vid bedömningen av sådana ärenden bör kommunerna vara generösa.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Wiklund i Stockholm m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Persson i Heden begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller lagutskottets hemställan i betänkandet nr 14 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Wiklund i Stockholm m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Persson i Heden begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 149
Nej — 137

§ 5 Föredrogs lagutskottets betänkande nr 18 angående uppskov med behandlingen av vissa ärenden.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 6 Semesterlagen m. m.

Föredrogs socialutskottets betänkande nr 19 i anledning av motioner angående semesterlagen m. m.

I detta betänkande behandlades

1) motionen 1972:127 av herrar Jönsson i Arlöv (s) och Alf Pettersson i Malmö (s),

2) motionen 1972:668 av herr Hermansson m. fl. (vpk) vari hemställdes

att riksdagen uttalade sig för en ändring av semesterlagen till att gälla lagstadgad rätt till 30 dagars betald semester samt

att riksdagen hos regeringen skulle anhålla att förslag härom framlades vid 1973 års vårriksdag,

3) motionen 1972:1010 av herr Hagberg m. fl. (vpk) vari hemställdes att riksdagen uttalade sig för följande ändringar i semesterlagen:

a) att 10 § semesterlagen ändrades så att den föreskrev semester under månaderna juni, juli och augusti och att undantag från denna tid kunde göras om de lokala parterna på arbetsmarknaden så överenskom,

b) att den anställde skulle kunna tillgodogöra sig ränteinkomsterna på sin semesterlön i enlighet med vad i motionen anförts,

c) att de i skiftschemat ingående fridagarna under semestern för

arbetare i kontinuerligt skiftarbete frånräknades som semesterdagar,

d) att deltid arbetande berättigades till semester i förhållande till arbetad tid samt

4) motionen 1972:1082 av herr Äsling m. fl. (c).

Utskottet hemställde

A. beträffande frånräknande av helgdagar vid beräkning av semester att riksdagen skulle avslå motionen 1972:127,

B. beträffande semesterns längd att riksdagen skulle avslå motionen 1972:668,

C. beträffande semesterns förläggning, ränta på semesterlön, frånräknande av fridagar vid beräkning av semester och semester för deltid arbetande att riksdagen skulle avslå motionen 1972:1010,

D. beträffande rekreation och miljöombyte bland låginkomstgrupper att riksdagen skulle avslå motionen 1972:1082.

Reservationer hade avgivits

1. beträffande semesterns längd av herr Hagberg (vpk), som ansett att utskottet under B bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1972:668 gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanten anförde,

2. beträffande semesterns förläggning, ränta på semesterlön, frånräknande av fridagar vid beräkning av semester och semester för deltid arbetande av herr Hagberg (vpk), som ansett att utskottet under C bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1972:1010 gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanten anförde.

Herr HAGBERG (vpk):

Herr talman! Semesterlagen är ju till för att skydda mot överansträngning och förtida förslitning. Likaså gäller det att arbetstiden är så anpassad att den inte innebär några omänskliga förhållanden för arbetare. Den lag vi har på semesterns område är av starkt social natur och tillhör arbetsmarknadens skyddslagstiftning. Det innebär att semesterns längd och tillämpning måste anpassas till de förhållanden som råder inom arbetslivet. Semesterns längd har också ökat i takt med den hastiga utveckling vi haft inom arbetslivet. Effektivitetsjakten har drivit upp ackordstakten och prestationsnormerna betydligt. Allt fler slås ut ur produktionen, och samhället får ta hand om dessa genom omskolning, hel- och halvskyddad verksamhet, m. m.

Det sägs i semesterlagen att arbetaren skall beredas möjlighet att helt koppla av från arbetet och söka lämplig rekreation. Men det är otvivelaktigt så att det med den stress som nu råder tar flera dagar, kanske upp till en vecka, innan en arbetare helt kan koppla av från sitt arbete, en omständighet som är värd att beakta. När arbetstempot höjs, stressen ökar och det ställs allt större krav på arbetsinsats måste det ur skyddssynpunkt ifrågasättas om inte semestertiden måste förlängas.

Nr 90

Fredagen den
26 maj 1972

Semesterlagen
m. m.

Vänsterpartiet kommunisterna har i motionen 668 föreslagit att semestern skall förlängas med en femte semestervecka. I dagens arbetsliv är det så att de som har de tyngsta och hälsofarligaste arbetena har de sämsta semestervillkoren. Stora grupper inom den kommunala och statliga sektorn och på den privata sektorn har bättre förmåner. I de flesta fall är dessa förmåner knutna till lönen, och det måste man se som mycket otillfredsställande.

Frågan om bättre semestervillkor för dem som inte har dessa extra förmåner har förts fram av fackliga talesmän som velat att man inom LO-sektorn skall få bättre semesterförmåner. Utskottet har däremot mycket kort och kallsinnigt avvisat förslaget om en femte semestervecka. Utskottet har tydligen fått för sig att en ytterligare förlängning av semestern inte i första hand är en skyddsåtgärd mot förslitning och överansträngning. Hur man kunnat komma fram till denna fantastiska slutsats kan jag inte begripa. Är man främmande för det jäkt och den stress som förekommer ute på arbetsplatserna? Av betänkandet att döma tycks utskottsmajoriteten vara helt främmande för arbetslivets verklighet. Om det är så borde nog utskottet i större utsträckning än tidigare studera de förhållanden som finns inom det svenska arbetslivet.

Herr talman! På grund av den utveckling som sker inom arbetslivet finner vi inom vpk att semestern bör förlängas till att omfatta 30 dagar. Jag yrkar därför bifall till reservationen 1 i betänkandet.

I den semesterlag som nu gäller finns det brister som direkt missgynnar lönearbetaren. I motionen 1010 har vi pekat på fyra frågor där en förbättring är angelägen.

Alltmer besvärlig blir frågan om semesterns förläggning. I stort gäller den regeln att arbetaren har rätt att ta ut fyra veckor i ett sammanhang och att arbetsköparen kan bestämma till vilken tid semestern skall förläggas. I semesterlagens anda ligger emellertid att semestern skall tagas ut under sommaren. Men i en alltmer högeffektiv produktion tummas det på denna regel, och semestern förläggs till tid som inte kan betraktas som sommartid. Det är därför synnerligen viktigt att lagen ändras så att lönearbetaren har rätt att kräva semester under sommarmånaderna. I motionen har vi föreslagit att semestern skall tas ut under juni, juli och augusti. Om det skulle föreligga skäl som gör att semestern inte lämpligen kan förläggas under dessa månader, kan man ta upp förhandlingar mellan arbetsmarknadens lokala parter för att uppnå en lösning.

Den andra frågan gäller hur semesterdagarna skall beräknas för dem som arbetar i kontinuerligt skiftarbete. Den senaste arbetstidsförkortningen har i många fall medfört att deras skiftschema innehåller flera ledighetsdagar i ett sammanhang. När sedan semesterperioderna i kontinuerliga driftsformer är fastställda, kan flera sådana ledighetsperioder inräknas i semestern. Detta förhållande kan inte få fortgå. De som har de allra sämsta förhållandena i produktionen skall inte också ha de sämsta semesterförmånerna. Kravet på att fridagarna inte skall inräknas i semestern är ett rättvisekrav från denna grupp. Utskottet har anfört att det skulle jämnas ut sig med ären om man skulle fortsätta som tidigare och inräkna dessa fridagar i semestern. Att utskottet har denna uppfattning måste bero på att man inte har praktisk erfarenhet av vad det

betyder att arbeta i kontinuerlig drift och vilka praktiska verkningar detta har på semesteruttag.

Den tredje frågan som tagits upp i motionen gäller ränteinkomsterna, en fråga som skapar irritation och missnöje. Arbetsköparna tillgodoräknar sig själva ränteinkomsterna på lönearbetarnas semesterpengar. Frågan kunde lösas med en lagstiftning som innebär att intjänta semesterpengar regelbundet skulle sättas in på bank på spärrade konton. Utskottet är tyvärr kallsinnigt till detta förslag.

Den fjärde frågan i motionen 1010 gäller semestervillkoren för deltidsarbetande. Bl. a. sloandet av affärstidslagen innebär att deltidsarbetet ökar. Många kommer att hamna på gränsen till åtta arbetsdagar i månaden och kommer i många fall att missa möjligheten att få semesterdagar tillgodoräknade. Ett rättvisekrav är därför att semesterdagar får räknas efter arbetsinsats.

Beträffande de frågor som tagits upp i motionen 1010 har utskottet hänvisat till prövningar och utredningar som pågår beträffande dessa frågor. Jag tycker ändå att riksdagen måste uttala sin mening beträffande dessa frågor och yrkar därför bifall till reservationen 2 i betänkandet.

Herr JOHANSSON i Blentarp (s):

Herr talman! I socialutskottets betänkande nr 19 behandlas ett antal motionsyrkanden angående semesterlagen. I motionen 668 av herr Hermansson m. fl. yrkas att lagstadgad rätt till 30 dagars betald semester skall införas. Frågan om en ytterligare förlängning av den lagstadgade semestern är liksom då det gäller den fortsatta förkortningen av arbetstiden inte i första hand en arbetarskyddsfråga, som herr Hagberg ville göra gällande, utan främst en fråga om samhällsekonomisk prioritering.

Utskottet är väl medvetet om de förhållanden beträffande arbetsvillkor som råder på arbetsmarknaden. Men utskottet kan dock inte biträda förslaget i motionen om att lagstiftningsvägen införa ytterligare en semestervecka och därigenom i motsvarande mån minska utrymmet för andra förbättringar för arbetstagarna. Utskottet avstyrker därför motionen.

I motionerna 127 och 1010 har framställts yrkanden angående semesterlagen. Dessa yrkanden omfattar semester för deltidsarbetande, frånräknande av helgdagar vid beräkning av semester, frånräknande av fridagar vid beräkning av semester för arbetstagare vid kontinuerligt skiftarbete, semesterns förläggning samt ränta på semesterlön. Vidare behandlas i motionen 1082 ett system med rekreationsstipendier eller semesterbidrag.

Dessa förhållanden har beaktats och behandlats i utskottsbetänkandet. Med anledning av motionsyrkanden är 1971 hemställde riksdagen på förslag av socialutskottet hos Kungl. Maj:t om en översyn av reglerna för semesterförmånerna för deltids- och korttidsarbetande.

De frågor som berörs här när det gäller semesterlagstiftningen har varit föremål för behandling av nordiska ämbetsmannautskottet. Frågan om utbetalning av semesterlottgörelse har också berörts av ämbetsmannautskottet. Socialministern har förutskickat att en prövning skall komma till

Nr 90

Fredagen den
26 maj 1972

Semesterlagen
m. m.

Fredagen den
26 maj 1972

Semesterlagen
m. m.

stånd med anledning av riksdagens begäran och ämbetsmannautskottets förslag.

Flertalet av de frågor som har berörts i de olika motionerna och som här nämndes av herr Hagberg behandlas, som utskottet redovisar, i ämbetsmannautskottets förslag. Enligt inhämtade uppgifter kommer översynen att ske i en nära framtid.

Något nytt i sak utöver det som anförts i betänkandet har inte heller framkommit i reservationerna eller i det anförande som herr Hagberg har hållit här.

Med det anförda ber jag, herr talman, att få yrka bifall till socialutskottets förslag i dess betänkande nr 19.

Herr HAGBERG (vpk):

Herr talman! Hotet om överansträngning och förtida förslitning behöver man inte ytterligare belägga i reservationer eller i tal här. Det hotet finns redan ute i vårt arbetsliv.

Jag vill bara konstatera att socialdemokraterna i utskottet tydligen är kallt cyniska här och ser det här som en ekonomisk fråga, trots att det uppenbarligen föreligger ett stort hot om överansträngning och förtida förslitning, något som den nuvarande semesterlagen sägs skola förhindra. Vill man inte följa med och se vad produktionsutvecklingen leder till utan ser detta som en ekonomisk fråga kanske vi får finna oss i svåra följder för arbetskraften i framtiden.

Herr JOHANSSON i Blentarp (s):

Herr talman! Vi är inte kallsinniga inför förhållandena i arbetslivet. Men jag betonade ju att det är en prioriteringsfråga. Man måste se över hela fältet och inte inrikta sig på en speciell sak. Vi anser att frågorna bör prioriteras på ett annat sätt.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkten A

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten B

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av herr Hagberg, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Hagberg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 19 punkten B röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herr Hagberg.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hagberg begärde

rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 265
Nej - 13
Avstår - 4

Punkten C

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av herr Hagberg, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Hagberg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 19 punkten C röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av herr Hagberg.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hagberg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 269
Nej - 13
Avstår - 4

Punkten D

Utskottets hemställan bifölls.

§ 7 Länsstyrelses befattning med plan för ålderdomshem

Föredrogs socialutskottets betänkande nr 20 i anledning av motion om länsstyrelses befattning med plan för ålderdomshem.

I detta betänkande behandlades motionen 1972:1014 av herrar Mattsson i Skee (c) och Mattsson i Lane-Herrestad (c) vari hemställts att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om sådan ändring av 19 § lagen om socialhjälp att länsstyrelsens godkännande av plan för ålderdomshem upphörde.

Utskottet hemställde att riksdagen skulle avslå motionen 1972:1014.

Reservation hade avgivits av herrar Akerlind (m) och Werner i Malmö (m), som ansett att utskottet bort hemställa.

att riksdagen i anledning av motionen 1972:1014 för sin del skulle anta i reservationen angivet förslag till lag om ändring i lagen (1956:2) om socialhjälp.

Nr 90

Fredagen den
26 maj 1972

*Länsstyrelses be-
fattning med plan
för ålderdomshem*

Fredagen den
26 maj 1972

*Länsstyrelsens be-
fattning med plan
för ålderdomshem*

Herr ÅKERLIND (m):

Herr talman! I motion nr 1014 har herrar Mattsson i Skee och Mattsson i Lane-Herrestad hemställt att riksdagen hos Kungl. Maj:t anhåller om sådan ändring av 19 § lagen om socialhjälp att länsstyrelsens godkännande av plan för ålderdomshem upphör. Den motionen har vi reserverat oss för.

I utskottsbetänkandet redogörs på s. 2 för hur omständligt och administrativt krångligt denna bestämmelse tillämpas för närvarande. Utskottsmajoriteten avvisar motionen med hänvisning till socialutredningen och länsberedningen. Utskottet säger att länsberedningen, som har till uppgift att göra en allmän översyn av uppgiftsfördelningen mellan stat och kommun, bör få titta på denna fråga tillsammans med sina andra uppgifter. Vi reserverar oss emellertid ansett att detta är en så liten fråga och så enkel att begripa – om man vill begripa den – att den föreslagna ändringen bör kunna göras utan vidare man behöver inte avvakta resultatet av de nämnda utredningarna. Förslaget gäller att man skall försöka få kortare handläggningstider och minskade administrationskostnader. Det är vi väl alla intresserade av att få på alla områden.

Sedan den direkta statsbidragsgivningen till ålderdomshemsbyggandet har upphört och bakats in i den allmänna statsbidragsgivningen, tycker vi inte att det finns någon anledning att tillämpa detta krångliga administrativa förfarande, som innebär att kommunerna måste ha godkännande från en annan myndighet, i detta fall länsstyrelsen, för att få bygga sina ålderdomshem. Nu är det så – och det har utskottet hållit med om – att kommunerna har bättre förutsättningar än länsstyrelsen för att bedöma sin egen verksamhet. Det tycker jag också är ett skäl för att den här motionen och reservationen bör bifallas av riksdagen. Det är en tämligen enkel sak, men den kan betyda en hel del både när det gäller kostnader, administration och snabbhet vid ärendenas behandling.

Jag yrkar, herr talman, bifall till reservationen.

Herr SVENSSON i Kungälv (s):

Herr talman! När vi fick den här motionen till socialutskottet från de båda bohuslänningarna, Mattssönerna och centerpartisterna, tyckte vi att det var en bra motion, något som vi också understryker i betänkandet. Den sammanhänger med andra frågor som länsberedningen sysslar med om hur man skall fördela kostnaderna mellan stat och kommun. Därför anser vi att den bör utredas i samband härmed. Skillnaden mellan reservanterna och utskottsmajoriteten är att reservanterna vill göra detta på stubben. Deras förslag går ju ut på att en lagändring skall ske inom en månad.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr LARSSON i Öskevik (c):

Herr talman! I den motion som ligger till grund för detta utskotts-
betänkande har motionärerna ansett att motiv numera saknas för att bibehålla den byråkratiska omgång som länsstyrelsens fastställande av plan för ålderdomshem innebär. De vill att riksdagen hos Kungl. Maj:t

Fredagen den
26 maj 1972

*Länsstyrelses be-
fattning med plan
för ålderdomshem*

skall begära ändring av 19 § i socialhjälpslagen.

Socialutskottet har, som herr Svensson i Kungälv redan sagt, ställt sig bakom tankegången i motionen men indirekt också påpekat att det även i andra fall förekommer byråkratiska omgångar, där det kan vara motiverat att "förenkla eller avskaffa den statliga kontrollen över den kommunala verksamheten". Utskottet har alltså vidgat frågeställningen till att gälla även andra jämförbara fall och klargör därefter att utredning pågår om problemkomplexet.

Det finns många exempel på jämförbara fall. Jag ber, herr talman, att få påpeka ett sådant fall. Man behöver inte gå längre än till 18 § i socialhjälpslagen, som för övrigt återopas i inledningen till motionen av herrar Mattsson i Skee och Mattsson i Lane-Herrestad. I början av 18 § står:

"Det åligger kommun att anordna och driva hem för åldringar och andra personer, vilka äro i behov av vård eller tillsyn som icke eljest tillgodoses.

Två eller flera kommuner må gemensamt hava hem, som avses i första stycket. I sådant fall skola de bestämmelser, vilka äro erforderliga för hemmets skötsel, upptagas i reglemente, som fastställes av länsstyrelsen."

Jag skall inte kommentera denna passus i socialhjälpslagen mer än att jag vill påpeka att ändringar i socialhjälpslagen kan vara befogade på flera håll än just i 19 §.

Reservationen är i sin första del en direkt avskrift av utskottsbe-
tänkandet men utmynnar i sin senare del i ett förslag om att riksdagen omedelbart beslutar en ändring av 19 § i socialhjälpslagen.

Herr Åkerlind anser att reservationsyrkandet överensstämmer med yrkandet i motionen. Men reservationen går längre än motionen. Såvitt jag förstår skulle det vara rätt unikt, om riksdagen skulle besluta en lagändring utan någon form av utredningsunderlag. Så akut är ju inte situationen i detta fall.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr ÅKERLIND (m):

Herr talman! Det finns många jämförbara fall i socialhjälpslagen, säger herr Larsson i Öskevik, där det kan vara befogat med ändringar. Han menar att även många andra frågor borde tas upp. Det har jag inte heller förnekat. Det finns en hel del problem av liknande art. Men som jag sade tidigare tycker jag att frågan om ålderdomshemmen är så pass enkel att begripa sig på, att kammaren bör kunna fatta ett beslut på eget initiativ.

Vi behöver väl inte resonera så i alla frågor, där enkla saker eventuellt är under utredning, att "intet är som väntans tider". Det verkar som om riksdagen många gånger resonerar på det sättet, även när det gäller väldigt enkla förändringar.

Herr LARSSON i Öskevik (c):

Herr talman! Herr Åkerlind säger nu att dessa saker är så enkla att riksdagen kan besluta utan vidare. Jag vill då bara helt kort påpeka att utvecklingen i fråga om åldringsvård och ålderdomshemsvård har gått mycket snabbt de senaste åren – vi har fått nya vårdformer, vi har fått

Fredagen den
26 maj 1972

Viktmärkning i vissa fall av gods som skall inlastas å fartyg

nya former av samarbete mellan landstingen och primärkommunerna. vi har fått gemensamt utnyttjande av vårdcentraler osv.; jag skall inte fortsätta uppräknigen, men jag skulle kunna göra den lång.

Herr Åkerlind och jag är överens om att vi bör försöka förenkla och förbilliga administrationen. Men låt oss då, herr Åkerlind, seriöst arbeta för att nå goda resultat på lång sikt – och dem tror jag vi bäst når genom att avvakta resultatet av pågående utredningar.

Herr ÅKERLIND (m):

Herr talman! Det gäller ju också att ha den synen att primärkommunerna skall vara myndiga i sina egna angelägenheter.

Herr LARSSON i Öskevik (c):

Herr talman! I det fallet har jag precis samma syn som herr Åkerlind, men jag tycker att när nu socialutskottet i princip har ställt sig bakom de tankegångar som har framförts i motionen så borde väl det vara tillräckligt även för herr Åkerlind. Jag måste säga att jag tycker att reservationen av herr Åkerlind och herr Werner i Malmö är ett onödigt påhäng till ett i övrigt bra utskottsbetänkande.

Herr SVENSSON i Kungälv (s):

Herr talman! Majoriteten i utskottet hänvisar ju till att frågan hör ihop med kommunsammanslagningen och att denna sammanslagning inte är fullföljd ännu. – Jag säger detta bara som ett apropå till vad vi i utskottet har skrivit.

Sedan säger herr Åkerlind att detta är en mycket enkel fråga. Det kan naturligtvis synas vara så, men vid en prövning år 1957 ansåg man att dessa bestämmelser om ålderdomshem borde kvarstå i lagen ännu en tid. Om herr Åkerlind anser denna fråga vara så enkel, kan man ju undra varför han har suttit i riksdagen under så många år utan att ha motionerat i ärendet.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herrar Åkerlind och Werner i Malmö, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

§ 8 Föredrogs socialutskottets betänkande nr 23 i anledning av motioner om samarbete mellan samhällsorgan och ideella organisationer som bedriver social verksamhet.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 9 Viktmärkning i vissa fall av gods som skall inlastas å fartyg

Föredrogs socialutskottets betänkande nr 24 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1972:56 med förslag till lag om ändring i lagen

(1932:55) om viktmärkning i vissa fall av gods som skall inlastas å fartyg jämte motioner.

Nr 90

Fredagen den
26 maj 1972

Viktmärkning i vissa fall av gods som skall inlastas å fartyg

Genom en den 3 mars 1972 dagtecknad proposition, 1972:56, hade Kungl. Maj:t under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden föreslagit riksdagen att anta ett vid propositionen fogat förslag till lag om ändring i lagen (1932:55) om viktmärkning i vissa fall av gods som skall inlastas å fartyg.

I propositionen hade föreslagits att viktmärkningslagen skulle ändras så att det klart framgick att vissa nyare slag av kollin, s. k. enhetslaster, omfattades av lagens krav på viktangivelse. Vidare hade föreslagits att lagen kompletterades med en föreskrift som gjorde det möjligt att undantagsvis ange godsets vikt ungefärligt. Propositionens förslag syftade till förbättrad säkerhet på arbetsplatser där lastning och lossning av fartyg skedde.

I detta sammanhang hade behandlats

1) motionen 1972:1581 av herr Hallgren m. fl. (vpk) vari hemställdes att riksdagen i anledning av propositionen 1972:56 skulle anta det vid propositionen fogade förslaget till lag om ändring i lagen (1932:55) om viktmärkning i vissa fall av gods som skall inlastas å fartyg med den ändringen att 1—3 §§ skulle erhålla i motionen angiven lydelse, innebärande bl. a. att ungefärlig viktangivelse skulle få medges endast i ett fåtal, klart avgränsade fall, som direkt skulle anges i lagen, samt

2) motionen 1972:1582 av herr Sellgren (fp) vari hemställdes

A. att riksdagen skulle avslå propositionen 1972:56,

B. att riksdagen hos Kungl. Maj:t begärde

a) att förhandlingar upptogs om en revision av ILO-konventionen nr 27 av år 1929,

b) att arbetarskyddsstyrelsen bemyndigades att utfärda tilläggsbestämmelser till lagen (1932:55) om viktmärkning i vissa fall av gods som skall inlastas å fartyg i enlighet med vad som i motionen anförts.

Utskottet hemställde

A. att riksdagen skulle avslå motionen 1972:1582,

B. att riksdagen med avslag på motionen 1972:1581, såvitt nu var i fråga, skulle anta 1 och 2 §§ i det genom propositionen 1972:56 framlagda förslaget till lag om ändring i lagen (1932:55) om viktmärkning i vissa fall av gods som skall inlastas å fartyg,

C. att riksdagen med avslag på motionen 1972:1581, såvitt nu var i fråga, skulle anta det vid propositionen fogade lagförslaget i övrigt.

Reservation hade avgivits av fru Marklund (vpk), som ansett att utskottet under B bort hemställa,

att riksdagen i anledning av propositionen 1972:56 och med bifall till motionen 1972:1581, såvitt nu var i fråga, för sin del skulle anta av reservanten framfört förslag till 1 och 2 §§ i lag om ändring i lagen (1932:55) om viktmärkning i vissa fall av gods som skall inlastas å fartyg.

Fredagen den
26 maj 1972

Viktmärkning i vissa fall av gods som skall inlastas å fartyg

Till betänkandet hade fogats ett särskilt yttrande av herrar Hamrin (fp) och Hyllander (fp).

Herr HALLGREN (vpk):

Herr talman! Andemeningen med den föreslagna lagändringen är att ge ett så effektivt skydd som möjligt mot olycksfall vid lossning och lastning av fartyg.

Nu gällande lag, dvs. viktmärkeslagen (1932:55), bygger på ILO:s konvention nr 27 år 1929. I konventionen har föreskrivits obligatorisk viktmärkning av kollin som har en vikt av 1 000 kg eller mer – detta för att verksamt bidra till att lyftanordningar och lyftredskap skall kunna anpassas till vikten, så att varken kranar, vinschar eller andra lyftanordningar överbelastas. Den obligatoriska viktmärkningen av tyngre kollin ger också såväl arbetsledare som arbetare större möjlighet att rätt anpassa hivredskap såsom wirar, manillastroppar, syntetiska bandsling och andra förekommande hivredskap.

Konventionen ratificerades av Sverige 1932, dvs. samma år som viktmärkningslagen antogs.

Skyldighet att viktmärka gods som väger 1 000 kg eller däröver har således förelegat hela tiden ända sedan lagens tillkomst. Skälet till att detta inte strikt följts är att arbetarskyddsstyrelsen och yrkesinspektionen inte bevakat efterlevnaden, speciellt då vid tillkomsten av enhetslaster. Arbetarskyddsstyrelsen har sagt att viss tveksamhet uppstått om huruvida enhetslaster skulle falla under viktmärkningslagens bestämmelser. Denna tvekan har varit orsak till att det inarbetats en praxis att enhetslaster av olika slag har ställts helt utanför lagbestämmelserna. Denna passivitet från övervakande myndighet har helt naturligt varit en stor nackdel för hamn- och sjöfolk, som därigenom utsatts för onödiga olycksfallsrisker och olycksfall.

För att råda bot på detta förhållande är det nödvändigt med det tillägg som föreslås till första stycket till 1 § i lagen att viktmärkningslagen även skall omfatta hunt, paket eller annan enhetslast, vars bruttovikt uppgår till ettusen kilogram eller mera. Det hade inte varit nödvändigt med detta lagförslag, om – som jag tidigare har sagt – arbetarskyddsstyrelsen redan från början ingripit och verkligen krävt viktmärkning av sådana kollin.

Det andra föreslagna tillägget i 1 § första stycket har lydelsen: "Är det på grund av särskilda förhållanden svårt att bestämma vikten noggrant, får i stället den ungefärliga vikten angivas." Det måste ses som en försvagning av nu gällande lag, därest man hade tillämpat den på ett riktigt sätt. Från arbetarskyddssynpunkt måste det vara en direkt försämring.

Yrkesinspektionens befogenhet att från fall till fall avgöra vilka godsslag, som skall hänföras till det undantag som föreslås i lagen, kan heller inte vara tillfredsställande. I praktiken kommer liksom hittills en rad godsslag ganska snart att undantas, och det behövs bara att ett undantag medges; sedan betraktas det som ett prejudikat som gäller för samtliga hamnar. De särskilda förhållanden som enligt lagtexten skall ligga till grund för undantag från skyldighet att ange exakt vikt kommer säkert också att bli föremål för diskussioner och givetvis olika bedöm-

ningar hos arbetare och arbetsköpare.

Även om yrkesinspektionen eller arbetarskyddsstyrelsen skulle anvisa skyldighet att exakt viktmärka, kan arbetsköparna med stöd av arbetarskyddslagens 73 § föra talan mot sådan anvisning. Ikraftträdandet av anvisningen uppskjuts då till dess att högre instans har tagit ställning i frågan. Detta betyder att i praktiken den föreslagna lagändringen kommer att medföra svåra tolkningsfrågor och dessutom skapa förutsättningar för försämringar från arbetarskyddssynpunkt.

Det måste också därest man medger ungefärlig viktangivelse medföra att brott mot lagen beträffande skyldighet att ange ungefärlig vikt inte kommer att medföra samma hårda straffpåföljder som om man skulle ha tillämpat skyldigheten att ange exakt vikt. Man kommer att bedöma detta som ett lindrigare brott.

Vi har i vår motion anført att därest ungefärlig viktangivelse skall medgivas, bör detta preciseras i lagtexten. Enligt vår mening är det endast två godsslag för vilka skäl till undantag kan föreligga: massabalar och massaved i buntar. Men det bör endast ske under vissa förutsättningar. I den av oss föreslagna lagtexten sägs: "Pappersmassabalar i buntar som transporterats på sådant sätt att den ursprungligt anbringade vikten genom påverkan av nederbörd eller annan orsak väsentligen ändrats medgives approximativ viktangivelse. Ävenledes medgives approximativ viktangivelse vid lastning av massaved direkt ur vatten."

I realiteten går vårt yrkande ut på att skyldighet till exakt viktangivelse alltid skall föreligga enligt lag och att ungefärlig vikt får anges i de två nämnda fallen och då endast under de särskilda förhållanden som beskrivits i motionen och lagtexten.

Det sista tillägg till 1 § som föreslagits och som ger arbetarskyddsstyrelsen möjlighet att medge undantag från skyldighet om viktangivelse helt och hållet vid lastning av massaved i buntar, dvs. enhetslaster av massaved, måste betraktas som otillfredsställande. Den senare delen av tillägget, "om det är uppenbart att viktuppgift är utan betydelse för skyddet mot olycksfall" ändrar inte något i sak, i varje fall inte i positiv riktning.

Viktangivelse är alltid av betydelse för skyddsarbetet vid lossning och lastning av fartyg. Även om det vid lastning av massaved i buntar används specialfartyg med speciella lyftanordningar som är försedda med överlastskydd, som anförts både av departementschefen och av arbetarskyddsstyrelsen, kan det aldrig bortses från att hivanordningarna inte alltid fungerar och att man då är tvingad använda sig av vanliga konventionella hivanordningar såsom kajkranar, pontonkranar och i vissa fall mobilkranar. Vid sådana tillfällen måste man också använda vanliga konventionella hivredskap, då närmast wirar för massavedsbuntar som måste anpassas efter vikten på kollit.

Någon kanske invänder att det här är fråga om extrema undantagsfall och att det är orealistiskt att påyrka så strikta bestämmelser. Naturligtvis är det fråga om särfall och onormala förhållanden med dock förekommande. Det är i regel under sådana förhållanden som det sker olyckor och ofta allvarliga sådana. Andemeningen i lagen och i den föreslagna ändringen är ju att skapa ett säkrare skydd mot olycksfall. Det är vår

Fredagen den
26 maj 1972

Viktmärkning i vissa fall av gods som skall inlastas å fartyg

bestämda uppfattning att också sådana situationer skall förebyggas i lagen. Därför har vi yrkat att det föreslagna tillägget till 1 § utgår.

Beträffande tillsynen av lagens efterlevnad som bestäms i 2 § har vi föreslagit att även polismyndighet i brådskande fall skall kunna anlitas. Den praktiska erfarenheten av yrkesinspektionens möjligheter att effektivt övervaka och framför allt inställa sig inom rimlig tid på kallelse är att dessa är mycket små. Det hjälper inte om inspektionen kommer att ges större personella resurser, eftersom behovet av större aktivitet på alla områden inom arbetarskyddet är akut. Den förstärkning som kommer kan rimligtvis inte ge någon generell lösning på det som har påtalats både av departementschefen och i utskottsbetänkandet. Möjligtvis kan det förbättra de nu rådande förhållandena. Därför vore det av stor betydelse och till stor fördel ur arbetarskyddssynpunkt att också kunna anlita polismyndighet. I princip anser vi att straffpåföljden för brott mot lagen inte inger någon respekt för att avstå från eventuella avvikelser. Vi har i motionen föreslagit ett högre bötesbelopp. Det skulle emellertid kräva ändringar även i brottsbalken och i anledning härav har vi dragit tillbaka det yrkandet.

Vi är medvetna om att en ändring av lagen i den riktning som föreslagits i motion 1581 kan få ekonomiska konsekvenser. Det får dock inte vara något skäl för att inte vidta de ändringar som föreslagits. Stuveriarbetet är det mest riskfyllda – stuveriarbetarna har också den i särklass högsta olycksfallsfrekvensen av alla arbetarkategorier. Därför är det nödvändigt att skärpa lagstiftningen på alla områden som berör detta arbete. Viktmärkningslagen har tillkommit i syfte att begränsa och om möjligt förhindra olycksfall på grund av överbelastning av hivredskap och hivanordningar som används vid lossning och lastning av fartyg.

Herr talman! Jag vill med hänvisning till vad som har anförts i motionen och vad jag nu sagt yrka bifall till reservationen av fru Marklund.

Herr NILSSON i Växjö (s):

Herr talman! I Kungl. Maj:ts proposition 1972:56 föreslås en ändring av lagen beträffande viktmärkning av gods som skall utlastas på fartyg. Propositionen syftar till en förbättrad säkerhet på arbetsplatser där lastning och lossning sker. Vidare framhålles att s. k. enhetslaster skall omfattas av lagens krav på viktangivelse.

Majoriteten inom socialutskottet tillstyrker propositionen.

Till utskottets betänkande har fogats en reservation av fru Marklund och ett särskilt yttrande av herrar Hamrin och Hyltander.

Reservationen har avvikande mening på tre punkter.

För det första: I 1 § andra stycket vill reservanten ha en snävare begränsning av bestämmelsen om ungefärlig viktangivelse i särskilda fall. Man kräver att denna bestämmelse skall begränsas till enbart pappersmassabalar i buntar och lastning av massaved direkt ur vatten.

Det är väl inte lämpligt att så starkt begränsa lagens tillämpningsområde; det kan ju tänkas att något annat varusortiment kan komma in i bilden. Det måste vara lämpligare att lagen ger möjlighet till en vidare tillämpning. Detaljerna bör ej inskrivas i lagtexten utan bör angivas i

tillämpningsföreskrifterna.

För det andra yrkar reservanten avslag på bestämmelsen om undantag från skyldighet att anbringa viktuppgift på enhetslast av massaved, om det är uppenbart att viktuppgift är utan betydelse för skyddet mot olycksfall. Denna möjlighet till undantag är avsedd vid lastning av specialbyggda fartyg med speciella säkerhetsanordningar. Reservanten medger att detta kan vara riktigt men anför att vid tillfällen då dessa speciella lyftanordningar ej fungerar dessa måste ersättas av helt konventionella hivanordningar, varigenom arbetet måste utföras på traditionellt sätt. Vid dessa tillfällen utsätts arbetarna enligt reservanten för ökade olycksfallsrisker.

Till detta vill jag bara säga att vid lastning med konventionella hivanordningar kan inte denna undantagsbestämmelse vara giltig. I propositionen anges att det skall vara uppenbart att viktuppgift skall vara utan betydelse för skyddet mot olycksfall och bestämmelsen kan alltså ej vara tillämplig vid lastning på konventionellt sätt även om fartyget är specialbyggt.

För det tredje föreslår reservanten att polismyndighet skall få utöva inspektion. En kraftig utbyggnad av yrkesinspektionen är beslutad, vilket måste ge yrkesinspektionen vidgade möjligheter till ökad inspektion. Dessutom kommer arbetsmiljöutredningen att föreslå ökade befogenheter för skyddsombuden. Detta innebär en angelägen förbättring och ökade möjligheter till ett förbättrat arbetarskydd. Polismyndigheten är inte i detta fall sakkunnig och kan ej ens i undantagsfall vara lämplig som tillsynsmyndighet.

I det särskilda yttrandet av herrar Hamrin och Hyltander framförs att lagen är gammal och bör omarbetas. Lagen är visserligen gammal men har successivt anpassats till utvecklingen. Dessutom håller arbetsmiljöutredningen på att titta också på denna fråga. Det särskilda yttrandet stämmer väl överens med remissyttrandet från Svenska trävaruexportföreningen.

Herr talman! Jag yrkar bifall till socialutskottets hemställan i dess betänkande nr 24.

Herr HALLGREN (vpk):

Herr talman! Herr Nilsson i Växjö säger att tillägget skulle träda i kraft vid lastning av massavedsbuntar, varvid viktangivelse skulle tillämpas. Det förekommer ju i vissa sammanhang att man alltid lastar dem direkt ur vatten med specialfartyg, men då kan hivanordningarna gå sönder. Hur skall man kunna tillämpa en viktangivelse när buntarna redan ligger i vatten? Det finns ju över huvud taget ingen möjlighet att då få fram en viktmärkning liksom inte heller att bedriva arbetet under betryggande omständigheter.

Jag har därför hävdat att det är en fullständigt felaktig eftergift att inte ha en ungefärlig viktangivelse, som även täcker sådana fall då det blivit fel på specialkranarna och då konventionella kranar måste användas. Det tillägg som man gjort i sista stycket av 1 § har ingen som helst betydelse och ger inget som helst skydd. Det är helt överflödigt, eftersom det aldrig kan komma i tillämpning.

Att polisen inte skulle vara kompetent att biträda i detta sammanhang

Nr 90

Fredagen den
26 maj 1972

Viktmärkning i vissa fall av gods som skall inlastas å fartyg

Fredagen den
26 maj 1972

Sterilisering av man

är ett påstående som jag inte alls kan förstå. Polisen utför ju väsentligt mera krävande kontroller av vikter på landsväg. Det är väl inte särskilt svårt att konstatera om ett kולי som väger över ett ton inte är viktmärkt. Det gäller ju inte något annat. Polisen har väsentligt mera invecklade uppgifter att utföra än sådana kontroller. När ett vanligt skyddsombud kan göra det, borde också en polis kunna anförtros uppgiften.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkten A

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten B

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av fru Marklund, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkten C

Utskottets hemställan bifölls.

§ 10 Sterilisering av man

Föredrogs socialutskottets betänkande nr 26 i anledning av motion angående sterilisering av man.

I detta betänkande behandlades motionen 1972:486 av herr Åkerlind m. fl. (m) vari hemställdes att riksdagen för sin del skulle anta av motionärerna framfört förslag till lag om ändring i lagen om sterilisering, innebärande att sterilisering av make eller man som stadigvarande sammanbott med kvinna sedan minst ett år också fick ske med dennes samtycke då på grund av sjukdom, kroppsfel eller svaghet ett havandeskap skulle medföra fara för liv eller hälsa för den kvinna med vilken mannen var gift eller sammanbodde.

Utskottet hemställde att riksdagen skulle avslå motionen 1972:486.

Reservation hade avgivits av herrar Åkerlind (m) och Werner i Malmö (m), vilka ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen i anledning av motionen 1972:486 för sin del skulle anta i reservationen angivet förslag till lag om ändring i lagen (1941:282) om sterilisering.

Herr WERNER i Malmö (m):

Herr talman! Riksdagen begärde 1970 hos Kungl. Maj:t en översyn av steriliseringslagen. Den utredningen har ännu inte kommit till stånd. Vi har därför aktualiserat frågan genom en motion och genom reservationen till utskottets betänkande. Med hänsyn till den förträffliga texten i reservationen vill jag nu bara yrka bifall till denna.

Fru OLSSON i Hölö (c):

Nr 90

Fredagen den
26 maj 1972

Sterilisering av man

Herr talman! Som herr Werner i Malmö säger fattade riksdagen 1970 ett beslut om översyn av den 30 år gamla steriliseringslagen. Vi hade väl alla hoppats att den översynen skulle ske tämligen omgående. Men nu har vi 1972, och vi vet inte om översynen är påbörjad. Regeringen måste väl, tvärtemot riksdagen, av någon anledning inte anse att det är så bråttom.

Jag tror att jag är ensam bland riksdagsledamöterna om att tillhöra den nämnd inom socialstyrelsen som beviljar eller avslår ansökningar om sterilisering, ansökningar från män och från kvinnor. Jag kan verkligen vittna om att lagen, som den är nu, är aldeles omöjlig att använda. Den var kanske – jag säger kanske – riktig 1940, men den är det absolut inte i dag. Vi måste helt enkelt ha en ny lag.

Jag önskar att jag kunde läsa upp brev till socialpsykiatriska nämnden, i vilka män tigger och ber – ibland t. o. m. hotar – för att förmå oss att lämna ett bifall. Det är brev från män vilkas hustrur kanske fött flera barn och inte orkar med flera graviditeter, och männen anser att de skulle kunna genomgå operationen i stället för hustrurna. Ingreppet för mannen är ju så mycket mindre än det är för kvinnan, och dessutom är komplikationerna mycket mindre. Numera är det ju också fullt möjligt med en reoperation för mannen.

Det finns två indikationer som är giltiga för män och tre för kvinnor. Det skriver också utskottet i sitt betänkande, men då skall man hålla i minnet att den sociala indikationen inte är vad vi i allmänhet kallar en social indikation, utan den gäller endast när vederbörande på grund av ett asocialt levnadssätt är uppenbart olämplig att handha vården av barn i framtiden. Jag vill poängtera än en gång att det inte är någon bred social indikation av det slag som används i andra sammanhang. Då kan ni också förstå att hur vi än försöker länja lagen vid tillämpningen, så kan den många gånger inte användas för att medge bifall.

1968, för att ta det året som exempel, bifölls 1 578 framställningar. Av dem var det endast 5 som avsåg män. 1971 var tillstånden ungefär 2 300. Där har vi fortfarande ingen uppdelning på män och kvinnor, men jag skulle tro att det i varje fall inte var över 10 män. Därför är det angeläget att vi får en annan lag som blir mer lika för kvinnor och män.

Jag måste också tillstå att jag har litet svårt att tolka utskottets skrivning. Utskottet säger sig naturligtvis vilja att det skall bli en förändring, men sedan skriver utskottet att det måste göras en översyn och att den skall ske i samband med att man ser över abortlagen. Jag kan inte se att det finns något särskilt stort samband mellan abortlagen och steriliseringslagen, och om utskottets ordförande eller någon annan talesman för utskottet kunde förtydliga vad som står i betänkandet, så skulle jag vara tacksam för det.

Jag tillstår också villigt att det väl inte är på det här enkla sättet man ändrar lagar, men när utredningen dröjer och när det är så angeläget att få en förändring så tycker jag ändå att vi bör göra den förändringen. Därför, herr talman, yrkar jag bifall till reservationen.

Nr 90

Fredagen den
26 maj 1972

*Om upprustning
och utbyggnad av
Karlsborgs hamn*

Herr KARLSSON i Huskvarna (s):

Herr talman! Utskottets ordförande hänvisar till de fakta som finns i utskottets betänkande och yrkar bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herrar Åkerlind och Werner i Malmö, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

§ 11 Föredrogs

Näringsutskottets betänkande nr 41 i anledning av motioner om offentlig auktorisation av låssmeder

Civilutskottets betänkande nr 30 angående uppskov med behandlingen av vissa ärenden.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa betänkanden hemställt.

§ 12 Herr talmannen meddelade att på föredragningslistan för kammarens nästa sammanträde skulle försvarsutskottets betänkande nr 17, näringsutskottets betänkande nr 43 och trafikutskottets betänkande nr 13 i nu angiven ordning uppföras främst bland två gånger bordlagda ärenden.

§ 13 Om upprustning och utbyggnad av Karlsborgs hamn

Herr kommunikationsministern NORLING erhöll ordet för att besvara herr *Lövenborgs* (vpk) den 22 februari framställda interpellation, nr 68, till herr industriministern, och anförde:

Herr talman! Herr Lövenborg har frågat industriministern om han vill medverka till att en nödvändig upprustning och utbyggnad av Karlsborgs hamn på statlig bekostnad kommer till stånd. Interpellationen har överlämnats till mig för besvarande.

Bakgrunden till den ställda frågan om Karlsborgs hamn är en av AB Statens skogsindustrier gjord utredning om ny uppläggning av sina transporter från Karlsborgs och Lövholmens bruk. I anslutning härtill har Kalix kommun hos regeringen hemställt att medel ställs till förfogande för vissa arbeten i Karlsborgs hamn.

Det transportsystem, som ASSI avser att börja tillämpa under år 1973, förutsätter bl. a. utlastning från en centralhamn och transporter med moderna isförstärkta fartyg som lastar 5 000–7 000 ton skogsprodukter. Som centralhamn för produktionen i Norrbotten avser ASSI att utnyttja den planerade hamnen vid Haraholmen utanför Piteå.

ASSI:s framtida transportsystem följer i stort den allmänna strävan från industrins sida mot en rationellare transportuppläggning. Med denna utveckling följer en viss koncentration av hamnverksamheten. En sådan

Fredagen den
26 maj 1972

*Om upprustning
och utbyggnad av
Karlsborgs hamn*

har varit märkbar under ett antal år och kan antas komma att accentueras ytterligare. Drivkraften bakom denna utveckling är framför allt våra exportmarknaders krav på regelbundna transporter. När det gäller sjöfarten på Bottenviken påverkas utvecklingen i fråga om koncentration till vissa hamnar dessutom av det allmänna önskemålet om förlängd seglotionssäsong. Genom att samla godset till ett begränsat antal hamnar underlättas nämligen isbrytningsverksamheten betydligt.

Som en följd av näringslivets krav på täta och kontinuerliga transporter framstår vidare transportlösningar som innebär utskeppningar över en hamn sommartid och en annan hamn vintertid som orationella. Den dyrbara utrustning som behövs i en modern terminal måste kunna utnyttjas i största möjliga utsträckning.

Dessa förändringar inom transportsystemet i stort innebär betydande samhällsekonomiska fördelar och utgör även en förutsättning för den norrländska exportindustrins livskraft.

Jag vill här också nämna hamnutredningens arbete som klart visat på nödvändigheten av en viss koncentration av hamnväsendet. Inte minst gäller detta som förutsättning för vintersjöfart.

Allmänt vill jag understryka vikten av att hamnfrågorna bedöms inom ramen för den regionala trafikplaneringen. Detta arbete pågår bl. a. med just Norrbotten som modellän. Det hittills utförda planeringsarbetet pekar på att man -- med hänsyn till godsunderlaget i Norrbotten och kraven på rationella transportlösningar -- bör inrikta insatserna i fråga om hamnväsendet i Norrbotten på högst två hamnar. Den ena bör uppenbarligen vara den befintliga hamnen i Luleå. Nyligen har betydande investeringar gjorts i Piteå hamn med sikte på att utveckla Piteå till en större träterminal, över vilken bl. a. ASSI skulle exportera sina produkter. En utbyggnad av Karlsborgs hamn skulle påtagligt minska underlaget för Piteå hamn. Härigenom skulle gjorda investeringar inte ge det åsyftade utbytet i närings- och regionalpolitiskt hänseende.

Utöver de anförda synpunkterna på hamnfrågan vill jag i sammanhanget framhålla, att det finns starka motiv för att man till Kalix på någon sikt lokaliserar en landtransportterminal. En sådan torde framdeles behövas för betjäning av näringslivet i de östra delarna av Norrbotten. Frågan kommer att prövas positivt i det regionala trafikplaneringsarbete som pågår i länet.

Herr LÖVENBORG (vpk):

Herr talman! Jag ber att få tacka kommunikationsminister Norling för svaret på min interpellation, som framställdes redan i februari. Däremot finner jag föga anledning att tacka för innehållet, som gör mig bekymrad, och delvis indignerad. Svaret innebär nämligen att man inom departementet anser att hamnen i Karlsborg skall läggas ner; det är den direkta innebörden.

I min interpellation, som ursprungligen ställdes till industriministern men som sedan remitterades till kommunikationsminister Norling, frågade jag om statsrådet vill medverka till att en nödvändig upprustning och utbyggnad av Karlsborgs hamn kan komma till stånd genom finansiellt stöd från statens sida.

Fredagen den
26 maj 1972

*Om upprustning
och utbyggnad av
Karlsborgs hamn*

Svaret torde vara en kalldusch för befolkningen inte bara i Kalixbygden utan i hela nordöstra Norrbotten. Det innebär nämligen att statsrådet, dvs. regeringen, inte alls vill medverka till att en nödvändig upprustning av hamnen i Karlsborg kommer till stånd.

Det är natt, och jag skulle nog också vilja karakterisera svaret som "rena natten". Statsrådet Norling drar ner rullgardinen framför den starka, energiska och berättigade opinion som under lång tid har slagits för att Karlsborgs hamn inte bara skall vara kvar utan också byggas ut. Men jag är också övertygad om att sista ordet ännu inte är sagt, eftersom folket i Kalixbygden är ett kampdugligt släkte.

Det vore naturligtvis felaktigt av mig att lägga hela ansvaret för svarets negativa innebörd på kommunikationsministern. Ansvaret är regeringens och industridepartementets som bara gapar och sväljer ASSI-ledningens mycket snäva ekonomiska kalkyler som inte tar hänsyn till totalkalkylen för samhället, däri inbegripet inte minst människorna och den bygd det här handlar om.

Att svaret kommer nu efter så pass lång tvekan är ingen tillfällighet. I onsdags träffades flerårsöverenskommelse mellan AB Statens skogsindustrier och Gorthonrederierna i Helsingborg för sjötransporterna av kvantiteterna i ASSI:s nya transportsystem som tas i drift i mitten av 1973. Lastning kommer att ske vid Haraholmshamnen utanför Piteå, heter det i presskommunikén. Det sägs också att överenskommelsen inte *utesluter* lastning i Karlsborgs hamn "därest fördjupning av farleden och utbyggnad av hamnen skulle komma till stånd".

Ja, just det! Men en fördjupning och utbyggnad av hamnen är just det som statsrådet — eller rättare sagt regeringen — inte vill medverka till. Herr Norling säger ju ordagrant i svaret bl. a. följande:

"Det hittills utförda planeringsarbetet pekar på att man — med hänsyn till godsunderlaget i Norrbotten och kraven på rationella transportlösningar — bör inrikta insatserna i fråga om hamnväsendet i Norrbotten på högst två hamnar. Den ena bör uppenbarligen vara den befintliga hamnen i Luleå. Nyligen har betydande investeringar gjorts i Piteå hamn med sikte på att utveckla Piteå till en större träterminal, över vilken bl. a. ASSI skulle exportera sina produkter. En utbyggnad av Karlsborgs hamn skulle påtagligt minska underlaget för Piteå hamn." Så sägs det alltså i svaret.

Därmed är beskedet klart. ASSI säger att man möjligen kan tänka sig att skeppa över Karlsborg, om investeringar i hamnen görs. I interpellationssvaret sägs att några sådana investeringar inte är lämpliga. Jag tycker att samspelet verkar väldigt perfekt. Målsättningen är klar och otvetydig. Man skall strunta i opinionen, man skall acceptera det strikt ekonomiska resonemanget precis på samma sätt som man från regeringens sida accepterar det privatkapitalistiska strukturomvandlingsresonemanget, som inte heller tar hänsyn till människor eller regioner.

Timmen är sen, men jag kan inte låta bli att några ögonblick relatera förhistorien. ASSI har sedan flera år tillbaka bedrivit sin egen transportutredning. Den utredningen slutfördes och lades fram i fjol, och den redovisade tre olika alternativ, av vilka det ena var fördjupning och upprustning av Karlsborgs hamn, det andra en centralhamn på Harahol-

men utanför Piteå och det tredje nyttjande av hamnen i Holmsund i Västerbotten. Utredarna förordade att skeppningen från Karlsborg skulle upphöra; i stället skulle samtliga transporter ske landvägen till centralhamnen i Piteå.

Det blev en opinionsstorm i Kalixbygden, det blev många uttalanden från fackföreningar, från politiska organisationer och naturligtvis också från kommunen. Till de mera tungviktiga uttalandena i sammanhanget hörde yttrandet från LO, som förordade Karlsborg som vinteröppen hamn.

Länsstyrelsen i Norrbotten framhöll samma år att om det skall bli någon lokalisering av tyngre industrier till Norrbotten måste Karlsborg bevaras som stor hamn. Man betonade också att arbetsmarknadspolitiska skäl föreligger för att sjöfart bör garanteras till den här delen av Bottenviken.

Jag delade denna uppfattning då, liksom jag gör det nu – och jag delar den med många andra. Jag är fortfarande övertygad om att det är ett riktigt konstaterande. Från regeringens sida talar man om behovet av att åstadkomma en bättre regionalpolitik, men samtidigt tänker man vidta – eller rättare sagt underlåta att vidta – åtgärder för att befärja en lokaliseringpolitiskt förnuftig utveckling.

Det sägs i svaret att det nya transportsystemet, som i realiteten innebär gravölet för Karlsborgs hamn, kommer att medföra betydande samhällsekonomiska fördelar. Det finns flera än jag som betvivlar detta. Om det hade sagts att ASSI – enbart ASSI – kan tjäna något på att samla utskeppningen till *en* hamn, hade det varit ett argument som jag inte helt hade kunnat bestrida, eftersom jag saknar underlaget, även om det också kan ifrågasättas att ASSI totalt skulle tjäna på det.

Men det har också publicerats beräkningar som säger att det blir betydligt dyrare för Karlsborgsindustrin enbart genom att den skall lägga om befraktningen till Piteå. Att hamna 15 mil från utskeppningshamnen kan på sikt inte vara någon vinst för en industri. Och försämrar det ekonomiska resultatet, ja, då kan det också komma att handla om den industrins framtid. Vi vet ju hur slipstenen brukar dras.

Men jag lämnar det rent företagsekonomiska – för det går alltid att presentera siffror som visar vilken lysande affär det blir, precis som när privatkapitalet lägger ner och strukturomvandlar.

Min uppfattning är att nedläggning av hamnen i Karlsborg kommer att motverka de lokaliseringpolitiska strävandena. Hur skall det då värderas? Jo, som en klar minuspost.

Man har redan i den här regionen bekymmer med arbetslösheten. Länsstyrelsen fastslog i sitt yttrande att nedläggning innebär att ett hundratal arbetstillfällen bortfaller. Hur skall det värderas? Ja, naturligtvis som minuspost.

Jag anser att nedläggningen försvårar möjligheterna att utveckla den befintliga industrin i Karlsborg och att styckegodstrafiken också till den länddelen kommer att försvåras och fördyras. En klar minuspost.

Sätt in allt detta i sitt sammanhang! Då måste jag säga att slutsatsen i svaret, nämligen att torpederandet av hamnen i Karlsborg är en bra regionalpolitisk åtgärd, framstår i sitt rätta värde. Ser man det i ett större

Nr 90

Fredagen den
26 maj 1972

*Om upprustning
och utbyggnad av
Karlsborgs hamn*

Fredagen den
26 maj 1972

*Om upprustning
och utbyggnad av
Karlsborgs hamn*

perspektiv och inte i det snävt företagsekonomiska, finns det all anledning att känna sig oroad över följderna.

Herr talman! Jag är besviken över svaret och vill vädja till kommunikationsministern att ta frågan under omprövning och göra det i samråd med industridepartementet och med ASSI:s ledning, som man ju rimligtvis bör ha något inflytande över.

Herr kommunikationsministern NORLING:

Herr talman! Klockan är mycket, som herr Lövenborg säger, och det finns kanske ingen större anledning att hålla långa anföranden vid den här tidpunkten. Men det kan inte hjälpas att något ändå måste sägas mot bakgrunden av vad herr Lövenborg tog upp i sitt inlägg.

Jag lade märke till att herr Lövenborg, kanske med en viss rätt, sett ur hans synpunkt, inte med ett ord berörde slutsatsen, det sista stycket i mitt interpellationssvar. Han har inte frågat om den saken, och därför behöver han heller inte tala om den. Men det måste ändå upprepas att det i interpellationssvaret konstateras, i motsats till vad herr Lövenborg här sade, att statsmakterna, om denna förändring nu skall ske på det sätt som jag har talat om i svaret, långt ifrån lämnar Kalix kommun åt sitt öde i detta avseende. Det står nämligen i mitt interpellationssvar att vi positivt skall överväga en landtransportterminal i Kalix. Hur man då skall kunna säga att vi helt och hållet lämnar den här regionen åt sitt öde i detta sammanhang, det kan jag inte förstå.

Det finns, herr Lövenborg, här ett samband som jag har talat om i mitt svar. Om man menar allvar med en riktig trafikplanering kan man inte, hur gärna man än skulle önska det, dela upp ett visst godsunderlag på hur många hamnar som helst, på hur många järnvägståg som helst, på hur många lastbilar som helst. Det går inte; det finns en övre gräns. Man måste se till att det underlag man har behandlas på ett rationellt sätt.

Vi lär inte vid den här sena timmen bli överens om ASSI:s transportlösning, och det begär jag inte. Men man kan kanske ändå begära att när vi vet vad det är fråga om för godsunderlag – och därom kan ingen tvekan råda, det går att räkna fram på kilot – så skall vi kunna bli överens i stort när det gäller exempelvis utbyggnaden av hamnanläggningar.

Kan det vara riktigt – och det har diskuterats i detta sammanhang – att i Kalix hamn investera för låt oss säga för 12 å 13 miljoner kronor med ett godsunderlag i dag på 250 000 ton att transportera per år, när man över Luleå hamn skeppar ca 8 miljoner ton, när man sammanlagt för närvarande skeppar ca 350 000 ton över Piteå och, som jag sade, 150 000 ton över Karlsborg? Vad är det för samhällsekonomi att på tre ställen på denna relativt sett korta kuststräcka försöka dela upp godset i framtiden på ett sätt som egentligen inte ger ett tillräckligt underlag för vare sig Piteå eller Karlsborg under sådana förhållanden? Luleå kommer alltid att klara sig, eftersom man har sin malm att skeppa ut.

Ja, så där kan man vända på saken om man vill, herr Lövenborg. Då blir det kanske ett samhällsekonomiskt resonemang av en annan typ än om man bara inriktar sig på att en region tas ifrån någonting, utan att samtidigt sätta in det i hela perspektivet.

Uppläggningsen av transportererna från ASSI:s sida är som den nu är. Utredningen har pekat på att man från början i ASSI hade tänkt sig och också fann det ekonomiskt fördelaktigt att exportera sina produkter över Holmsund. Det var den första tanken. Ett sådant beslut skulle inte bara ha drabbat Karlsborgs hamn, utan det skulle också ha påverkat Piteå hamn i betydande utsträckning. Med de nu gjorda investeringarna i Piteå och med de ytterligare investeringar som kan förutses där är tanken att ASSI således kan koncentrera sina utskeppningar dit, och då får Piteå hamn ökade möjligheter och kan utvecklas till ett komplement till Luleå.

Till det kommer frågan om sommartransport med båt över en hamn och vintertransport över en annan hamn. Jag kan inte detta i detalj och skall därför inte försöka förklara alla ekonomiska utsagor som kommit från ASSI. Men det räcker med att konstatera att vanlig enkel sammanläggning av fakta visar att det knappast kan vara rationellt att ena halvan av året utnyttja en hamn och andra halvan av året utnyttja en annan hamn för samma produkter från samma fabrik. Det har ASSI också dragit konsekvenserna av och sagt, att det måste vara lämpligare att transportera Karlsborgs och Lövhölmens bruks produkter med järnväg från Kalix till Piteå. Man fick ju på sin tid med stor möda en järnväg byggd – ett industrispår mellan Morjärv och Kalix – och det har under åren varit mycken diskussion om huruvida man skulle behålla järnvägen eller inte på grund av dålig lönsamhet. Om man då får ett osökt tillfälle att öka underlaget för den järnvägen under kommande år med dessa systemtransporter på kanske ett par hundra tusen ton, så kan det väl knappast sägas vara till nackdel för Kalix. Jag kan inte förstå att det i dessa tider av diskussion om järnvägsnedläggningar ur Kalix synpunkt skulle vara speciellt ledsamt att man kan säga: Ni får behålla er järnväg på grund av att vi ändrar transportmönstret.

Herr Lövenborg tycks ha gjort sig skyldig till en missuppfattning när han säger att Kalix hamn nu skall läggas igen. Kalix hamn skall inte alls läggas ned, utan vad man mister i Kalix, om det här blir verklighet, är systemtransporterna. Det som därutöver transporteras från och till Kalix skall naturligtvis lämnas någonstans och var? Jo, i den hamn som Kalix nu har och som Kalix kommer att få behålla.

Vad herr Lövenborg och jag här talar om i dag är ju en eventuell utbyggnad av Kalix hamn, och det är den som regeringen i denna samlade lösning funnit knappast kan vara lönsam.

Kalix hamn skall alltså vara kvar, men den bör enligt vad som här sagts inte bli föremål för den kraftiga utbyggnad som har varit på tal under det senaste året eller något längre tid.

Jag har vidare sagt i svaret att vi skall positivt pröva tillkomsten av en landtransportterminal i Kalix i den nya regionala trafikplaneringen. Detta måste också, såvitt regeringen kan bedöma det, vara till stor fördel för Kalixregionen. Vi kan inte i dag exakt beskriva för vare sig herr Lövenborg eller någon annan hur en sådan landtransportterminal kommer att se ut – omfattningen av den, storleken på den, hur många personer som där kommer att sysselsättas osv. Och vet man inte en sak skall man heller inte söka göra troligt att man vet något. Men så mycket är klart som att om vi kan realisera planerna på denna landtransport-

Fredagen den
26 maj 1972

*Om upprustning
och utbyggnad av
Karlsborgs hamn*

terminal – och det skall vi göra med alla de medel som står till buds – måste det också för Kalixregionen vara ett plus. Tillkomsten av en sådan landtransportterminal för järnvägs- och landsvägstransporter, som skall samla upp och sprida ut gods från hela östra Norrbotten inklusive Tornedalsregionerna, måste på sikt sätta spår efter sig i den bygd som får den terminalen.

Men vi skall inte orda för mycket om hur den kommer att utvecklas. Vi skall bara konstatera att regeringen har bedömt saken så, att man i detta ögonblick bör göra klart för Kalixregionen att sådana planer finns och att vi skall arbeta i den riktningen.

Sedan sade herr Lövenborg att bl. a. LO har ansett att hamnen i Kalix borde bevaras, och han tillade att det svar som jag lämnat är en kalldusch, att saken redan är klar, att vi struntar i opinionen osv. Ja, vi har i regeringen en regel, som vi brukar försöka följa konsekvent, nämligen att när vi efter utredningar och mycket om och men har klarat ut hur vi skall förfara i en fråga, så talar vi om detta för alla, i första hand då för de berörda regionerna. Vi tycker att vi är skyldiga att göra det i alla frågor, inklusive frågor av den art det här gäller.

Men självfallet kan vi inte alltid göra alla belåtna i alla sammanhang, allra minst kanske i sådana känsliga frågor som det här är tal om. När vi lugnt och metodiskt har fått resonera med de berörda i denna region om det som har legat till grund för vårt resonemang, kommer vi säkert inte överens om alla tagen, men jag tror att det skall bli möjligt att med denna region och med de i övrigt berörda komma överens om att det förslag som presenterats i svaret till herr Lövenborg inte är så dåligt, att vi inte framgent med de här åtgärderna skall kunna göra en god insats för regionen, trots att vi inte satsar på en kraftig utbyggnad av hamnen i Kalix.

Herr LÖVENBORG (vpk):

Herr talman! Även med risk för att jag vid denna sena timme inte blir särskilt populär kan jag inte undgå att något förlänga denna debatt.

Kommunikationsminister Norling tycker att jag målar situationen för svart och att jag inte trycker nog hårt på den brasklapp som lagts med i slutet av svaret, nämligen "att det finns starka motiv för att man till Kalix på någon sikt lokaliserar en landtransportterminal". Men kommunikationsministern är själv väldigt försiktig med konkreta besked på den punkten. Uttrycken "starka motiv" och "på någon sikt" är mycket vaga och till intet förpliktande, och vad som föreslås är en ganska dålig ersättning för hamnen.

Vidare vill jag understryka att det här inte bara gäller Karlsborgs hamn. Herr Norling säger visserligen att hamnen inte skall läggas ned, men om ASSI upphör med sin skeppning från Karlsborg eller drar in skeppningen i mycket stor utsträckning, så innebär det i själva verket en nedläggning av hamnen i Karlsborg. Och det kommer på sikt också att bli döden för hamnarna i Seskarö och Töre. En sådan åtgärd skulle ta bort underlaget för lotsning och för stuveri- och mäklarverksamhet även för övriga hamnar i Bottenviken.

Detta är också vad länsstyrelsen framhåller i sitt yttrande, i vilket man

Fredagen den
26 maj 1972

*Om upprustning
och utbyggnad av
Karlsborgs hamn*

bl. a. skriver: "Ett genomförande av transportutredningens förslag i den del som avser skeppningen över Karlsborg kommer att innebära en ytterligare reducering av antalet arbetstillfällen i en region med redan omfattande undersysselsättning. ASSI svarar nämligen för en så stor del av sjötrafiken att något ekonomiskt underlag inte längre skulle föreligga för lotsning, stuveri- och mäklarverksamhet i Seskarö, Töre och Karlsborg om nuvarande sjöfart i Karlsborg skulle komma att upphöra. Skeppningen över Karlsborg skulle därmed upphöra helt. Möjligheterna att återuppta skeppningen senare t. ex. i samband med en tänkbar industri-lokalisering till området måste bedömas som små. Kalixområdet skulle inte längre vara en tänkbar lokaliseringssort för industrier med varuproduktion lämpad för sjötransport."

Så heter det i länsstyrelsens yttrande. Man påvisar alltså verkningarna i form av obefintliga eller försämrade möjligheter för verkstadsföretag, affärsinnehavare, speditiönsföretag och olika slags arbetskraft. Kan statsrådet Norling verkligen garantera att en landterminal, som det bara finns mycket diffusa planer på, kan uppväga alla de negativa konsekvenserna vid en åtstrypning av hamnverksamheten i Karlsborg – för det är ju det det handlar om? Nej, det kan statsrådet naturligtvis inte göra.

Därmed framstår åtgärden att ta sin hand från hamnen i Karlsborg, vilket regeringen nu gör, i sin rätta dager, alltså som ett nytt slag mot norrbottniska intressen och framför allt mot den region som är närmast berörd. Det kan inte förnekas.

Herr kommunikationsministern NORLING:

Herr talman! Jag vill bara tillägga ett par saker.

Herr Lövenborg talar om att det här beslutet, när det fattas, kommer att påverka sjöfarten i Seskarö och Töre. Det påståendet får naturligtvis stå för herr Lövenborgs räkning. Jag är inte på det klara med hur han får det att stämma – jag skall heller inte fråga om det, utan bara konstatera att det i dag såvitt jag förstår inte finns några tankar på att beslutet skulle behöva ha sådana verkningar.

Det är angeläget att konstatera – och på den punkten har herr Lövenborg antagligen helt fel – att verkstadsföretag och andra till Kalixområdet, övriga östra Norrbotten och Tornedalsområdet lokaliserade företag i framtiden knappast kommer att för sina transporter vara beroende av sjöfart. Nej, de kommer att vara beroende av snabba landtransporter på järnväg. De företag som i framtiden skall lokaliseras till dessa regioner kommer inte att vara sådana att de skall vänta på att stora båtar ligger i hamnen för att frakta deras produkter. Vad de skall ha är som sagt snabba, regelbundna landtransporter, gärna från en landtransportterminal som är placerad i Kalix.

Eftersom den regionala trafikplaneringen pågår för fullt uppe i Norrbotten kan jag inte i dag lämna några utförligare besked om landtransportterminalens utseende. Jag tycker ändå att det är värdefullt att jag i mitt svar har kunnat konstatera att vi från statsmakternas sida i det här ögonblicket anser det vara riktigt att en landtransportterminal placeras i Kalix när det blir dags att sätta planerna för den regionala trafikplaneringen i verket.

Fredagen den
26 maj 1972

*Om upprustning
och utbyggnad av
Karlsborgs hamn*

Herr LÖVENBORG (vpk):

Herr talman! När det gällde konsekvenserna citerade jag framför allt länsstyrelsens yttrande. Har jag fel när jag drar dessa konsekvenser så har länsstyrelsen det i lika hög grad.

Jag tycker inte att statsrådets argumentation i det senaste inlägget var övertygande heller. Det är tydligt, anser jag, att han argumenterar för en sak som länge har varit planerad. Kallt och cyniskt har man hållit folk på sträckbänken.

ASSI-ledningen tvingades av folkopinionen till en skenbar reträtt. Till sist förklarade man att man skulle fortsätta som vanligt med skeppningen, om det och det gjordes, men man ville inte betala. Nu säger regeringen: Av oss får ni inga pengar! Då måste man väl säga att samspelet är perfekt. Jag tolkar det som ett bedrägligt spel på mycket hög nivå.

Det har ju också gällt att hålla folk lugna. Till bilden hör exempelvis att en delegation från Kalix kommun den 10 november i fjol uppvaktade kommunikationsminister Norling och inrikesminister Holmqvist i den här frågan. Delegationen har i varje fall inför sina kommunala instanser rapporterat att man fick den uppfattningen att regeringen var beredd att, sedan projektering och kostnader hade blivit kända, välvilligt pröva de åtgärder som hade föreslagits i kommunens skrivelse. Utredningen är nu klar – Kalix kommun har betalat rätt vackra slantar för den – kostnaderna för hamnen är kända. Man kan emellertid knappast säga att frågan har fått den välvilliga behandling som kommunalmännen räknade med. Det är i realiteten fråga om ett bleklagt nej. Jag kallar det en kalldusch; jag tycker inte att det är någon felaktig karakteristik.

Jag vill nog förutspå att det sista ordet, herr statsråd, inte är sagt i den här frågan. Människorna i nordöstra Norrbotten kommer inte att finna sig i en politik, som innebär att sjöfarten i hamnarna på norra Bottenviken helt försvinner – det kommer att bli de långtgående konsekvenserna av detta.

Att statsrådet framhåller välsignelserna med den här mycket diffusa terminalen, som ingen kan säga någonting om, är ett dåligt plåster på såren som man inte har anledning att nöja sig med. Dels skapar terminalen ingen ersättning för de negativa konsekvenserna som blir resultatet om Karlsborgs hamn läggs ned, dels är som sagt löftena mycket våga och opreciserade.

Vad löften om ersättning är värda har folket i den här bygden egentligen en viss erfarenhet av. Man kommer ihåg alla dimridåer som en gång i världen spreds kring Båtskärsnäsindustrin, innan det äntligen kröp fram att den skulle läggas ned. Då gavs löften om att ersättning skulle skapas, men vi vet alla hur det gick: industrin försvann och ingen ersättning kom. I det ljuset vill jag också betrakta "planerna" på landtransportterminalen.

Talet slutligen om att man måste välja denna lösning för att kunna behålla järnvägen anser jag inte heller vara en övertygande argumentation. Vi måste väl ändå ha som perspektiv att vi skall få en ordentlig industriell utveckling i nordöstra Norrbotten liksom i andra delar av länet. Den utvecklingen måste komma – det måste vi slåss för. Och när den är verklighet behöver vi både järnväg och hamn.

Herr kommunikationsministern NORLING:

Herr talman! Jag skall i mitt sista inlägg bara ta upp två saker.

Vi har sagt oss i regeringen att det måste vara bättre att på vissa investeringar i Kalix använda åtminstone delar av de ganska stora belopp, som ASSI hade behövt varje år för att behålla det fördyrade transportalternativet med utskeppning via Karlsborg i stället för den transportlösning man nu har valt över Piteå. Det kan knappast vara riktigt att år efter år slussa in pengar i en dyrare transportlösning för ett företag när pengarna som sagt kan användas till mera produktiva insatser.

Vidare hoppas jag att herr Lövenborg har tagit del av direktiven till den regionala trafikplanering, som vi nu hållit på med i Norrbotten i ett och ett halvt år. Om man ser på de direktiven och det planeringsarbetet är det alldeles omöjligt att – som herr Lövenborg gör – komma till slutsatsen att man skall kunna satsa på allt detta. Här som vid många andra tillfällen i livet finns det anledning att säga sig: En satsning på halvt är en satsning på inget.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 14 Kammaren åtskildes kl. 24.00.

In fidem

BENGT LAMBE

/Solveig Gemert

Nr 90

Fredagen den
26 maj 1972

*Om upprustning
och utbyggnad av
Karlsborgs hamn*